

2022

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΑΙΤΙΑ, ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΑΙΤΙΑ, ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΚΘΕΣΗ 2022

Η παρούσα Ειδική Έκθεση πραγματοποιήθηκε υπό την εποπτεία του Συνηγόρου του Πολίτη κ. Ανδρέα Ποττάκη και της Βοηθού Συνηγόρου κ. Δάφνης Φιλιππάκη.

Σύνταξη – Επιμέλεια Έκθεσης: Αιμιλία Λιάσκα, Αγγελική Μποσδογιάννη

Κείμενα: Χαρίκλεια Αθανασοπούλου, Μεταξία Μαρτσούκου, Κωνσταντίνος Σγάγιας

Επεξεργασία Στατιστικών Στοιχείων: Βασιλική Τριάντη

Συντονισμός έκδοσης: Αλεξάνδρα Πολιτοστάθη, Αλεξάνδρα Χαϊνή

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: Γιάννης Πανδής | jpandis@hotmail.com

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ειδική Έκθεση τυπώθηκε το 2022 σε 500 ελληνικά και 200 αγγλικά αντίτυπα από το Εθνικό Τυπογραφείο και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής: <https://www.synigoros.gr>

© Συνήγορος του Πολίτη

📍 Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα

📞 Τηλ.: (+30) 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

📘 facebook: ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ - THE GREEK OMBUDSMAN

🐦 twitter: @Synigoros

Διαστάσεις: 16,2 x 23,5

Σελίδες: 96

ISBN: 978-960-6762-24-6

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
1. Ο ΘΕΣΜΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	15
2. ΕΝΕΡΓΕΙΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ Ή ΕΜΠΟΡΕΥΣΙΜΟ ΑΓΑΘΟ;	19
3. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	23
3.1 Η απελευθέρωση της ενέργειας	25
3.2 Κλιματική αλλαγή και ενέργεια	27
4. ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	31
4.1 Η εφαρμογή της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής και η πορεία αποκρατικοποίησης της ενέργειας στην Ελλάδα	33
4.2 Ενεργειακό μείγμα- Εθνικό σχέδιο δράσης για το κλίμα	36
4.3 Εμπόδια στην ανάπτυξη των ΑΠΕ	40
4.4 Τιμολόγηση ηλεκτρικής ενέργειας	45
5. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ	49
6. ΔΕΗ Α.Ε. ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ - Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	61
6.1 Ρήτρα αναπροσαρμογής	66
6.2 Είσπραξη τελών και λοιπών χρεώσεων που δεν αφορούν στην κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος μέσω των λογαριασμών της Δ.Ε.Η. Α.Ε.	69
6.2.1 Ρυθμιζόμενες Χρεώσεις	70
6.2.2 Δημοτικά Τέλη	72
6.2.3 Δυσκολία ανταπόκρισης στην εξόφληση των οφειλών	74
6.2.4 Ρευματοκλοπές	75
6.2.5 Ένταξη στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (Κ.Ο.Τ.) και στο Μητρώο Ευάλωτων Πελατών (Μ.Ε.Π.)	78
6.2.6 Παραγραφή	80
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	85
8. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	91
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	95

Πρόλογος

Πρόλογος

- Η εθνική οικονομία διέρχεται μία ακόμη κρίση. Μετά την πολυετή δημοσιονομική προσαρμογή που οδήγησε σε ύφεση, αλματώδη και πρωτοφανή αύξηση της ανεργίας και δραματική απώλεια εισοδήματος, και πριν ανακάμψει πλήρως η οικονομική δραστηριότητα μετά την πανδημία, η έκρηξη στις διεθνείς τιμές της ενέργειας προβάλλει ως πρόκληση με οριζόντιες επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία της χώρας.

Ο πληθωρισμός βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο δεκαετιών και εκτός από την συρρίκνωση του εισοδήματος των νοικοκυριών, οι μεταφορές, η προμηθευτική αλυσίδα, η βιομηχανική, βιοτεχνική, τεχνολογική και πρωτογενής παραγωγή δοκιμάζονται από τις υψηλές τιμές ενέργειας. Το κόστος της λειτουργίας μονάδων παραγωγής, μεταποίησης και τυποποίησης π.χ. θέτει σε διακινδύνευση την ίδια τους τη λειτουργία. Το αυξημένο κόστος της ενέργειας επιβαρύνει ακόμη και το κόστος παροχής πόσιμου νερού.

Το έντονα ασταθές περιβάλλον στην αγορά ενέργειας συνεχίζει κατά τη διάρκεια του 2022, καθιστώντας την ενεργειακή κρίση και την αύξηση των τιμών στην ενέργεια, γεγονότα που σημάδεψαν το 2021, πραγματική απειλή για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Την τελευταία διετία, με την έκρηξη των τιμών ενέργειας, έχουν αυξηθεί σημαντικά οι αναφορές στο Συνήγορο του Πολίτη που αναδεικνύουν το ζήτημα της ενεργειακής ένδειας: αδυναμία καταβολής υψηλών ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τη ΔΕΗ, μη δυνατότητα ένταξης στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο, έξαρση του φαινομένου ρευματοκλοπών, αδυναμία τήρησης των συμφωνιών διακανονισμού οφειλών αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις.

Στην παρούσα έκθεση, καταγράφονται οι ευρωπαϊκές πολιτικές για την ενοποίηση της αγοράς και απελευθέρωση ενέργειας και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Επιπλέον, παρατίθεται η εθνική νομοθεσία που υιοθετήθηκε προς εναρμόνιση με τις πολιτικές της ΕΕ. Αξιολογώντας, παράλληλα, τις αναφορές των πολιτών, η παρούσα έκθεση επιχειρεί να φωτίσει τα αίτια της κρίσης στην ηλεκτρική ενέργεια, τους κύριους παράγοντες δημιουργίας και επίτασης του φαινομένου της ενεργειακής ένδειας, του πιο έντονου των τελευταίων δεκαετιών, και να προτείνει μέτρα περιορισμού και αντιμετώπισής του.

Η απελευθέρωση και δημιουργία μιας ενιαίας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αποτέλεσε έναν από τους βασικούς πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο των ευρύτερων αλλαγών στον τομέα της ενέργειας ήδη από τη δεκαετία του 1990.

Το Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας (Ε.Χ.Ε.) που δημιουργήθηκε το 2018, διαχειρίζεται σήμερα το μεγαλύτερο μέρος του μοντέλου στόχου (target model), όπως είναι πλέον γνωστή η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία εγκαινιάστηκε επισήμως την 1η Νοεμβρίου 2020 και ξεκίνησε τη λειτουργία της τον Μάρτιο 2021. Στόχος της, μεταξύ άλλων, η διασύνδεση των αγορών με την ενίσχυση των εισαγωγών και εξαγωγών ρεύματος διευκολύνοντας την πρόσβαση παραγωγών εκτός της κάθε χώρας στην ημερήσια αγορά και τείνοντας -κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή- στην εξομοίωση των τιμών μεταξύ των διασυνδεδεμένων χωρών.

Από το καλοκαίρι του 2021, παρατηρείται ραγδαία αύξηση των τιμών ενέργειας, η οποία από τον Ιούνιο του 2021 διπλασιάστηκε και συνέχισε την ανοδική της πορεία κυμαινόμενη πλέον στο υπερτετραπλάσιο και ενίοτε στο υπερπενταπλάσιο του κόστους, που είχε πριν την έλευση του μοντέλου στόχου. Εξαιτίας αυτού, τον Αύγουστο του 2021 ενεργοποιήθηκε η ρήτρα αναπροσαρμογής, οδηγώντας σε ιδιαίτερα σοβαρή αύξηση των τιμολογίων στον τελικό καταναλωτή. Οι αγοραστές/καταναλωτές για την απόκτηση ενός αγαθού απαραίτητου για τη διαβίωσή τους (που θα γίνεται όλο και πιο απαραίτητο στην πορεία απανθρακοποίησης), χωρίς υποκατάστατα και χωρίς δυνατότητα αποθήκευσης, εξαρτώνται από τη λειτουργία μιας χρηματιστηριακής αγοράς χωρίς δυνατότητα παρέμβασης, διότι δεν μπορούν ούτε να αναβάλλουν την αγορά, όταν οι τιμές είναι υψηλές, ούτε να αποθηκεύσουν την ηλεκτρική ενέργεια, όταν οι τιμές είναι χαμηλές. Η δε μετακύλιση των υψηλών τιμών χονδρικής στη λιανική κατανάλωση δεν παρέχει κίνητρο συγκράτησης των τιμών στη χονδρεμπορική αγορά. Επίσης, δεν παρέχεται κίνητρο στους προμηθευτές/παρόχους για τη σύναψη μακροχρόνιων συμβολαίων προμήθειας, εκτός της χρηματιστηριακής αγοράς, ώστε να εξασφαλιστεί καλύτερη διασπορά κινδύνου και εξομάλυνση των τιμών.

Η ύπαρξη και εφαρμογή της ρήτρας αναπροσαρμογής δεν αντίκειται ευθέως σε κάποια διάταξη νόμου, ωστόσο ο συνολικός τρόπος διαχείρισής της δημιουργεί ένα καθεστώς ασάφειας και ελλειπούς ενημέρωσης του καταναλωτή καθιστώντας την ακολουθούμενη εμπορική, συναλλακτική συμπεριφορά αντίθετη με τις γενικές αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών. Οδηγεί, μάλιστα, σε στρεβλώσεις που έχουν συνέπειες και στο πεδίο του ανταγωνισμού, αφού ο καταναλωτής δεν έχει την ευχέρεια να συγκρίνει τα προτεινόμενα τιμολόγια, καθώς η τελική χρέωση είναι προϊόν μιας διαδικασίας την οποία αδυνατεί να κατανοήσει. Εντούτοις, τόσο η Οδηγία 2019/944 όσο και ο Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες προβλέπουν το δικαίωμα πρόσβασης των καταναλωτών σε αντικειμενικά και διαφανή δεδομένα,

που αφορούν την κατανάλωση και την πλήρη και αναλυτική περιγραφή της διαδικασίας τιμολόγησης.

Τον Μάρτιο του 2022, οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τη σταδιακή απεξάρτηση της Ευρώπης από τα ορυκτά καύσιμα και το Μάιο του 2022 δημοσιεύτηκε το σχέδιο REPowerEU. Το σχέδιο REPowerEU αφορά την ταχεία μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα με την ταχύρρυθμη προώθηση της πράσινης μετάβασης και τη συνένωση δυνάμεων προς επίτευξη ενός πιο ανθεκτικού ενεργειακού συστήματος και μιας πραγματικής Ενεργειακής Ένωσης. Μεταξύ των μέτρων για την αναχαίτιση των δυσμενέστερων συνεπειών της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης, το REPowerEU πρότεινε ένα μέρος των κερδών της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας να επιστρέφεται στην αγορά μέσω ειδικής εισφοράς, όχι γιατί αυτά δημιουργήθηκαν λόγω μη σύλληψης ή «μη ηθικής» στρατηγικής των επιχειρήσεων, αλλά λόγω της επιτακτικής ανάγκης περαιτέρω ενίσχυσης των τελικών καταναλωτών, οι οποίοι συνεχίζουν να βιώνουν μια εξαιρετικά δυσχερή κατάσταση εξαιτίας των παρατεταμένα πολύ υψηλών τιμών.

Σε συνέχεια των αποφάσεων σε επίπεδο ΕΕ, και προκειμένου να συγκρατηθεί η χονδρική τιμή, όπως διαμορφώνεται στο χρηματιστήριο, η Βουλή ψήφισε τον Προσωρινό Μηχανισμό Επιστροφής Μέρους Εσόδων Αγοράς Επόμενης Ημέρας (Ηλεκτρικής Ενέργειας). Ο συγκεκριμένος μηχανισμός αποτελεί μια προσωρινή λύση και αναμένεται να κριθεί στην πράξη εάν θα υπάρξει θετικός αντίκτυπος στη χρέωση προμήθειας ενέργειας που πληρώνει ο καταναλωτής.

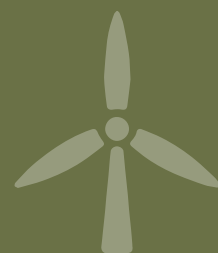
Αυτό που γίνεται ξεκάθαρο από την τρέχουσα ενεργειακή κρίση είναι ότι απαιτείται ένα ευρύ πλέγμα μέτρων που δεν θα εστιάζει μόνο στην στήριξη των καταναλωτών αλλά και της παραγωγής, ένα πλέγμα μέτρων που θα καταλαμβάνει το σύνολο της οικονομίας, προκειμένου να μετριάσουν οι επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης. Το δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων που θα απαιτηθούν, προκειμένου να στηριχθεί ουσιαστικά τόσο η παραγωγή όσο και η κατανάλωση, δεν φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί επαρκώς από κάθε ένα κράτος μέλος της ΕΕ χωριστά. Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι κράτη, όπως η χώρα μας, που βρίσκονται σε οριακή δημοσιονομική ισορροπία. Αποφασιστικά μέτρα, εργαλεία και πόροι χρηματοδοτικής ενίσχυσης θα πρέπει να εξεταστούν και να τεθούν σε εφαρμογή και από την ΕΕ, στα πρότυπα των μέτρων που ελήφθησαν για τη διαχείριση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας.

Διαφορετικά, οι δείκτες ενεργειακής φτώχειας θα εξακολουθήσουν την ανοδική τους τάση, ασυγκράτητα, με άμεσο αποτέλεσμα την αδυναμία ολοένα και περισσότερων νοικοκυριών να ανταποκριθούν στις αυξημένες τιμές ενέργειας και, συνεπώς, τη βίαιη επιδείνωση του βιοτικού τους επιπέδου, ενώ και οι προοπτικές επίτευξης των αναγκών για τη δημοσιονομική σταθερότητα δεικτών ανάπτυξης θα φαίνονται εξαιρετικά αισιόδοξοι.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, συνεπής στη θεσμική, συνταγματική του αποστολή, θα εξακολουθήσει με την ίδια ένταση και επιμονή να διαμεσολαβεί για τα επιμέρους προβλήματα που ανακύπτουν σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις από το ενεργειακό σύστημα της χώρας, και να συμβάλει με τις προτάσεις του στην άρση αδικιών, την αντιμετώπιση στρεβλώσεων και την εφαρμογή των αποτελεσματικότερων πολιτικών.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης

Συνήγορος του Πολίτη

Εισαγωγή

Εισαγωγή

– Το έντονα ασταθές περιβάλλον στην αγορά ενέργειας συνεχίζει κατά τη διάρκεια του 2022, κάνοντας την ενεργειακή κρίση και την αύξηση των τιμών στην ενέργεια, γεγονότα που σημάδεψαν το 2021, ένα από τα μεγαλύτερα θέματα για τις κυβερνήσεις, τα νοικοκυριά, «απειλώνοντας» την ανάπτυξη, καθώς και πολλές επιχειρήσεις. Δεν είναι υπερβολή να μιλήσουμε για μία ενεργειακή ένδεια/πενία, η οποία έχει πολλαπλασιαστεί και αγγίζει πλέον ευρέα στρώματα του πληθυσμού. Θα ήταν λάθος, όμως, να θεωρήσουμε ότι το πρόβλημα της ενεργειακής ένδειας εμφανίστηκε μόλις το 2021.

Ήδη από το 2015, στο πλαίσιο έρευνας, που διεξήγαγε ο Συνήγορος του Πολίτη, για τα προβλήματα της καθημερινής ζωής στους δήμους Αθηναίων, Νίκαιας, Περάματος και Αγίου Ιωάννη Ρέντη, είχε διαπιστώσει ότι το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων είχαν δηλώσει ότι δεν είναι σε θέση να καλύψουν τις ανάγκες τους σε ψύξη/θέρμανση, λόγω οικονομικής δυσκολίας και να ανταπεξέλθουν στις χρεώσεις¹.

Η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι (ειδικότερα θέρμανση και ψύξη χώρου, φωτισμό και οικιακές συσκευές) καθορίζει το πλαίσιο της ενεργειακής πενίας² και όχι μόνο. Ο περιορισμός των δαπανών των νοικοκυριών για ηλεκτρική -κατά κύριο λόγο- ενέργεια συνεπάγεται την επιδείνωση της ποιότητας ζωής και αποτελεί δείκτη της ευημερίας μιας χώρας.

Επισημαίνεται ότι η ανάγκη απανθρακοποίησης για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής οδήγησε στην προοδευτική αντικατάσταση του λιγνίτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και του πετρελαίου θέρμανσης από το φυσικό αέριο με την επέκταση των δικτύου του. Η εισαγωγή, όμως, του φυσικού αερίου στο χρηματιστήριο και η σταδιακή αύξηση της τιμής του οδήγησε άμεσα σε σοβαρές αυξήσεις του κόστους θέρμανσης, αλλά και έμμεσα σε αύξηση του κόστους της ηλεκτρικής

¹ Βλ. Δελτίο Τύπου *Ο Συνήγορος του Πολίτη στις γειτονίες της πόλης*, 05/02/2015.

² Βλ. Ετήσια Έκθεση 2021 ΣΤΠ, σελ. 114 επ., <https://www.synigoros.gr/el/category/ethsies-ek8eseis/post/h-ethsia-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021>

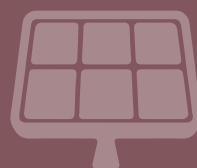
ενέργειας. Και τούτο, διότι η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και του φυσικού αερίου ώθησε τους καταναλωτές στη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας ως εναλλακτικό τρόπο ψύξης/θέρμανσης έχοντας ως επακόλουθο την επαύξηση του φαινομένου της ενεργειακής πενίας.

Η ενεργειακή κρίση υποτιμήθηκε. Θεωρήθηκε ότι θα ήταν παροδική και μικρής διάρκειας και συνεπώς μέτρα έκτακτα και στοχευμένα στην συγκράτηση της μετακύλισης του κόστους στους καταναλωτές, θα αρκούσαν για τον περιορισμό της. Όμως, η απότομη και δραματική αύξηση των τιμών της ενέργειας και η διαφαινόμενη παρατεταμένη διατήρησή τους σε υψηλότερα επίπεδα έχει ήδη προκαλέσει ευρύτερες συνέπειες στην οικονομία και στην αγορά.

Ο πληθωρισμός βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο δεκαετιών και εκτός από την συρρίκνωση του εισοδήματος των νοικοκυριών, οι μεταφορές, η προμηθευτική αλυσίδα, η βιομηχανική, βιοτεχνική, τεχνολογική και πρωτογενής παραγωγή δοκιμάζονται από τις υψηλές τιμές ενέργειας. Το κόστος της λειτουργίας μονάδων παραγωγής, μεταποίησης και τυποποίησης π.χ. θέτει σε διακινδύνευση την ίδια τους τη λειτουργία.

Τον τελευταίο χρόνο, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει γίνει αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών που αναδεικνύουν το ζήτημα της ενεργειακής ένδειας, όπως λ.χ. την αδυναμία καταβολής υψηλών ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τη ΔΕΗ, τη μη δυνατότητα ένταξής τους στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο, καθώς δεν πληρούν τις προϋποθέσεις, ακόμα και την αδυναμία να ανταπεξέλθουν στο διακανονισμό των οφειλών τους. Για το λόγο αυτό, η Αρχή έχει ήδη διατυπώσει προτάσεις καταδεικνύοντας την ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων με στόχο την ανακούφιση των πληττόμενων καταναλωτών.

Στην παρούσα έκθεση, καταγράφονται οι ευρωπαϊκές πολιτικές για την ενοποίηση της αγοράς και απελευθέρωση ενέργειας και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Επιπλέον, παρατίθεται η εθνική νομοθεσία που υιοθετήθηκε προς εναρμόνιση με τις πολιτικές της ΕΕ. Αξιολογώντας, παράλληλα, τις αναφορές των πολιτών, η παρούσα έκθεση επιχειρεί να φωτίσει τα αίτια της κρίσης στην ηλεκτρική ενέργεια, τους κύριους παράγοντες δημιουργίας και επίτασης του φαινομένου της ενεργειακής ένδειας, του πιο έντονου των τελευταίων δεκαετιών, και να προτείνει μέτρα περιορισμού και αντιμετώπισής του.

1. Ο Θεσμικός Ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη

1. Ο Θεσμικός Ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη

- Ο Συνήγορος του Πολίτη στον ιδρυτικό του νόμο (Ν. 2477/1997, άρθρο 3 παρ. 1, εδ. δ') είχε μεταξύ άλλων αρμοδιότητα: «... για θέματα που ανάγονται στις υπηρεσίες: ... δ) των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας που απασχολούνται με: ...ii) τη διανομή ηλεκτρικού ρεύματος και καύσιμου αερίου...». Στον ιδρυτικό δηλαδή νόμο του θεσμού είχε ενταχθεί στην αρμοδιότητά του η δημόσια υπηρεσία με τη λειτουργική έννοια, δηλαδή η δραστηριότητα των νομικών προσώπων με αντικείμενο την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών προς τους διοικουμένους, για την ικανοποίηση ορισμένων βασικών αναγκών τους που καθορίζονται κάθε φορά από την έννομη τάξη.

Στην συνέχεια, με τον Νόμο 3094/2003, τροποποιήθηκε η αρχική διατύπωση του άρθρου 3 παρ. 1 δ' ως ακολούθως: «... δ) των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, των δημόσιων επιχειρήσεων ... και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος...». Έτσι προστέθηκαν και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται από αυτό κατά ποσοστό τουλάχιστον 51%.

Κατά συνέπεια, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αρμοδιότητα διαμεσολάβησης σε αναφορές που αφορούν στην Δ.Ε.Η. Α.Ε. και στη ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ Α.Ε. Οι λοιποί πάροχοι ενέργειας, που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά, διαφεύγουν, ως ιδιωτικές εταιρείες, του πεδίου ελέγχου του Συνηγόρου του Πολίτη. Καθώς, όμως, το αντικείμενο, το κανονιστικό πλαίσιο και ο τρόπος λειτουργίας του συνόλου των παρόχων ενέργειας είναι παραπλήσιος, οι παρατηρήσεις, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας έκθεσης αφορούν όλους τους παρόχους ενέργειας.

Αποστολή του Συνηγόρου του Πολίτη είναι η διαμεσολάβηση για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας. Η Αρχή αποτελεί το μοναδικό διαμεσολαβητικό θεσμό που διαθέτει συνταγματική κατοχύρωση.

Στο πλαίσιο αυτό, ο νομοθέτης της έχει διαθέσει τα αναγκαία θεσμικά εργαλεία για την άσκηση ουσιαστικής εποπτείας επί των ως άνω επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα. Ειδικότερα στο ν. 3094/2003³ και στο π.δ. 273/1999⁴, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν, περιγράφεται αναλυτικά το πλέγμα των μέσων που διαθέτει ο Συνήγορος του Πολίτη προκειμένου να εξαλειφθούν κατά το δυνατό τα φαινόμενα αναποτελεσματικότητας, κακοδιοίκησης και χαμηλής ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες.

3 *Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις*

4 *Κανονισμός Λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη*

2. Ενέργεια: Κοινωνικό ή εμπορεύσιμο αγαθό;

2. Ενέργεια: Κοινωνικό ή εμπορεύσιμο αγαθό;

- Ένα παλαιό ερώτημα, ενίοτε διατυπωμένο και υπό μορφή διλήμματος, κρίσιμο για την αξιολόγηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών αλλά και για την αναζήτηση των βέλτιστων λύσεων, έχει επανέλθει στο προσκήνιο, με αφορμή τη παγκόσμια ενεργειακή κρίση και την ραγδαία αύξηση των τιμών στην ενέργεια: αποτελεί η ενέργεια (πρωτίστως) βασικό κοινωνικό αγαθό, που επιτρέπει και επιβάλλει τη λήψη ειδικών μέτρων προστασίας, ή ένα (κατεξοχήν) εμπορεύσιμο αγαθό, που μπορεί να διέπεται αμιγώς από τους κανόνες της ελεύθερης οικονομίας.

Το ηλεκτρικό ρεύμα παρέχεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1889 από ιδιωτική εταιρεία. Το ηλεκτρικό ρεύμα που πωλούνταν στα νοικοκυριά αντιμετωπιζόταν ως αγαθό πολυτελείας και τις περισσότερες φορές παρεχόταν με ωράριο, ενώ οι συχνές και ξαφνικές διακοπές ήταν ο κανόνας. Επομένως, επρόκειτο για ένα ακριβό, επιλεκτικά παρεχόμενο και λειτουργικά ανεπαρκές αγαθό⁵.

Το 1950, η ίδρυση της ΔΕΗ είχε ως στόχο την προώθηση του δημοσίου συμφέροντος με τη χάραξη και εφαρμογή μιας εθνικής ενεργειακής πολιτικής. Κεντρική φιλοσοφία αυτής της πολιτικής, μέσα από την εκμετάλλευση των εγχώριων πόρων, ήταν να παρέχει την ηλεκτρική ενέργεια σε όλη την επικράτεια, αντιμετωπίζοντας την ως αναγκαίο κοινωνικό αγαθό αλλά και ως αναπτυξιακό εργαλείο.

Το ηλεκτρικό ρεύμα θεωρήθηκε ως ένα κοινωνικό αγαθό αναγκαίο για την ομαλή εξέλιξη και συνοχή της κοινωνίας, άσχετα από το αν επιμέρους άτομα ή κοινωνικές ομάδες δύνανται να επιβαρυνθούν, για την κατανάλωση του, το οριακό κόστος παραγωγής του. Η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας, πέρα από την ανάπτυξη, κρίθηκε απαραίτητη για την κοινωνική ευημερία και την αξιοπρεπή διαβίωση των πολιτών. Γι' αυτό και θα πρέπει να διασφαλίζεται η απρόσκοπτη προσφορά της, καθολικά, με χαμηλό τίμημα. Αυτή η συνθήκη δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την απαραίτητη κρατική εποπτεία.

5 Ν. Αστρουλάκης, ΔΕΗ: από την ιστορική αναγκαιότητα της ανάπτυξης στη φιλελεύθερη αντεπανόσταση και την ιδιωτικοποίηση, Μελέτη, ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.

Στο πλαίσιο, όμως, της αποκρατικοποίησης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, το π.δ. 333/2000⁶ όρισε στο άρθρο 3α ως σκοπό της Δ.Ε.Η την άσκηση εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Η αντιμετώπιση της ενέργειας ως εμπορεύσιμο αγαθό, που μπορεί να λειτουργεί αμιγώς με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, οδηγεί εκ των πραγμάτων σε στρεβλώσεις. Αυτό έγινε σαφές και από την απόφαση 1972/2012 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκε, ότι αντίκειται στο Σύνταγμα η διακοπή της ηλεκτροδότησης λόγω μη καταβολής του έκτακτου ειδικού τέλους ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών (ΕΕΤΗΔΕ). Η κύρωση της διακοπής της παροχής του ηλεκτρικού ρεύματος σε περίπτωση μη καταβολής του επιμαχου “τέλους” αντίκειται στο άρθρο 5 παρ.1 Σ και στην αρχή της αναλογικότητας, αλλά και στο άρθρο 2 παρ. 1 Σ, διότι συνεπάγεται στέρηση ενός κοινωνικού αγαθού ζωτικής σημασίας, ουσιώδους για την αξιοπρεπή διαβίωση του ανθρώπου.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει διαμορφώσει παγία νομολογία προς την κατεύθυνση αυτή⁷, εκφράζοντας την άποψη, ότι ζωτικής σημασίας αγαθά για το κοινωνικό σύνολο και οι δημόσιες υπηρεσίες που συνδέονται με την παροχή και την διασφάλισή τους δεν μπορούν να παραχωρηθούν άνευ ετέρου σε ιδιώτες, αλλά το Δημόσιο οφείλει να διατηρεί ουσιαστική εποπτεία επ’ αυτών και να εγγυάται την εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία τους.

Η ενέργεια έχει, λοιπόν, ρητώς χαρακτηριστεί νομολογιακά ως ένα από τα χρήζοντα προστασίας κοινωνικά αγαθά⁸. Η ενέργεια θεωρείται κοινωνικό αγαθό που χρήζει ειδικής προστασίας, καθώς αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό και προϋπόθεση αξιοπρεπούς διαβίωσης και συνεπώς οι σχετικές ρυθμίσεις εκ μέρους του κράτους δεν πρέπει να προσκρούουν στη θεμελιώδη υποχρέωσή του για την προστασία της ανθρώπινης αξίας. Η ηλεκτρική ενέργεια, ως αναγκαίο αγαθό (= ανελαστική ζήτηση), χωρίς υποκατάστατα και χωρίς δυνατότητα αποθήκευσης, δεν μπορεί να είναι πλήρως χρηματιστηριακό είδος, όπως ο καφές, ο χάλυβας, κλπ.

6 ΦΕΚ 278Α/20.12.2000 «Μετατροπή της Δημόσιας Επιχειρήσεως Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) σε Ανώνυμη Εταιρεία και έγκριση του καταστατικού της»

7 ΣΤΕ 3818/1997, 1934/1998, 1999/2000, 866, 1512, 2166/2002, 1212/2012.

8 Τον Φεβρουάριο του 2022 το Συμβούλιο της Επικρατείας με δύο αποφάσεις του (190, 191/2022) έκρινε ως αντισυνταγματική την μεταβίβαση της πλειονότητας των μετοχών της ΕΥΔΑΠ ΑΕ και της ΕΥΑΘ ΑΕ στην ΕΕΣΥΠ εκφράζοντας τη θέση ότι για ένα δημόσιο αγαθό όπως το νερό ο είναι συνταγματικός επιβεβλημένος ο έλεγχος της εταιρείας που εξασφαλίζει την παροχή του στους καταναλωτές από το Ελληνικό Δημόσιο όχι απλώς με την άσκηση εποπτείας επ’ αυτής αλλά και δια του μετοχικού του κεφαλαίου.

3. Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική

3. Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική

3.1 Η απελευθέρωση της ενέργειας

- Η απελευθέρωση και δημιουργία μιας ενιαίας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αποτέλεσε έναν από τους βασικούς πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο των ευρύτερων αλλαγών στον τομέα της ενέργειας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η αναθεωρημένη συνθήκη της Λισαβόνας, που υπεγράφη στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της ενέργειας, καλώντας τα κράτη μέλη να συνεργαστούν στενά και με πνεύμα αλληλεγγύης, ώστε να επιτευχθούν οι σκοποί της ενεργειακής πολιτικής. Η δημιουργία της απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, την αποδοτικότερη παραγωγή, μεταφορά και διανομή της ηλεκτρικής ενέργειας, την ενίσχυση της ασφάλειας εφοδιασμού και την προώθηση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος. Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισάγει για πρώτη φορά στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ ειδικό κεφάλαιο για μια πολιτική ενέργειας, προσθέτοντας έναν ακόμη στόχο, αυτόν της προωθήσεως της διασύνδεσης των ενεργειακών δικτύων των Κρατών Μελών.

Η διάταξη του άρθρου 194 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹ ορίζει, ότι η ΕΕ έχει ως στόχο την ανάπτυξη της

9 Η διάταξη του άρθρου 194 ΣΛΕΕ έχει ως εξής: «1. Στο πλαίσιο της εγκαθίδρυσης ή της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον, η πολιτική της Ένωσης στον τομέα της ενέργειας, σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών, έχει ως στόχο: α) να διασφαλίζει τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, β) να διασφαλίζει τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης, και γ) να προωθεί την ενεργειακή αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και δ) να προωθεί τη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων. 2. (...) Τα μέτρα αυτά δεν επηρεάζουν

ηλεκτροπαραγωγής από νέες και ανανεώσιμες πηγές και ταυτόχρονα την προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της εξοικονόμησης ενέργειας. **Ωστόσο, ρητά προβλέπεται, ότι τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να καθορίζουν τους όρους της εκμετάλλευσης των ενεργειακών τους πόρων, την επιλογή μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού εφοδιασμού τους.**

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 96/92/ΕΚ υπήρξε καθοριστική για την απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς αποτελεί το σημείο αναφοράς μετάβασης από την κρατική μονοπωλιακή ΔΕΗ στην ιδιωτικοποίηση του συστήματος¹⁰.

Η Οδηγία 96/92/ΕΚ έθεσε τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και εισήγαγε τη διαδικασία απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών-μελών. Οι εξελίξεις στις επιμέρους αγορές ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών-μελών οδήγησαν στην έκδοση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ, ενώ η τρίτη δέσμη μέτρων για την απελευθέρωση της αγοράς περιλαμβάνει την Οδηγία 2009/72/ΕΚ.

Το θεσμικό πλαίσιο δημιουργήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να υπερπηδηθούν τα εμπόδια των επί μέρους εθνικών προτεραιοτήτων. Εκτιμήθηκε, ότι η μείωση του κόστους ενέργειας δια της σύ-

το δικαίωμα κράτους μέλους να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού, (...)».

- 10 Οδηγία 96/92/ΕΚ Άρθρο 7 3. «...Ο διαχειριστής του δικτύου μεταφοράς είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση των ροών ενέργειας στο δίκτυο και πρέπει να συνεκτιμά τις ανταλλαγές με άλλα διασυνδεδεμένα δίκτυα. Για το σκοπό αυτό, ο διαχειριστής του δικτύου μεταφοράς είναι υπεύθυνος για να εξασφαλίζει την ασφάλεια, αξιοπιστία και αποδοτικότητα του δικτύου και, στα πλαίσια αυτά, για να μεριμνά ώστε να είναι διαθέσιμες όλες οι αναγκαίες επικουρικές υπηρεσίες. 4. Ο διαχειριστής του δικτύου μεταφοράς παρέχει στο διαχειριστή κάθε άλλου δικτύου, με το οποίο είναι διασυνδεδεμένο το δίκτυό του, πληροφορίες επαρκείς για την ασφαλή και αποδοτική λειτουργία, καθώς και τη συντονισμένη ανάπτυξη και τη διαλειτουργικότητα του διασυνδεδεμένου δικτύου. 5. Ο διαχειριστής του δικτύου μεταφοράς αποφεύγει κάθε διάκριση μεταξύ των χρηστών ή των κατηγοριών χρηστών του δικτύου, και δη κάθε διάκριση υπέρ των θυγατρικών του επιχειρήσεων ή μετόχων του...» Άρθρο 23 «...Σε περίπτωση αιφνίδιας κρίσης στην αγορά της ενέργειας και εφόσον απειλούνται η υλική ασφάλεια ή η ακεραιότητα των προσώπων, των μηχανημάτων ή των εγκαταστάσεων, ή η αρτιότητα του δικτύου, ένα κράτος μέλος μπορεί να λαμβάνει προσωρινά τα αναγκαία μέτρα διασφάλισης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να προκαλούν τις ελάχιστες δυνατές διαταραχές στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και να μην υπερβαίνουν τα όρια που είναι απολύτως απαραίτητα για την αντιμετώπιση των αιφνίδιων δυσχερειών που έχουν προκύψει. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος κοινοποιεί αμελλητί αυτά τα μέτρα στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή, η οποία μπορεί να αποφασίσει ότι το εν λόγω κράτος μέλος οφείλει να τα τροποποιήσει ή να τα καταργήσει, εφόσον προκαλούν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και διαταράσσουν τις συναλλαγές κατά τρόπο ασυμβίβαστο με το κοινό συμφέρον...»

γκλίσης τιμών θα μπορούσε να επιτευχθεί με τα έργα υποδομών και τις διασυνδέσεις μεταξύ των κρατών της ΕΕ για την χωρίς περιορισμούς ροή ηλεκτρικής ενέργειας από περιοχές με χαμηλές τιμές σε περιοχές με υψηλότερες τιμές.

Η ανάπτυξη των ηλεκτρικών διασυνδέσεων μεταξύ χωρών αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προτεραιότητες των Διαχειριστών των Συστημάτων Μεταφοράς στην Ευρώπη, δεδομένου ότι:

- συμβάλλει δραστικά στην ασφάλεια της τροφοδοσίας
- αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ενοποίηση των εθνικών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της εφαρμογής του Μοντέλου Στόχου (Target Model), όπως είναι πλέον γνωστή η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας
- επιτρέπει γενικότερα το διαμοιρασμό διάφορων πόρων (παραγωγικό δυναμικό, ευελιξία, εφεδρείες κλπ.) μεταξύ των συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του συνολικού κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας
- θα επιτρέψει την επιθυμητή μεγάλη διείσδυση ΑΠΕ στην Ευρώπη, καθώς αυτή θα απαιτήσει την ικανότητα διακίνησης σημαντικών ποσοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας σε μεγάλες αποστάσεις, ενώ η αντικατάσταση συμβατικών Σταθμών από μονάδες ΑΠΕ θα οδηγήσει σε ανάγκες σημαντικής ικανότητας μεταφοράς μεταξύ των Συστημάτων για λόγους ρύθμισης.

3.2 Κλιματική αλλαγή και ενέργεια

Η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής από ανθρωπογενείς δραστηριότητες αποτελεί προτεραιότητα και γι' αυτό το λόγο η ΕΕ προχώρησε σε μια δραστική αλλαγή της ενεργειακής πολιτικής με σκοπό τη σημαντική μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα. Στο πλαίσιο αυτό, έκρινε αναγκαίο να ενισχύσει την ενεργειακή απόδοση και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Αποτέλεσμα αυτού είναι ο κλάδος της ενέργειας να τεθεί εκ νέου στο επίκεντρο της οικονομίας, της καινοτομίας και της καθημερινής ζωής. Στόχος-πρόκληση αυτής της τάσης είναι η εξασφάλιση πηγών ενέργειας που θα καλύπτουν τις ανάγκες της αγοράς και θα επιτυγχάνουν τους περιβαλλοντικούς στόχους για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της είχαν ήδη αναλάβει την υποχρέωση μείωσης των εκπομπών κατά 8% κατά την περίοδο 2008-2012 σε σύγκριση με τις εκπομπές του έτους βάσης (1990), βάσει του Πρωτοκόλλου του

Κιότο (1997). Έχοντας ως οδικό χάρτη το Πρωτόκολλο του Κιότο για τη μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος, οι ηγέτες της ΕΕ όρισαν από το 2009 ως στόχο έως το 2020 ένα μερίδιο 20% της κατανάλωσης ενέργειας της ΕΕ να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές. Στην πορεία για την κοινή εφαρμογή των επιταγών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η ΕΕ υιοθέτησε τις Οδηγίες 2001/77/ΕΚ της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 για την προαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και 2018/2001/ΕΕ της 11ης Δεκεμβρίου 2018 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η ενεργειακή στρατηγική της ΕΕ του 2015, συνδυάζοντας ενέργεια και κλιματική δράση, υιοθετεί μια ολιστική προσέγγιση προσδιορίζοντας πέντε ενοποιημένες και αμοιβαία ενισχυόμενες διαστάσεις της Ενεργειακής Ένωσης. Αυτές οι διαστάσεις είναι:

- η ενεργειακή ασφάλεια,
- η ολοκλήρωση της ενεργειακής αγοράς,
- η ενεργειακή αποδοτικότητα,
- η απανθρακοποίηση και
- η έρευνα, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα στον τομέα της Ενέργειας.

Στο πλαίσιο της απανθρακοποίησης και της φτηνής τιμής του φυσικού αερίου αποφασίστηκε η χρήση του ως ενδιάμεσο καύσιμο μέχρι την επαρκή διεύρυνση των ΑΠΕ.

Το 2018, ο στόχος του 20% επεκτάθηκε και συμφωνήθηκε έως το 2030 ένα μερίδιο 32% της κατανάλωσης ενέργειας της ΕΕ να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές. Τον Ιούλιο του 2021¹¹, ενόψει του νέου στόχου της ΕΕ για κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, προτάθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μεμονωμένων κρατών:

- Η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατ' ελάχιστο 55% σε σχέση με το 1990.
- Η κατ' ελάχιστο βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας κατά 32%.
- Αύξηση της μερίδας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο 40%

11 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en

τουλάχιστον επί της καταναλισκόμενης ενέργειας, λαμβάνοντας μέτρα για την επίσπευση των επενδύσεων σε ΑΠΕ.

- Επίπεδο διασύνδεσης των ενεργειακών συστημάτων των κρατών μελών σε τουλάχιστον 15%.

Οι πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις έχουν διαταράξει το παγκόσμιο ενεργειακό σύστημα. Έχουν προκαλέσει σοβαρές δυσχέρειες, λόγω των υψηλών τιμών της ενέργειας και της εντεινόμενης ανησυχίας για την ενεργειακή ασφάλεια, φέρνοντας στο προσκήνιο την υπερβολική εξάρτηση της ΕΕ από τις εισαγωγές αερίου, πετρελαίου και γαιάνθρακα. Τον Μάρτιο του 2022, οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τη σταδιακή απεξάρτηση της Ευρώπης από τα ορυκτά καύσιμα και το Μάιο του 2022 δημοσιεύτηκε το σχέδιο REPowerEU¹². Το σχέδιο REPowerEU αφορά την ταχεία μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα με την ταχύρρυθμη προώθηση της πράσινης μετάβασης και τη συνένωση δυνάμεων προς επίτευξη ενός πιο ανθεκτικού ενεργειακού συστήματος και μιας πραγματικής Ενεργειακής Ένωσης και προτείνει μια πρόσθετη δέσμη δράσεων με στόχο:

- την εξοικονόμηση ενέργειας
- τη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού
- την ταχεία υποκατάσταση των ορυκτών καυσίμων με την επιτάχυνση της μετάβασης της Ευρώπης σε καθαρές μορφές ενέργειας
- τον έξυπνο συνδυασμό επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων.

Τέλος, το REPowerEU πρότείνει ένα μέρος των κερδών της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας να επιστραφεί στην αγορά μέσω ειδικής εισφοράς, όχι γιατί αυτά δημιουργήθηκαν λόγω μη σύννομης ή «μη ηθικής» στρατηγικής των επιχειρήσεων, αλλά λόγω της επιτακτικής ανάγκης περαιτέρω ενίσχυσης των τελικών καταναλωτών, οι οποίοι συνεχίζουν να βιώνουν μια εξαιρετικά δυσχερή κατάσταση εξαιτίας των παρατεταμένα πολύ υψηλών τιμών. ⚡

¹² ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ - Σχέδιο REPowerEU, COM(2022) 230 final, Βρυξέλλες, 18.5.2022.

4. Εθνική Ενεργειακή Πολιτική

4. Εθνική Ενεργειακή Πολιτική

4.1 Η εφαρμογή της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής και η πορεία αποκρατικοποίησης της ενέργειας στην Ελλάδα

– Μέχρι το 2001, η ΔΕΗ διατηρούσε το μονοπώλιο στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα. Η Δ.Ε.Η. ιδρύθηκε με τον ν. 1468/1950, ως Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού¹³ και, την 1^η Ιανουαρίου 2001, με τη θέση σε ισχύ του ν. 2773/1999 (μεταφορά της οδηγίας 96/92/ΕΚ) για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, η Δ.Ε.Η. μετατράπηκε σε Ανώνυμη Εταιρεία με μοναδικό μέτοχο το Ελληνικό Δημόσιο.

Με τον ν. 4001/2011¹⁴, που αποτελεί πλέον το βασικό θεσμικό οργανωτικό νομοθέτημα για την ενέργεια, απελευθερώθηκαν πλήρως οι δραστηριότητες της ενεργειακής παραγωγής και της προμήθειας της χώρας, με την επιφύλαξη της αδειοδότησης ή προηγούμενης δήλωσης, κατά περίπτωση. Επίσης, ιδρύθηκαν οι δύο βασικές θυγατρικές εταιρείες της Δ.Ε.Η. Α.Ε. (ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. και ΑΔΜΗΕ Α.Ε.) με σκοπό την ευθύνη του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας και του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας αντίστοιχα. Ο ΑΔΜΗΕ, εκτός από τη λειτουργία του συστήματος μεταφοράς, είναι αρμόδιος για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, αλλά και τη λειτουργία μηχανισμών για ευέλικτη ανταπόκριση σε αυξήσεις ή υφέσεις της ζήτησης. Επιπλέον, ο ΑΔΜΗΕ διαχειρίζεται τις ροές της ηλεκτρικής ενέργειας στο σύστημα συνεκτιμώντας τις ανταλλαγές με άλλα συνδεδεμένα συστήματα μεταφο-

13 Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του ν. 1468/1950 η ΔΕΗ είχε «...το αποκλειστικό προνόμιο α) της κατασκευής, λειτουργίας και εκμετάλλευσης των μονάδων παραγωγής και του εθνικού συστήματος μεταφοράς, β) της διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας προς πώληση στους καταναλωτές...»

14 Ν. 4001/11 (ΦΕΚ 179 Α/22-8-2011) : Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων. Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των διατάξεων της Οδηγίας 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας» και της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά Φυσικού Αερίου».

ράς και συνεργάζεται με το Χρηματιστήριο Ενέργειας¹⁵. Ο ΔΕΔΔΗΕ είναι αρμόδιος για τη λειτουργία του δικτύου διανομής, διαχειρίζεται όλες τις ενεργειακές υποδομές, λειτουργεί τη σχετική αγορά στα μη Διασυνδεδεμένα Νησιά και εκκαθαρίζει για το σύνολο της επικράτειας τους λογαριασμούς, που έχουν να κάνουν με τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας¹⁶.

Κατά το χρόνο σύνταξης της παρούσας έκθεσης¹⁷, το Δημόσιο κατέχει ποσοστό 51% επί του μετοχικού κεφαλαίου της Δ.Ε.Η. Α.Ε., ενώ η ίδια η Δ.Ε.Η. Α.Ε. κατέχει ποσοστό 51% επί του μετοχικού κεφαλαίου του ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.. Η ομοίως δημοσίου ελέγχου ΔΕΣ ΑΔΜΗΕ κατέχει άμεσα ή έμμεσα ποσοστό 51% του μετοχικού κεφαλαίου του ΑΔΜΗΕ Α.Ε.. Το Ελληνικό Δημόσιο κρατάει έναν οριακό κρατικό έλεγχο στον μεγαλύτερο παραγωγό και πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας μας και η τάση είναι η σταδιακή περαιτέρω ιδιωτικοποίησή του. Με τον ν. 4389/2016 συστάθηκε η «Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας», η οποία προβλέπεται, ότι θα λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος ή θα εξυπηρετεί δημόσιο σκοπό, χωρίς ωστόσο να ανήκει στο δημόσιο ή στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Η ΕΕΣΥΠ (Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών & Περιουσίας Α.Ε.), σε πρόσφατη ανακοίνωσή της (23 Σεπτεμβρίου 2021), φαίνεται να δρομολογεί την περαιτέρω πώληση 17% του μετοχικού κεφαλαίου από το ποσοστό που κατέχει το Ελληνικό Δημόσιο, κάτι που θα οδηγήσει, με την υλοποίησή του, στην απώλεια του κατά πλειοψηφία δημοσίου χαρακτήρα της Εταιρείας.

Η αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ενέργειας ως αγοράς ενεργειακών προϊόντων χονδρικής, σύμφωνα με τη νομοθεσία για την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, τον Κανονισμό 714/2009/ΕΚ και τον Κανονισμό 2015/1222/ΕΕ, **οδήγησε στην υιοθέτηση του ν. 4512/2018, με τον οποίο συστήθηκαν ακόμα δύο ανεξάρτητοι διαχειριστές, το Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας Α.Ε.¹⁸ (Ε.Χ.Ε. Α.Ε.) και ο Διαχειριστής ΑΠΕ και Εγγυήσεων Προέλευσης Α.Ε. (ΔΑΠΕΕΠ Α.Ε.), που προήλθαν από τη διάσπαση του ΛΑΓΗΕ Α.Ε.** Οι εταιρείες αυτές συνιστούν νομικά μονοπώλια και τους έχει ανατεθεί ο κρίσιμος για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας ρόλος της σύναψης συμβάσεων με τους συμμετέχοντες στην αγορά,

15 Ν. 4512/2018 Άρθρο 77 παρ. β) «...*Η λειτουργία της Αγοράς Επόμενης Ημέρας, στο πλαίσιο της ενιαίας σύζευξης των ευρωπαϊκών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, διενεργείται από το Χρηματιστήριο Ενέργειας, σε συνεργασία με τον Διαχειριστή ΕΣΜΗΕ και τους αρμόδιους φορείς, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κανονισμού του Χρηματιστηρίου Ενέργειας για την Αγορά Επομένης Ημέρας....*»

16 Άρθρο 58B ν. 4001/2011.

17 Μάρτιος 2022.

18 Άρθρο 80 του ν. 4512/2018 «2. Σκοπός του Χρηματιστηρίου Ενέργειας είναι η οργάνωση και η διαχείριση των Αγορών Ηλεκτρικής Ενέργειας Επόμενης Ημέρας και Ενδοημερήσιας, Φυσικού Αερίου, Περιβαλλοντικών Αγορών, (...) Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, το Χρηματιστήριο Ενέργειας συνεργάζεται με τον Διαχειριστή του ΕΣΜΗΕ, ...».

της εκκαθάρισης των συναλλαγών, της διαχείρισης των κρατικών ενισχύσεων, που κατευθύνονται ιδίως προς τους παραγωγούς ΑΠΕ, και της προστασίας έναντι ελλειμμάτων συναλλαγών.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του ενεργειακού τομέα έχει η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), που συστάθηκε με το ν. 2773/1999. Η ΡΑΕ ενεργεί ως ανεξάρτητη αρχή, εκδίδει ατομικές διοικητικές πράξεις τόσο αδειοδοτικού όσο και κυρωτικού χαρακτήρα, ωστόσο ο κύριος σκοπός της δραστηριότητάς της είναι η εισαγωγή ρυθμίσεων για την ομαλή λειτουργία της αγοράς.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του ν. 4001/2011, η άσκηση ενεργειακών δραστηριοτήτων τελεί υπό την εποπτεία του Κράτους, η οποία ασκείται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους και του μακροχρόνιου ενεργειακού σχεδιασμού της χώρας. Ο μακροχρόνιος ενεργειακός σχεδιασμός λαμβάνει υπόψη του τα υπάρχοντα και πιθανολογούμενα ενεργειακά αποθέματα σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, το διακοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και Φυσικού Αερίου, τις τάσεις της διεθνούς αγοράς ενέργειας και αποσκοπεί στην ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προστασία του περιβάλλοντος¹⁹. Η ΡΑΕ συνεργάζεται με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς για την αποτελεσματική άσκηση των εποπτικών αρμοδιοτήτων τους²⁰.

Εκτός από την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας απελευθερώθηκε και η αγορά του φυσικού αερίου. Η ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ Ελληνική Εταιρεία Ενέργειας Α.Ε. αποτελεί θυγατρική εταιρεία της ΔΕΠΑ (Δημόσια Επιχείρηση Αερίου) Εμπορίας, με την ΔΕΠΑ Εμπορίας να κατέχει το 100% του μετοχικού κεφαλαίου. Η ΔΕΠΑ Εμπορίας αποτελεί το ένα κομμάτι της διάσπασης της αρχικής (έτος ίδρυσης 1988) ΔΕΠΑ. Τα λοιπά κομμάτια είναι η ΔΕΠΑ Υποδομών και η ΔΕΠΑ Διεθνών Έργων. Η ΔΕΠΑ Υποδομών (επί της οποίας η ΕΕΣΥΠ διατηρούσε το 65% των μετοχών και τα ΕΛΛΗΝΙΚΑ

19 Άρθρο 3. Ν.4001/11 «...Ο μακροχρόνιος ενεργειακός σχεδιασμός διαμορφώνεται σε δεκαετή κυλιόμενη βάση και προσλαμβάνει τη μορφή απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, η οποία γνωστοποιείται στην αρμόδια Διάρκη Επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων. Πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασης, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ζητά τη γνώμη της ΡΑΕ και της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και δύναται να ζητήσει τη γνώμη των παραγωγικών φορέων και ειδικών επιστημόνων...».

20 Παρ. 4. Άρθρο 75 του ν. 4512/18 «...7. Η ΡΑΕ και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς συνεργάζονται για την αποτελεσματική άσκηση των εποπτικών αρμοδιοτήτων τους που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου, όπως και για την εφαρμογή των διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας που αφορά στη λειτουργία, την ακεραιότητα και τη διαφάνεια της ενεργειακής αγοράς, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, με βάση τις προβλέψεις του ενωσιακού δικαίου...»

ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ το 35%) πωλήθηκε στις 10.12.2021 στην ιταλική εταιρεία ITALGAS. όμως, και για την ΔΕΠΑ Εμπορίας έχει εξαγγελθεί η πώλησή της σε ενδιαφερόμενους επενδυτές, όπως εξάλλου προβλέπεται και στον ν. 4643/2019.

Από τα παραπάνω προκύπτει μία σταδιακή πορεία αποκρατικοποίησης στο πεδίο της ενέργειας, με συνεχείς εκκωρήσεις σε εκπροσώπους του ιδιωτικού τομέα δράσεων, οι οποίες ανήκαν μέχρι τώρα στο δημόσιο και τους φορείς του ευρύτερου Δημοσίου τομέα. Η διαδικασία αυτή οφείλει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τους κανόνες που θεσπίζουν οι σχετικές συνταγματικές διατάξεις. Ο πυρήνας της θεσμικής ιδεολογίας του «αλελογισμένου κρατικού παρεμβατισμού» συνάγεται από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 2 παρ. 1 (σεβασμός και προστασία της αξίας του ανθρώπου), 23 παρ. 2, 29 παρ. 3 και 106 παρ. 3 Σ, οι οποίες καθιερώνουν ειδικό καθεστώς προστασίας των επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφελείας, που η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει διαμορφώσει παγία νομολογία προς την κατεύθυνση αυτή²¹, εκφράζοντας την άποψη ότι ζωτικής σημασίας αγαθά για το κοινωνικό σύνολο και οι δημόσιες υπηρεσίες που συνδέονται με την παροχή και την διασφάλισή τους, δεν μπορούν να παραχωρηθούν άνευ ετέρου σε ιδιώτες, αλλά το Δημόσιο οφείλει να διατηρεί ουσιαστική εποπτεία επ' αυτών και να εγγυάται την εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία τους.

4.2 Ενεργειακό μείγμα - Εθνικό σχέδιο δράσης για το κλίμα

Η ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και οι εκ τούτου ακολουθούμενες πολιτικές της ΕΕ διαμόρφωσαν την πολιτική της χώρας μας σχετικά με το ενεργειακό μείγμα.

Το *μείγμα παραγωγής* μιας χώρας είναι η κατανομή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται στη χώρα, κατά τη διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους, από τις πρωτογενείς πηγές ενέργειας που καταναλώνονται ή χρησιμοποιούνται για την παραγωγή της.

Η διάταξη του άρθρου 106 του Συντάγματος υπογραμμίζει, ότι η άσκηση της εθνικής ενεργειακής πολιτικής πρέπει να στηρίζεται κατά κύριο λόγο στη χρήση εγχώριων πηγών παραγωγής τονίζοντας την υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει μέτρα για την αξιοποίηση του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα, τα υπόγεια ή τα υποθαλάσσια κοιτάσματα. Φυσι-

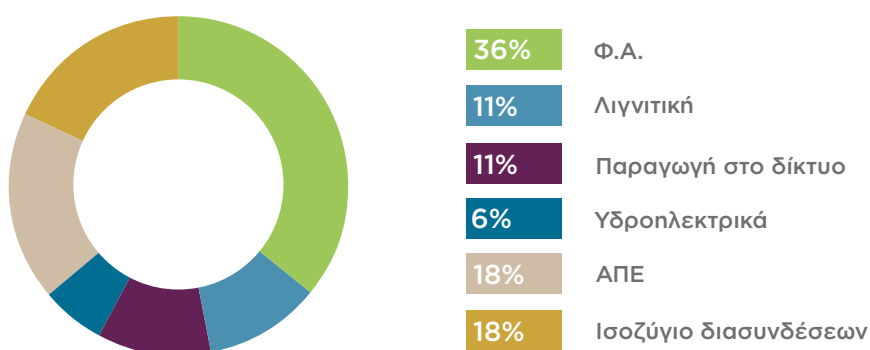
21 ΣΤΕ 3818/1997, 1934/1998, 1999/2000, 866, 1512, 2166/2002, 1212/2012.

κά, το κράτος οφείλει να λαμβάνει υπόψη σε κάθε χρονική στιγμή τα σύγχρονα δεδομένα και εξελίξεις που διαμορφώνονται.

Οι υδρογονάνθρακες, το πετρέλαιο και η υδροηλεκτρική ενέργεια αποτέλεσαν την κύρια πηγή του πρωτογενούς ενεργειακού εφοδιασμού της Ελλάδας τον προηγούμενο αιώνα. Το πετρέλαιο χρησιμοποιείτο κυρίως για τις μεταφορές και τη θέρμανση, αλλά και για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας σε πολλά νησιά, ειδικά στα μεγάλα (π.χ. Κρήτη, Ρόδος, Λέσβος, Λήμνος, Χίος κ.λπ.).

Αναφορικά με τη χρήση του φυσικού αερίου στη χώρα μας, αυτό εισήλθε για πρώτη φορά στο ενεργειακό μείγμα το 1996 αντικαθιστώντας σταδιακά τον λιγνίτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Καθώς τα δίκτυα των πόλεων συνεχίζουν να επεκτείνονται, σταδιακά το φυσικό αέριο αντικαθιστά το πετρέλαιο θέρμανσης.

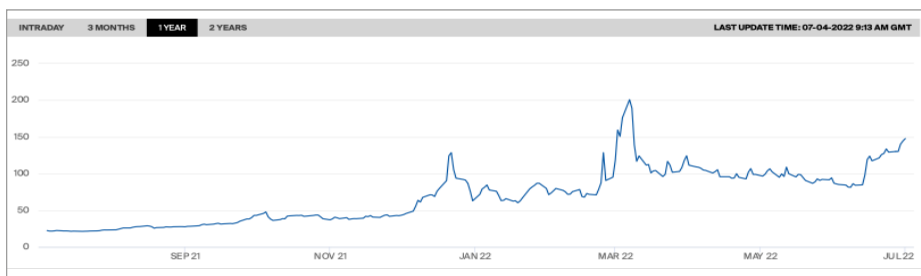
Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φυσικό αέριο επιτρέπεται μεταβατικά στην πορεία της απανθρακοποίησης και μάλιστα έχει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην κάλυψη των αναγκών ζήτησης λόγω της στοχαστικότητας (= τυχαίων μεταβολών) των ΑΠΕ μέχρις ότου αναπτυχθούν επαρκώς άλλες μέθοδοι αποθήκευσης ενέργειας (μπαταρίες, αντλησιοταμιευτικά, κλπ.). Η συμμετοχή των μονάδων φυσικού αερίου στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα ανέρχεται περίπου σε 38% περίπου αντικαθιστώντας σε μεγάλο βαθμό τη χρήση λιγνίτη, η οποία περιορίστηκε στο 11% περίπου (στοιχεία ΑΔΜΗΕ 2020, βλ. γράφημα).

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ & ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΩΝ (GWH)
(ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ Η ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΑ ΜΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΑ ΝΗΣΙΑ)
(ΠΗΓΗ ΑΔΜΗΕ - 2020)

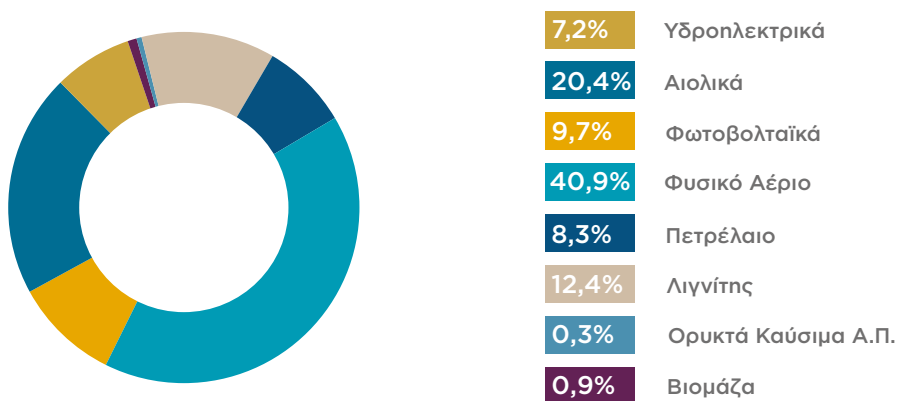
Στην περίπτωση του φυσικού αερίου, αποφασιστική ώθηση στη δημιουργία συνθηκών ελεύθερης αγοράς και ανταγωνισμού έφερε το χρηματιστήριο (ο κόμβος διαπραγμάτευσης που κυριάρχησε στην Ευρώπη και συγκεκριμένα ο Ολλανδικός - Title Transfer Facility, TTF) λόγω του μεγάλου όγκου των συναλλαγών. Οι τιμές που διαμορφώνονταν στο χρηματιστήριο αυτό έγιναν στο τέλος σημείο αναφοράς όλων των συναλλαγών ΦΑ. Έτσι, έγινε και το φυσικό αέριο χρηματιστηριακό είδος, όπως το πετρέλαιο.

Ωστόσο, στα χρηματιστήρια οι τιμές δεν αντιπροσωπεύουν κατά κανόνα τα πραγματικά κόστη των αγαθών, διαμορφώνονται από την προσφορά και ζήτηση, ενώ επηρεάζονται από τις επικρατούσες συνθήκες (γεωπολιτικές, ψυχολογία κ.λ.π). Έτσι, η εισαγωγή του φυσικού αερίου στο χρηματιστήριο είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή αύξηση της τιμής του. Παραμένει, δε, σε υψηλά επίπεδα έως σήμερα, χωρίς να διαφαίνεται τουλάχιστον άμεση αποκλιμάκωση. Οι σοβαρές αυτές αυξήσεις πέρασαν στην εγχώρια αγορά και οδήγησαν άμεσα σε σοβαρές αυξήσεις του κόστους θέρμανσης, αλλά και έμμεσα σε αύξηση του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2: ΤΙΜΕΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ (TTF) ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ (ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 4/7/2022).

Στη σύνθεση του εγχώριου μείγματος συμβάλλουν οι ΑΠΕ (κατά κύριο λόγο ανεμογεννήτριες και Φ/Β), τα υδροηλεκτρικά και σε κάποιο βαθμό οι διασυνδέσεις με τις γειτονικές χώρες (Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Βουλγαρία, Ιταλία, Τουρκία).

ΓΡΑΦΗΜΑ 3: ΤΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΜΕΙΓΜΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2020 (ΠΗΓΗ ΔΑΠΕΕΠ)

Ο ν. 2773/99 έθεσε το πλαίσιο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας ορίζοντας αυτές ως την ενέργεια που προέρχεται από την εκμετάλλευση της αιολικής ή ηλιακής ενέργειας ή βιομάζας ή βιοαερίου ή γεωθερμικής ενέργειας ή ενέργειας από τη θάλασσα ή από την εκμετάλλευση υδάτινου δυναμικού με μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς ισχύος μέχρι 10 MW. Ο ν. 3468/2006 (Α' 129), όπως τροποποιήθηκε με το ν. 3851/2010 (Α' 85), με τον οποίο εναρμονίστηκε η ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2009/28/ΕΚ, επιτάχυνε τη διείσδυση των Α.Π.Ε. στην κατανάλωση ενέργειας.

Στο πλαίσιο των ρυθμιστικών παρεμβάσεων που συνέβαλαν στη διείσδυση των ΑΠΕ στο μείγμα της ηλεκτροπαραγωγής της χώρας δύο βασικά ρυθμιστικά μέτρα ξεχωρίζουν: η κατά προτεραιότητα ένταξη της ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ στο Σύστημα (Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) και στο Δίκτυο (Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας)²², και ο διοικητικός καθορισμός της τιμής αγοράς της παραγόμενης από ΑΠΕ ηλεκτρικής ενέργειας (feed-in-tariff)²³.

22 Priority access, άρθρο 9 και 10 ν. 3468/2006. Άρθρο 9 ν. 3468/2006 Ένταξη σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α στο Σύστημα ή το Διασυνδεδεμένο Δίκτυο «(…)1.Α. Για σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. που συνδέονται με το Σύστημα ή το Δίκτυο, εκτός από το Δίκτυο των Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών, εφόσον δεν τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια του Συστήματος ή του Δικτύου, ο αρμόδιος Διαχειριστής του Συστήματος ή του Δικτύου υποχρεούται, κατά την κατανομή του Φορτίου, να δίνει προτεραιότητα: α) Σε διαθέσιμες εγκαταστάσεις παραγωγής, στις οποίες η ηλεκτρική ενέργεια παράγεται από Α.Π.Ε., ανεξάρτητα από την Εγκατεστημένη Ισχύ τους, καθώς και σε υδροηλεκτρικές μονάδες με Εγκατεστημένη Ισχύ μέχρι δεκαπέντε (15) MWe (...)».

23 Άρθρο 13 ν. 3468/2006)

Η εθνική πολιτική, που ενσωμάτωσε και τα προαπαιτούμενα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, αποτυπώθηκε στο Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας και Κλίματος (ΕΣΕΚ), στο οποίο ενσωματώθηκε ο στόχος της πλήρους απολιγνιτοποίησης της χώρας έως το 2028, με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και σκοπό την ευστάθεια του ηλεκτρικού συστήματος και την ασφάλεια του ενεργειακού της εφοδιασμού. Παράλληλα, αποφασίστηκε η εκπόνηση ολοκληρωμένου Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ) με στόχο τον ολικό αναπτυξιακό μετασχηματισμό των λιγνιτικών περιοχών της χώρας, μέσα από τη δημιουργία στρατηγικών δυνατοτήτων, με σκοπό τη διατήρηση και ενίσχυση του κοινωνικού τους ιστού.

Όπως επισημαίνει και το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας²⁴, οι δράσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής οφείλουν να εμπεριέχουν μία αλλαγή του υφιστάμενου αναπτυξιακού μοντέλου προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης, πράσινης οικονομίας χαμηλών ή και μηδενικών εκπομπών άνθρακα με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας. Η ανάπτυξη του μοντέλου αυτού θα πρέπει να στηριχθεί στον οριζόντιο συντονισμό των πολιτικών μετριασμού, αλλά και προσαρμογής, στους τομείς της ενέργειας, της βιομηχανίας, της γεωργικής παραγωγής και σε πολλούς άλλους.

Πρόσφατα, δημοσιεύτηκε και ο νέος Εθνικός Κλιματικός Νόμος²⁵. Ο νόμος αυτός περιλαμβάνει μέτρα για τη σταδιακή κατάργηση της χρήσης ορυκτών καυσίμων στις μεταφορές, τα κτίρια (πχ. δράσεις που αφορούν στην απόσυρση και αντικατάσταση οικιακών ηλεκτρικών συσκευών μέσω συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης και ανακύκλωσης από πιστοποιημένους φορείς) και την ηλεκτροπαραγωγή, ενώ για πρώτη φορά στην «εξίσωση» της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής μπαίνουν τα ανανεώσιμα υγρά καύσιμα. Για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας, ορίζονται ως ενδιάμεσοι κλιματικοί στόχοι για τα έτη 2030 και 2040 η μείωση των καθαρών ανθρωπογενών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον πενήντα πέντε τοις εκατό (55%) και ογδόντα τοις εκατό (80%), αντίστοιχα, σε σύγκριση με τα επίπεδα του έτους 1990, λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ).

4.3 Εμπόδια στην ανάπτυξη των ΑΠΕ

Κρίσιμο αποδεικνύεται το ζήτημα της χωροθέτησης των έργων Α.Π.Ε. και τούτο, διότι αν και τα έργα Α.Π.Ε. μπορεί να χαρακτηρισθούν κατ' αρχήν

24 <https://ypen.gov.gr/perivallon/klimatiki-allagi/>

25 Ν. 4936 ΦΕΚ 105Α /27-05-2022 - Μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, επείγουσες διατάξεις για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και την προστασία του περιβάλλοντος

ως δραστηριότητες φιλικές προς το περιβάλλον, εν τούτοις δεν στερούνται παντελώς επιπτώσεων σε αυτό. Οι επιπτώσεις αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος της εκάστοτε χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας Α.Π.Ε. (αιολική, υδροηλεκτρική, γεωθερμική, ηλιακή ενέργεια κ.λπ.), ενώ μπορεί να εκτείνονται τόσο στο ανθρωπογενές (πόλεις, οικισμούς και εν γένει οικιστικές περιοχές) όσο και στο φυσικό περιβάλλον (τοπίο, χλωρίδα και πανίδα, κ.λπ.) των περιοχών εγκατάστασης, καθώς και στις γειτνιάζουσες παραγωγικές δραστηριότητες (τουρισμό, γεωργία κ.λπ.).

Με την υπ' αρ. 49828/12-11-2008 απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού και της αιεφόρου ανάπτυξης εγκρίθηκε το «Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ Β' 2464). Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί και συνεχίζει να δέχεται αναφορές²⁶, που θέτουν ζητήματα επαρκούς αντιμετώπισης της επίδρασης από τη συσσώρευση πολλών μονάδων ΑΠΕ στις βουνοκορφές, οι οποίες είναι κατά κανόνα δασικές εκτάσεις και στις οποίες έχει αναπτυχθεί πάνω από το 95% των αιολικών πάρκων στην ηπειρωτική Ελλάδα. Ζητήματα επίσης, τέθηκαν ως προς την προστασία της ήπιας ανάπτυξης των νησιωτικών οικοσυστημάτων, τόσο ως προς τον μέγιστο αριθμό των ανεμογεννητριών, που επιτρέπεται να αναπτυχθούν στο νησί, όσο και την επιτρεπόμενη σε αυτό μέγιστη πυκνότητα αιολικών εγκαταστάσεων όπως και ως προς τα θέματα ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ στα νησιωτικά συστήματα²⁷. Σύμφωνα με τις ΣτΕ 2805/1997 και ΣτΕ Ολ. 2940/2000, τα μικρά νησιά ανέχονται μόνον ήπιο ενεργειακό σύστημα, με την έννοια, ότι το σύστημα μεταφοράς δεν πρέπει να είναι υψηλής τάσεως, και η επιτόπια παραγωγή πρέπει να εφαρμόζει μεθόδους ηλεκτροπαραγωγής, όπως είναι η ηλιακή και η αιολική. Ωστόσο, τα δεδομένα έχουν πλέον αλλάξει, καθώς προωθείται η διασύνδεση των ανεξάρτητων νησιωτικών συστημάτων, που μπορούν να αξιοποιήσουν το αιολικό και εν γένει ενεργειακό δυναμικό τους, οι παραγωγικές δυνατότητες του οποίου ξεπερνούν τις τοπικές ενεργειακές ανάγκες.

Αναφορικά με τα Φ/Β, οι προβλέψεις του ειδικού χωροταξικού είναι γενικές. Δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς ζητήματα οπτικής όχλησης, προστασίας του τοπίου και φέρουσας ικανότητας, ενώ τελικά προβλέφθηκε η εγκατάστασή τους σε γη υψηλής παραγωγικότητας.

Τα ζητήματα αυτά εξακολουθούν να προκαλούν τριβές με τις τοπικές κοινωνίες και καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων, λόγω δικαστικών προσφυγών. Συνεπώς, εν όψει και των προβλέψεων του νέου κλιματικού νόμου για την αύξηση της μερίδας των ανανεώσιμων πηγών

26 Φ.Υ. 151371 Δήμος Λεβαδέων, 167949 Δήμος Ευρώτα, 26294 Δήμος Λεωνιδίου

27 Φ.Υ. 202929 Νότια Εύβοια, 149033 Κέρκυρα

ενέργειας στο 40% τουλάχιστον επί της καταναλισκόμενης ενέργειας της χώρας, τα προαναφερθέντα προβλήματα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο της αναθεώρησης του ειδικού χωροταξικού, η οποία θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2023.

Προβλήματα εξακολουθούν να υφίστανται και κατά τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης λόγω ελλείψεων και μη ορθής τεκμηρίωσης της ΜΠΕ στην οποία σε πολλές περιπτώσεις δεν συμπεριλαμβάνονται τα συνοδά έργα (διάνοιξη δρόμων, λιμενικές εγκαταστάσεις κ.λ.π.) και δεν συνοδεύονται από τις κατάλληλες υποστηρικτικές μελέτες (ορνιθολογική μελέτη κ.λ.π.), με αποτέλεσμα οι σχετικές ΑΕΠΟ να ακυρώνονται στο ΣΤΕ²⁸. Περαιτέρω, κρίσιμο είναι το ζήτημα της αποκατάστασης του χώρου, μετά το πέρας του χρόνου ζωής, αλλά και της διαχείρισης των παραγόμενων αποβλήτων (υλικά κατεδάφισης, φτερωτές κ.λ.π) για τα οποία πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένη πρόβλεψη στην ΑΕΠΟ.

Καθυστερήσεις στη διείδυση των ΑΠΕ σημειώνονται και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Όπως σημείωσε η Πρόεδρος της ΕΕ στην παρουσίαση του προγράμματος REPowerEU, απαιτούνται κατά μέσο όρο, 8 έως 9 έτη για την αδειοδότηση, προέκρινε, συνεπώς, μεταξύ άλλων, τη θεσμοθέτηση χώρων υποδοχής για τις ΑΠΕ στις οποίες ο χρόνος αδειοδότησης δεν θα υπερβαίνει το ένα έτος²⁹.

Λόγω των κινήτρων που δόθηκαν, η διείδυση των Φ/Β στο εγχώριο ενεργειακό μείγμα τα έτη 2010-2012 ήταν ιδιαίτερα σημαντική, με υψηλό κόστος για το υποστηρικτικό σύστημα. Ωστόσο, η εσφαλμένη τιμολογιακή

28 Με τη ΣΤΕ 1938/2019 κρίθηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων αιτιολογήθηκε πλημμελώς, διότι στηρίχθηκε σε ορνιθολογική μελέτη, η οποία παρουσιάζει ελλείψεις ως προς την παρουσίαση του καθεστώτος της ορνιθοπανίδας της ευρύτερης περιοχής (Λακωνία), η οποία έχει χαρακτηριστεί ως Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά, εφόσον δεν προκύπτει ότι διεξήχθη έρευνα πεδίου με συνέπεια την ανεπαρκή τεκμηρίωση των επιπτώσεων του έργου στα προστατευόμενα είδη της ορνιθοπανίδας και την μη προληπτική αντιμετώπισή τους. Η υποβληθείσα από την εταιρεία που αναπτύσσει το έργο “ορνιθολογική μελέτη” συνετάγη χωρίς να έχει διεξαχθεί καθόλου έρευνα πεδίου, αλλά, αντιθέτως η μελέτη περιορίστηκε μόνο σε βιβλιογραφικές αναφορές, ώστε ο σχετικός λόγος ακύρωσης να είναι βάσιμος.

29 Μια σύσταση της Επιτροπής για την αντιμετώπιση της αργής και περίπλοκης αδειοδότησης για μεγάλα έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και μια στοχευμένη τροποποίηση της οδηγίας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για την αναγνώριση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ως κυρίαρχου δημόσιου συμφέροντος. Τα κράτη μέλη με συντομευμένες και απλουστευμένες διαδικασίες αδειοδότησης θα πρέπει να θέσουν σε εφαρμογή ειδικές περιοχές «go-to» για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας εντός περιοχών με χαμηλότερους περιβαλλοντικούς κινδύνους. Για να βοηθήσει στον γρήγορο εντοπισμό τέτοιων περιοχών «go-to», η Επιτροπή καθιστά διαθέσιμα σύνολα δεδομένων για περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές ως μέρος του εργαλείου ψηφιακής χαρτογράφησης για γεωγραφικά δεδομένα που σχετίζονται με την ενέργεια, τη βιομηχανία και τις υποδομές..

πολιτική σε συνδυασμό με τη ραγδαία και απρογραμματίστη διείσδυση των Φ/Β και τη μη ετοιμότητα του συστήματος (έλλειψη μελετών για την κατάσταση των δικτύων, μη έγκαιρη προμήθεια μετρητών ρεύματος)³⁰, γρήγορα προκάλεσαν σημαντικά προβλήματα ρευστότητας του ειδικού λογαριασμού, αδυναμία πληρωμών των παραγωγών και εν τέλει επιβάρυνση των καταναλωτών με τις συνεχείς αυξήσεις του Ειδικού Τέλους Μείωσης Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου (ΕΤΜΕΑΡ). Μετά τη θέση σε ισχύ του ν.4254/2014 και τον εξορθολογισμό των εγγυημένων τιμών αποζημίωσης η κατάσταση σταδιακά ομαλοποιήθηκε. Πλέον, οι παραγωγοί θα πρέπει να εντάσσονται σε ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφυγών, ώστε ακολούθως να ενταχθούν σε καθεστώς στήριξης με τη μορφή λειτουργικής ενίσχυσης³¹.

Ωστόσο, το σημαντικότερο εμπόδιο στην επέκταση των Φ/Β παραμένει η έλλειψη ηλεκτρικού χώρου στα δίκτυα διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Απαιτείται, συνεπώς, ανασχεδιασμός και ενίσχυση των δικτύων, δεδομένου, ότι αυτό είναι απαραίτητο τόσο για επίτευξη των στόχων ενεργειακής μετάβασης όσο, επίσης, της διευκόλυνσης της σύνδεσης των μικρών αυτοπαραγωγών και της κάλυψης, έστω και μερικώς, του κόστους της ενέργειας, που καταναλώνουν σε μία δύσκολη οικονομικά περίοδο.

Αναδείχθηκαν, επίσης, ζητήματα στην εγκατάσταση Φ/Β του ειδικού προγράμματος στη στέγη δεδομένου, ότι επιτρέπεται η εγκατάσταση τους σε κοινόχρηστο χώρο κτιρίου. Δικαίωμα ένταξης στο πρόγραμμα έχουν οι κύριοι οριζόντιων ιδιοκτησιών, εκπροσωπούμενοι από το διαχειριστή ή ενός εκ των ιδιοκτητών οριζόντιων ιδιοκτησιών μετά από παραχώρηση της χρήσης του κοινόχρηστου χώρου από τους ιδιοκτήτες³². Προϋπόθεση αποτελεί η συμφωνία του συνόλου των συνιδιοκτητών, γεγονός που δημιουργεί προφανείς δυσκολίες στους οικιακούς καταναλωτές σε πόλεις, ώστε να προσχωρήσουν σε ένα τέτοιο πρόγραμμα. Επιπλέον, διπλοκατοικίες, τριπλοκατοικίες και εν γένει πολυκατοικίες αντιμετωπίζουν και το πρόβλημα της έλλειψης ικανού ελεύθερου χώρου στη στέγη / ταράτσα για την εγκατάσταση του απαιτούμενου Φ/Β συστήματος, ώστε η επιλογή να καταστεί οικονομικά ενδιαφέρουσα και βιώσιμη. Τέλος, σημειώνεται, ότι και το κόστος κατασκευής και ένταξης σε ένα τέτοιο πρόγραμμα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα ιδίως για

30 Βλ. Ειδική Έκθεση «Επιχειρηματική Δράση και Προστασία του Περιβάλλοντος», Συνήγορος του Πολίτη, 2016.

31 Άρθρο 160, ν. 4759/2020.

32 Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/121501/5015/21 (ΦΕΚ 6351 Β/30-12-2021): Ειδικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Φωτοβολταϊκών Συστημάτων μικρής ισχύος σε κατοικίες συνδεδεμένες με αντίστοιχη παροχή οικιακής χρήσης. Άρθρο 2 παρ.2. «...Στην περίπτωση φωτοβολταϊκού συστήματος σε κοινόχρηστο ή κοινόκτητο χώρο κτιρίου, επιτρέπεται η εγκατάσταση ενός ή και περισσότερων συστημάτων, υπό την προϋπόθεση της προηγούμενης έγγραφης συναίνεσης του συνόλου των συνιδιοκτητών βάσει των διατάξεων του Αστικού Κώδικα...».

μικρούς ή/και ευάλωτους καταναλωτές, που δυσκολεύονται σημαντικά όχι μόνο να πραγματοποιήσουν μία τέτοια επένδυση, αλλά και να καλύψουν τους λογαριασμούς ρεύματος. Με στόχο την ελάφρυνση των καταναλωτών, ιδίως όσων δεν διαθέτουν τον απαιτούμενο χώρο στη στέγη τους, ώστε να καλυφθεί ικανό μέρος των καταναλώσεων που συνολικά στεγάζονται κάτω από την στέγη αυτή, προωθείται η χρήση του εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού (virtual net metering).³³

Ο εικονικός ενεργειακός συμψηφισμός σε συνδυασμό με τη νομοθεσία που ισχύει ήδη στη χώρα μας περί ενεργειακών κοινοτήτων (ΕνΚοιν) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, θα μπορούσαν να δώσουν λύση στην ελάφρυνση των λογαριασμών ρεύματος των καταναλωτών συγκροτημάτων κατοικιών.

Τέλος, όσον αφορά στα υδροηλεκτρικά, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2001/77/ΕΚ³⁴ ανανεώσιμη πηγή ενέργειας θεωρείται και η υδραυλική ενέργεια, χωρίς να διακρίνεται η εκμετάλλευση υδάτινου δυναμικού με βάση το δυναμικό ηλεκτροπαραγωγής. Ο ν. 3468/06, στο άρθρο 2 παρ. 2 ορίζει τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ως: «...η ενέργεια από ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές, ήτοι αιολική, ηλιακή, αεροθερμική, γεωθερμική, υδροθερμική και θαλάσσια ενέργεια, υδροηλεκτρική, από βιομάζα, από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια, από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και από τα βιοαέρια...», δηλαδή συμπεριλαμβάνει και τα Υδροηλεκτρικά Έργα. Εντούτοις, στον ίδιο νόμο (άρθρο 27 παρ. 2) τα υδροηλεκτρικά έργα με συνολική εγκατεστημένη ισχύ μεγαλύτερη των δέκα πέντε (15) MW εξαιρούνται από την εφαρμογή των ευνοϊκών διατάξεων αυτού του νόμου³⁵. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα η υδροηλεκτρική παραγωγή να παραμένει στάσιμη και να μην προτεραιοποιείται στην προσπάθεια

33 Η διαδικασία συμψηφισμού της ενέργειας που εισέρχεται στο Δίκτυο από έναν σταθμό παραγωγής (για παράδειγμα, από φωτοβολταϊκά συστήματα σε κτήρια ή σε οικόπεδα) με την απορροφώμενη ενέργεια από μία ή περισσότερες εγκαταστάσεις κατανάλωσης (για παράδειγμα, τα διαμερίσματα μιας πολυκατοικίας).

34 Οδηγία 2001/77/ΕΚ «Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως: α) «ανανεώσιμες πηγές ενέργειας»: οι μη ορυκτές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολική, ηλιακή και γεωθερμική ενέργεια, ενέργεια κυμάτων, παλιρροϊκή ενέργεια, υδραυλική ενέργεια, βιομάζα, αέρια εκλυόμενα από χώρους υγειονομικής ταφής, από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού και βιοαέρια)....».

35 Ν. 3468/06, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει «... Οι διατάξεις ... που αφορούν στην εγκατάσταση και λειτουργία σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και στη διαδικασία έκδοσης των σχετικών αδειών... εφαρμόζονται ομοίως και στις περιπτώσεις υδροηλεκτρικών σταθμών εγκατεστημένης ισχύος άνω των 15 MW, ανεξάρτητα από τον φορέα κατασκευής και λειτουργίας. Για τους παραπάνω σταθμούς, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του παρόντος που αφορούν στην προτεραιότητα ένταξης στο Σύστημα ή το Δίκτυο (κατανομή φορτίου), την εξασφάλιση εγγυημένης τιμής πώλησης της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας,....»

απολιγνιτοποίησης της χώρας. Φυσικά και η ενέργεια των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων είναι ανανεώσιμη. Αυτό τουλάχιστον προκύπτει από παλαιότερη επίσημη επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁶, με ημερομηνία 16 Δεκεμβρίου 2004, στην οποία αναφέρεται σαφώς, ότι τα υδροηλεκτρικά ανεξαρτήτως εγκατεστημένης ισχύος θεωρούνται ΑΠΕ. Η λογική του διαχωρισμού βασίζεται στο γεγονός, ότι τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα συνοδεύονται από ένα φράγμα, έναν ταμιευτήρα, δηλαδή μεγάλες κατασκευές που προκαλούν περιβαλλοντικές επιπτώσεις και γι' αυτό θεωρούνται ανανεώσιμη όχι όμως πράσινη ενέργεια. Επιπλέον, τα περισσότερα φράγματα χρησιμοποιούνται και για την κάλυψη αρδευτικών αναγκών. Πλέον, γίνεται εμφανής η ανάγκη κατασκευής φραγμάτων (και λιμνοδεξαμενών) προκειμένου να καταστεί εφικτή η αύξηση του ποσοστού των αιολικών έργων στο ενεργειακό μείγμα, μέσω της δημιουργίας υβριδικών έργων (συνδυασμός αιολικών και υδροηλεκτρικών έργων, για τη ρύθμιση της παραγόμενης ενέργειας μέσω της αποθήκευσής της) με τη μορφή έργων αντλησιοταμίευσης (pump-storage³⁷).

4.4 Τιμολόγηση ηλεκτρικής ενέργειας

Με το ν. 4425/2016 αναμορφώθηκε η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα λαμβάνοντας υπόψη τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό. Κάθε παραγωγός και εισαγωγέας υπέβαλε στο διαχειριστή του συστήματος ΑΔΜΗΕ προσφορές υπό μορφή ζευγών ισχύος και τιμής, εκτός της ενέργειας από τις ΑΠΕ, που απορροφάτο κατά προτεραιότητα με την εγγυημένη τιμή μονάδας. Ο ΑΔΜΗΕ συγκέντρωνε τις προσφορές για την επόμενη μέρα και τη ζήτηση ανά ώρα και υπολόγιζε την Οριακή Τιμή Συστήματος (ΟΤΣ). Όλοι οι παραγωγοί, που συμμετείχαν τελικά στην αγορά ενέργειας πληρώνονταν με την ίδια τιμή, την ΟΤΣ, ανεξάρτητα με την προσφορά έγχυσης, που κατέθεταν.

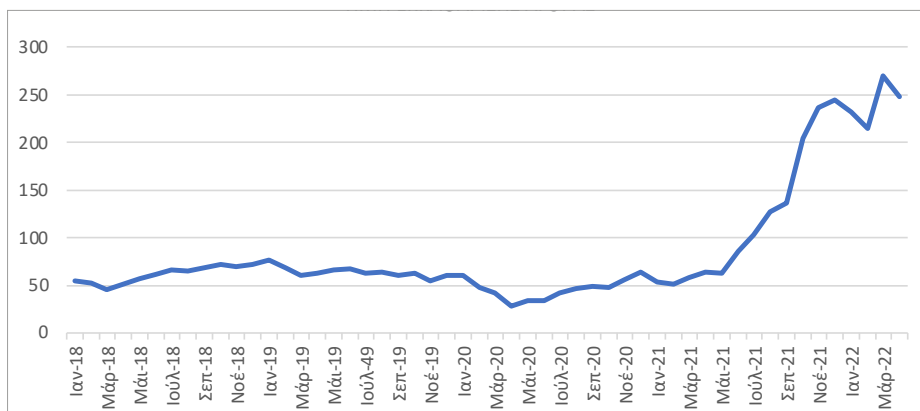
Με το ν. 4512/2018 δημιουργήθηκε το Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας (Ε.Χ.Ε.), το οποίο αντικατέστησε το προηγούμενο σύστημα. Το Ε.Χ.Ε. διαχειρίζεται σήμερα το μεγαλύτερο μέρος του μοντέλου στόχου (target model), όπως είναι πλέον γνωστή η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία εγκαινιάστηκε επισήμως την 1η Νοεμβρίου 2020 και ξεκίνησε τη λειτουργία της τον Μάρτιο 2021. Στόχος της, μεταξύ άλλων, η διασύνδεση των αγορών με την ενίσχυση των εισαγωγών και εξαγωγών ρεύματος διευκολύνοντας την πρόσβαση παραγωγών εκτός της κάθε χώρας στην ημερήσια αγορά και τείνοντας -κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή- στην εξομοίωση των τιμών μεταξύ των διασυνδεδεμένων χωρών.

36 Directorate General for Energy and Transport, Directorate D, D (2004) 24043/16.12.2004.

37 άρθρο 227 ν. 4920/22 «Εγκατάσταση και λειτουργία σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας τεχνολογίας αντλησιοταμίευσης»

Σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, προβλέπονται τέσσερις αγορές χονδρικής, δηλαδή «χρηματιστήρια», στα οποία εκτελούνται συναλλαγές που αφορούν μεγάλες ποσότητες ηλεκτρικής ενέργειας, που πωλούν οι παραγωγοί ενέργειας στο σύστημα, το οποίο εν συνεχεία τις πουλά στους προμηθευτές. Οι συμμετέχοντες στο σύστημα αποζημιώνονται στην Τιμή Εκκαθάρισης της Αγοράς (TEA) και όχι στην τιμή που ο καθένας έχει προσφέρει³⁸. Οι προμηθευτές, με τη σειρά τους, πωλούν την ενέργεια, που έχουν αγοράσει από το σύστημα, στη λιανική αγορά, δηλαδή στους καταναλωτές. Συνεπώς, εκτός από το φυσικό αέριο, χρηματιστηριακό είδος έγινε και η ηλεκτρική ενέργεια.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ΑΔΜΗΕ (βλέπε διάγραμμα), απ' όταν εισήχθη το μοντέλο στόχος, παρατηρείται αύξηση της μέσης μηνιαίας TEA (Τιμή Εκκαθάρισης Αγοράς), η οποία από τον Ιούνιο του 2021 διπλασιάστηκε και συνέχισε την ανοδική της πορεία κυμαινόμενη πλέον στο υπερτετραπλάσιο και ενίοτε στο υπερπενταπλάσιο του κόστους, που είχε πριν την έλευση του μοντέλου στόχου. Συγκεκριμένα από 50-60 €/MWh στις αρχές του 2021, έφτασε στα 235-245 €/MWh στο τέλος του 2021 και συνεχίζει στα υψηλά αυτά επίπεδα και το 2022.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4: ΤΙΜΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (€/MWH) ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΔΜΗΕ

Αν και η αύξηση της TEA ξεκίνησε με τη θέση σε εφαρμογή του μοντέλου στόχου, η εκθετική αύξησή της στο τέλος του 2021, συμπίπτει με τη

38 Βλ. ΡΑΕ, ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΚΑΘΕΤΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, 2022 σελ. 14. Επιπλέον, «...Σχεδόν ταυτόχρονα, ο Ευρωπαίος Ρυθμιστής (ACER) στην πρώτη του επίσημη αναφορά για το θέμα [2] έθεσε, μεταξύ άλλων το ερώτημα κατά πόσον το μοντέλο λειτουργίας της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (Target Model) - στο οποίο όλοι οι συμμετέχοντες αποζημιώνονται στην οριακή τιμή εκκαθάρισης της αγοράς σε ωριαία βάση ("pay-as-clear") και όχι στην τιμή που ο καθένας έχει προσφέρει ("pay-as-bid") - είναι το βέλτιστο ιδίως σε συνθήκες ακραία υψηλών τιμών....».

μεγάλη αύξηση (πενταπλασιάστηκαν) των τιμών του Φυσικού Αερίου (ΦΑ) στο χρηματιστήριο της Ολλανδίας (TTF), όπου από 20 €/MWh περίπου τη δεκαετία 2010-2020, έφτασαν τα 100 €/MWh στο τέλος του 2021. Η συμμετοχή των μονάδων φυσικού αερίου στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα κυμαίνεται περίπου στο 38%, ενώ οι υπόλοιπες ανάγκες καλύπτονται από τις ΑΠΕ, συμπεριλαμβανομένων των υδροηλεκτρικών, κατά 37% περίπου, των λιγνιτικών μονάδων, των οποίων η συμμετοχή έχει περιοριστεί λόγω της ενεργειακής μετάβασης στο 10%, ενώ το υπόλοιπο 15% περίπου καλύπτεται από εισαγωγές³⁹. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η παραγωγή από Α.Π.Ε. (κατά βάση αιολικά, φωτοβολταϊκά και υδροηλεκτρικά) έχει σταθερό κόστος παραγωγής, όπως και η παραγωγή από εγχώριους λιγνίτες, παρατηρείται ότι η διακύμανση των τιμών του φυσικού αερίου στο χρηματιστήριο (TTF) μεταφέρεται και στις τιμές εκκαθάρισης ηλεκτρικής ενέργειας του ελληνικού χρηματιστηρίου (σαν να παραγόταν όλη η ηλεκτρική ενέργεια από μονάδες ΦΑ). **Διαπιστώνεται συνεπώς ότι, από τη λειτουργία του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας, όπου η Τιμή Εκκαθάρισης της Αγοράς (TEA) διαμορφώνεται βάση των υψηλότερων τιμών προσφοράς, η τιμή εκκαθάρισης καταλήγει σε τιμή που δεν αντιπροσωπεύει το πραγματικό μείγμα ηλεκτροπαραγωγής.**

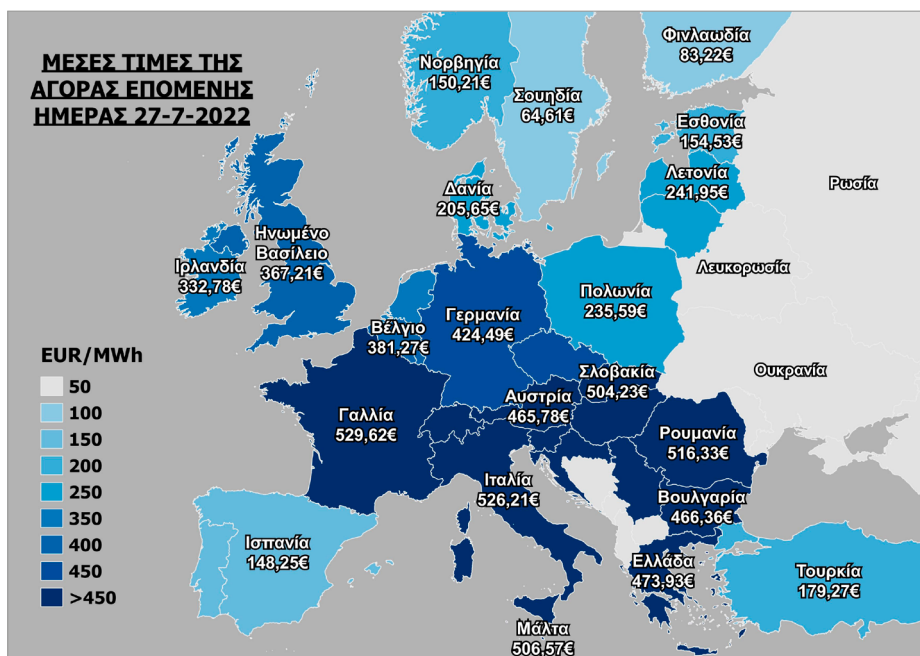
Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ίδιες υψηλές τιμές παρατηρούνται και στα γειτονικά χρηματιστήρια των Βαλκανικών κρατών και της Ιταλίας, με αποτέλεσμα και η εισαγόμενη ηλεκτρική ενέργεια να είναι εξ ίσου ακριβή. Ως εκ τούτου, ακόμη και εάν η παρούσα ενεργειακή κρίση παρέλθει, δεν αποκλείεται η επανεμφάνιση των υψηλών τιμών ηλεκτρικής ενέργειας κατά τη διάρκεια της ενεργειακής μετάβασης, λόγω της μεταβλητότητας των τιμών ΦΑ και παρά τη σταθερότητα κόστους των μονάδων Α.Π.Ε..

Σε αντίθεση, όμως, με τις άλλες χώρες, η ελληνική ενεργειακή αγορά δε διαθέτει κανέναν μηχανισμό περιορισμού των αναταράξεων, ενώ οι καταναλωτές απειλούνται και από τις πρακτικές που ακολουθούνται στη λιανική, δηλαδή στα συμβόλαια που υπογράφουν για ρεύμα στα σπίτια και τις επιχειρήσεις.

Στον παρακάτω χάρτη παρουσιάζονται οι ημερήσιες μέσες τιμές αγοράς επόμενης ημέρας (εν προκειμένω για την 24η.06.2022), η αξία των οποίων μεταβάλλεται καθημερινά με τη λειτουργία των Χρηματιστηρίων Ενέργειας των ευρωπαϊκών κρατών.

39 <https://www.admie.gr/agora/enimerotika-deltia/miniaia-deltia-energeias>

ΜΕΣΕΣ ΤΙΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

ΠΗΓΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΡΑΕ), ΤΡΟΦΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ DIEM; ΠΗΓΕΣ: ENTSOE, GME; ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ: 2022-07-27.

Η **Ρήτρα Αναπροσαρμογής Χρεώσεων Προμήθειας** είναι μηχανισμός αναπροσαρμογής των χρεώσεων προμήθειας⁴⁰ και αντικατοπτρίζει τις διακυμάνσεις του κόστους προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Ο τρόπος εφαρμογής της Ρήτρας Αναπροσαρμογής Χρεώσεων Προμήθειας αποτυπώνεται στο εκάστοτε τιμολόγιο προμήθειας.

Για κάθε ημερολογιακό μήνα υπολογίζεται η αντίστοιχη Πίστωση/Χρέωση Αναπροσαρμογής, που προκύπτει από τον τύπο υπολογισμού, και πολλαπλασιάζεται με τις kWh κατανάλωσης του κάθε ημερολογιακού μήνα. Αν ο λογαριασμός περιλαμβάνει καταναλώσεις περισσότερων μηνών, η κατανομή ανά μήνα θα γίνεται αναλογικά προς τις ημέρες. Εφαρμόζεται στα Οικιακά τιμολόγια Γ1 και Γ1Ν (και στους δικαιούχους ΚΟΤ).

Εφόσον το κόστος προμήθειας (χονδρική τιμή) κυμαίνεται μεταξύ ενός άνω (Ανώτατη τιμή κόστους) και ενός κάτω (Κατώτατη τιμή κόστους) ορίου αναφοράς, που για τη ΔΕΗ είναι 0,50 €/MWh και 0,40 €/MWh

⁴⁰ <https://www.dei.gr/el/gia-to-spiti/ypostiriksi-epikoinonia/logariasmoi-xreoseis-revma/>

αντίστοιχα, οι χρεώσεις παραμένουν αμετάβλητες και η Ρήτρα Αναπροσαρμογής δεν ενεργοποιείται. Στην περίπτωση του Φυσικού Αερίου, τα όρια αναφοράς είναι 0,40 €/MWh (άνω όριο αναφοράς) και 0,30 €/MWh (κάτω όριο αναφοράς).

Όσο η ΤΕΑ δεν υπερέβαινε κατά πολύ το ανώτατο όριο αναφοράς, η ΔΕΗ απορροφούσε τις διακυμάνσεις του κόστους προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Από τη στιγμή που η ΤΕΑ διπλασιάστηκε, από τον Ιούνιο του 2021, ενεργοποιήθηκε η ρήτρα αναπροσαρμογής, οδηγώντας σε ιδιαίτερως σοβαρή αύξηση των τιμολογίων στον τελικό καταναλωτή.

Σημειώνεται ότι ο τύπος υπολογισμού είναι ιδιαίτερως δυσνόητος για το μέσο καταναλωτή, ο οποίος καλείται βάσει αυτού να πληρώσει ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσό, χωρίς να μπορεί να διασταυρώσει με ευχέρεια την ορθότητά του.

Συνεπώς οι αγοραστές/καταναλωτές για την απόκτηση ενός αγαθού απαραίτητου για τη διαβίωσή τους (που θα γίνεται όλο και πιο απαραίτητο στην πορεία απανθρακοποίησης), χωρίς υποκατάστατα και χωρίς δυνατότητα αποθήκευσης, εξαρτώνται από τη λειτουργία μιας χρηματιστηριακής αγοράς χωρίς δυνατότητα παρέμβασης, διότι δεν μπορούν ούτε να αναβάλλουν την αγορά, όταν οι τιμές είναι υψηλές, ούτε να αποθηκεύσουν την ηλεκτρική ενέργεια, όταν οι τιμές είναι χαμηλές. Η δε μετακύλιση των υψηλών τιμών χονδρικής στη λιανική κατανάλωση δεν παρέχει κίνητρο συγκράτησης των τιμών στη χονδρεμπορική αγορά. Επίσης, δεν παρέχεται κίνητρο στους προμηθευτές/παρόχους για τη σύναψη μακροχρόνιων συμβολαίων προμήθειας, εκτός της χρηματιστηριακής αγοράς, ώστε να εξασφαλιστεί καλύτερη διασπορά κινδύνου και εξομάλυνση των τιμών.

Με στόχο τη χορήγηση επιδότησης λογαριασμού ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου σε καταναλωτές, συστάθηκε με το ν. 4839/2021(άρθρο 61) Ειδικός Λογαριασμός με την ονομασία «Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης»⁴¹.

⁴¹ «...2. Ο ειδικός λογαριασμός της παρ. 1, πέρα από τα έσοδα που προβλέπονται στην υποπερ. (στ) της περ. Α.2.1 της παρ. Α.2. του άρθρου 25 του ν. 3468/2006 (Α'129), δύναται να χρηματοδοτείται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, καθώς και κατόπιν απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας και από τον Ειδικό Λογαριασμό Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και Συμπαράγωγής Ηλεκτρισμού Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ) του άρθρου 143 του ν. 4001/2011 (Α' 179)....»

Στην προσπάθεια συγκράτησης της χονδρικής τιμής όπως διαμορφώνεται στο χρηματιστήριο, η Βουλή ψήφισε το ν. 4951/2022⁴², ο οποίος στο άρθρο 122 προβλέπει έναν **Προσωρινό Μηχανισμό Επιστροφής Μέρους Εσόδων Αγοράς Επόμενης Ημέρας (Ηλεκτρικής Ενέργειας)**. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, «Θεσπίζεται Προσωρινός Μηχανισμός Επιστροφής Μέρους Εσόδων Αγοράς Επόμενης Ημέρας, ο οποίος εφαρμόζεται από την 1η Ιουλίου 2022 έως την 1η Ιουνίου 2023. Η περίοδος ισχύος του Προσωρινού Μηχανισμού δύναται να λήξει πριν την 1η Ιουνίου 2023, με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Στο πεδίο εφαρμογής του Προσωρινού Μηχανισμού δεν εμπίπτουν οι θερμικές μονάδες που είναι εγκατεστημένες στο Μικρό Συνδεδεμένο Σύστημα (Μ.Σ.Σ.) της Κρήτης. 2. Κατ' εφαρμογή του Προσωρινού Μηχανισμού παρακρατείται, από τον Φορέα Εκκαθάρισης της Αγοράς Επόμενης Ημέρας του άρθρου 7, μέρος των εσόδων που δικαιούνται οι Συμμετέχοντες στην Αγορά Επόμενης Ημέρας από τη συμμετοχή τους σε αυτή...». Ειδικότερα, προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η μείωση των τιμολογίων ενέργειας, η διαφορά, ανάμεσα στις ανώτατες τιμές παραγωγής και σε εκείνες που διαμορφώνονται στο χρηματιστήριο ενέργειας, θα μεταφέρεται στο ταμείο ενεργειακής μετάβασης. Ο συγκεκριμένος μηχανισμός αποτελεί μια προσωρινή λύση και αναμένεται να κριθεί στην πράξη εάν θα υπάρξει θετικός αντίκτυπος στη χρέωση προμήθειας ενέργειας που πληρώνει ο καταναλωτής. Επιπλέον, στο άρθρο 138 του ως άνω νόμου προβλέπεται ότι από την 1/8/22 έως 1/7/23 δεν θα εφαρμόζεται σε κυμαινόμενα τιμολόγια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας χρέωση ρήτρας αναπροσαρμογής, η οποία συνδέεται με τη διακύμανση μεγεθών της χονδρεμπορικής αγοράς. Επίσης, προβλέπεται ότι, «...οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας ανακοινώνουν, σε μηνιαία βάση, και σε ευδιάκριτο σημείο της ιστοσελίδας τους, έως το τέλος του δεύτερου μήνα πριν από το μήνα εφαρμογής, τις πάγιες χρεώσεις και τις χρεώσεις προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας...». ⚡

42 Εκσυγχρονισμός της αδειοδοτικής διαδικασίας Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας Β' φάση, Αδειοδότηση παραγωγής και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, πλαίσιο ανάπτυξης Πιλοτικών Θαλάσσιων Πλωτών Φωτοβολταϊκών Σταθμών και ειδικότερες διατάξεις για την ενέργεια και την προστασία του περιβάλλοντος, (ΦΕΚ Α' 129/04-07-2022).

5. Ενεργειακή Ένδεια και Καταναλωτές

5. Ενεργειακή Ένδεια και Καταναλωτές

- Η ενεργειακή ένδεια χαρακτηρίζεται ως «χρυσή απειλή», καθώς σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη, την ανθρώπινη εξέλιξη και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (IEA, 2017)⁴³. Γι' αυτό η αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας εντάσσεται στον 7ο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ - «Ενέργεια για όλους») του ΟΗΕ και αποτελεί -όπως ήδη αποτυπώθηκε- σημαντική περιοχική δράσης για την Ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική. Η επίτευξη του 7ου στόχου για παροχή «ενέργειας σε όλους» έως το έτος 2030 σχετίζεται με την κλιματική αλλαγή και αφορά στην εξασφάλιση πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια.

Παρά τη φιλόδοξη στοχοθέτηση, η ενεργειακή φτώχεια αναγνωρίζεται, πλέον, παγκοσμίως ως ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα με σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία πολλών εκατομμυρίων πολιτών. Στην Ευρώπη, το φαινόμενο της ενεργειακής φτώχειας επιδεινώνεται τα τελευταία χρόνια ακόμα και στις οικονομικά εύρωστες χώρες, ενώ στην Ελλάδα εξελίσσεται σε χρονίζουσα κοινωνική πρόκληση⁴⁴. Οι επιπτώσεις του φαινομένου στο περιβάλλον και την υγεία των πολιτών γίνονται αντιληπτές.

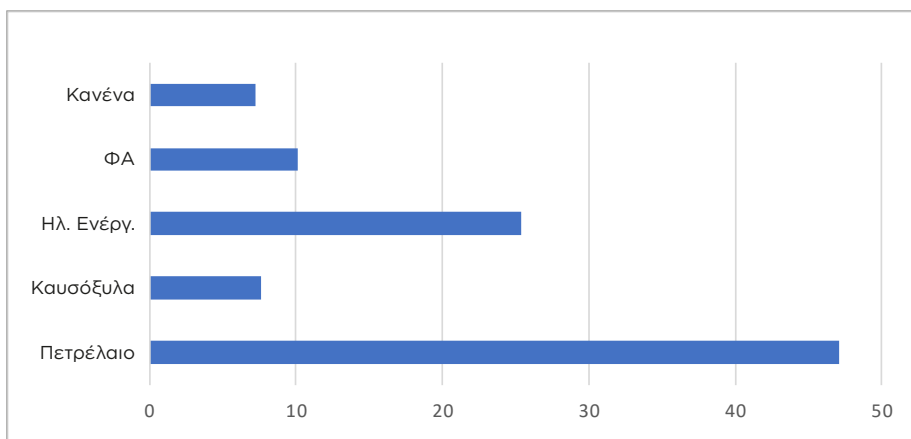
Ο προσδιορισμός των ενεργειακών χρήσεων, που επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το φαινόμενο της ενεργειακής ένδειας, είναι κομβικός για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Η θέρμανση χώρων αποτελεί τη βασική ενεργειακή χρήση στον τομέα κατοικιών, η οποία σχετίζεται άμεσα και επηρεάζεται από την ένταση του φαινομένου της ενεργειακής ένδειας. Πιο συγκεκριμένα, σήμερα η ενέργεια που απαιτείται για τη θέρμανση χώρων είναι μεγαλύτερη από το 50% της συνολικής καταναλισκόμενης ενέργειας στα νοικοκυριά στην Ελλάδα, ενώ η συγκεκριμένη διαπίστωση επιβεβαιώνεται για την πλειοψηφία των άλλων ευρωπαϊκών κρατών⁴⁵.

43 International Energy Agency (IEA), 2017. Energy Access Outlook 2017. From poverty to prosperity, https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WEQ2017SpecialReport_EnergyAccessOutlook.pdf

44 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΠΙΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ, ΙΔΡΥΜΑ ΧΑΪΝΡΙΧ ΜΠΕΛ, INZEB - ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΤΙΡΙΩΝ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2017.

45 Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΕ/89335/5599 Έγκριση Σχεδίου Δράσης για την Καταπολέμηση της Ενεργειακής Ένδειας, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 25 του ν.

Από έρευνα που διεξήχθη το 2017, διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα, τη μερίδα του λέοντος, ως πηγή ενέργειας που αξιοποιείται για θέρμανση κατά τη χειμερινή περίοδο, καταλαμβάνει το πετρέλαιο θέρμανσης με 47.1% μεταξύ των ερωτηθέντων. Η ηλεκτρική ενέργεια καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση, με ποσοστό που ανέρχεται στο 25.4%. Μόλις το 10.1% των ερωτηθέντων απάντησε πως χρησιμοποιεί ως κύρια ενεργειακή πηγή θέρμανσης το φυσικό αέριο. Όσον αφορά στα καυσόξυλα/πέλλετ, το 7.6% των ερωτηθέντων δήλωσε πως αξιοποιεί τη συγκεκριμένη μορφή καυσίμου για θέρμανση, κυρίως μέσω της χρήσης των τζακιών. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως ένα ποσοστό των ερωτηθέντων, της τάξης του 7.2% δήλωσε πως αδυνατεί να θερμάνει την οικία του, μια κατάσταση η οποία αναδεικνύει τα κατάλοιπα της οικονομικής κρίσης που πλήττει την Ελλάδα την τελευταία δεκαετία⁴⁶ (Βλ. ΓΡΑΦΗΜΑ 5). Ήδη από το 2015, στο πλαίσιο έρευνας, που διεξήγαγε ο Συνήγορος του Πολίτη για τα προβλήματα της καθημερινής ζωής με συμπλήρωση ερωτηματολογίων στους δήμους Αθηναίων, Νίκαιας, Περάματος και Αγίου Ιωάννη Ρέντη, είχε διαπιστώσει ότι το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων είχαν δηλώσει ότι δεν είναι σε θέση να καλύψουν τις ανάγκες τους σε ψύξη/θέρμανση, λόγω οικονομικής δυσκολίας και να ανταπεξέλθουν στις χρεώσεις⁴⁷.

ΓΡΑΦΗΜΑ 5: ΚΥΡΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΘΕΡΜΑΝΣΗ%
(ΠΗΓΗ: ΙΔΡΥΜΑ ΧΑΪΝΡΙΧ ΜΠΕΛ, INZEB)

Η ανάγκη απανθρακοποίησης για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής οδήγησε στην προοδευτική αντικατάσταση του λιγνίτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και του πετρελαίου θέρμανσης από το φυσικό αέριο με την επέκταση των δικτύου του. Η εισαγωγή, όμως, του φυσικού αερίου στο χρηματιστήριο και η σταδιακή αύξηση της τιμής

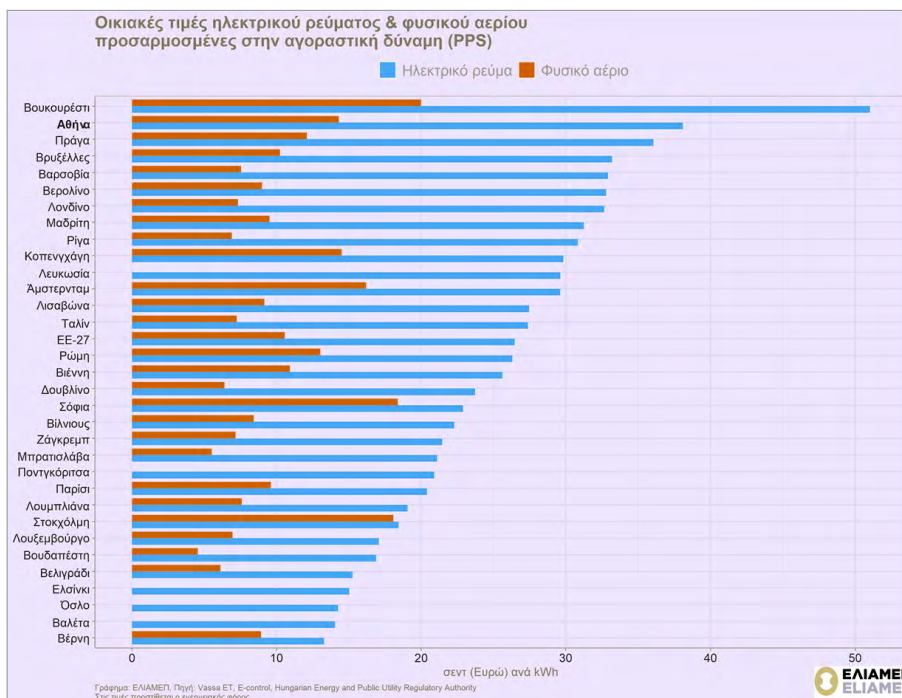
4342/2015, ΦΕΚ 4447Β/28.09.2021.

46 Όπως υποσημ. 33.

47 Βλ. Δελτίο Τύπου Ο Συνήγορος του Πολίτη στις γειτονιές της πόλης, 05/02/2015.

του οδήγησε άμεσα σε σοβαρές αυξήσεις του κόστους θέρμανσης, αλλά και έμμεσα σε αύξηση του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας. Και τούτο, διότι η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και του φυσικού αερίου ώθησε τους καταναλωτές στη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας ως εναλλακτικό τρόπο ψύξης/θέρμανσης έχοντας ως επακόλουθο την επαύξηση του φαινομένου της ενεργειακής πενίας. Στην Ελλάδα, ο αριθμός των νοικοκυριών που αδυνατεί να θερμάνει επαρκώς την κατοικία του είναι τουλάχιστον εξαπλάσιος σε σχέση με τη Σουηδία. Το γεγονός αυτό αποτελεί σοβαρή ένδειξη πως το φαινόμενο της ενεργειακής ένδειας έχει ριζώσει στην ελληνική κοινωνία⁴⁸.

Όπως ευκρινώς δείχνει και το γράφημα του ΕΛΙΑΜΕΠ που ακολουθεί, η σύγκριση των οικιακών τιμών ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου ανάμεσα στις ευρωπαϊκές και βαλκανικές πρωτεύουσες προσαρμοσμένων στην αγοραστική δύναμη της κάθε χώρας αποδεικνύει ότι -εν τέλει- τα ελληνικά νοικοκυριά είναι αυτά που επιβαρύνονται ιδιαίτερα από τις αυξήσεις σε τιμές ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου καθιστώντας αναγκαία τη συνέχιση και εμβάθυνση των μέτρων ελάφρυνσης του οικιακού προϋπολογισμού.

ΟΙΚΙΑΚΕΣ ΤΙΜΕΣ ΡΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΕΡΙΟΥ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ (PPS)

48 Βλ. Περιβάλλον Κλιματική Κρίση Οικολογία, Προς ένα νέο γύρο ανόδου της ενεργειακής φτώχειας: σκέψεις για μια κοινωνική προσέγγιση των ζητημάτων της ενέργειας, Ινστιτούτο Πουλαντζάς.

Η ενεργειακή μετάβαση έχει κόστος που σχετίζεται με τον εκσυγχρονισμό και τη δημιουργία νέων υποδομών. Ολοένα και περισσότερες απόψεις εκφράζουν την ανησυχία για τη μετακύλιση του κόστους της ενεργειακής μετάβασης στους τελικούς καταναλωτές. Όπως ορθώς προβάλλει η Οδηγία 2019/944⁴⁹ «...(59) Οι ενεργειακές υπηρεσίες έχουν θεμελιώδη σημασία για τη διαφύλαξη της ευημερίας των πολιτών της Ένωσης. Η επαρκής θέρμανση, ψύξη, φωτισμός και η ενέργεια για τη λειτουργία συσκευών συνιστούν εξαιρετικά σημαντικές υπηρεσίες για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου και υγείας των πολιτών. Επιπροσθέτως, η πρόσβαση στις εν λόγω ενεργειακές υπηρεσίες επιτρέπει στους πολίτες της Ένωσης να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους και συμβάλλει στην κοινωνική ένταξη. Για τα νοικοκυριά που πλήττονται από ενεργειακή φτώχεια, αυτές οι ενεργειακές υπηρεσίες δεν είναι οικονομικά προσιτές λόγω, αφενός, του χαμηλού εισοδήματος, της υψηλής ενεργειακής δαπάνης και, αφετέρου, της χαμηλής ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών τους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συλλέγουν τα κατάλληλα στοιχεία για να παρακολουθούν τον αριθμό των νοικοκυριών που πλήττονται από ενεργειακή φτώχεια. Οι ακριβείς μετρήσεις αναμένεται ότι θα βοηθήσουν τα κράτη μέλη να ταυτοποιήσουν όσα νοικοκυριά πλήττονται από ενεργειακή φτώχεια, με στόχο την παροχή στοχευμένης στήριξης. Η Επιτροπή θα πρέπει να στηρίξει ενεργά την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας που αφορούν την ενεργειακή φτώχεια, διευκολύνοντας την ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών...».

Ο πληθωρισμός βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο δεκαετιών και εκτός από την συρρίκνωση του εισοδήματος των νοικοκυριών, οι μεταφορές, η προμηθευτική αλυσίδα, η βιομηχανική, βιοτεχνική, τεχνολογική και πρωτογενής παραγωγή δοκιμάζονται από τις υψηλές τιμές ενέργειας. Το κόστος της λειτουργίας μονάδων παραγωγής, μεταποίησης και τυποποίησης π.χ. θέτει σε διακινδύνευση την ίδια τους τη λειτουργία. Η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι (ειδικότερα θέρμανση και ψύξη χώρου, φωτισμό και οικιακές συσκευές) καθορίζει το πλαίσιο της ενεργειακής πενίας⁵⁰ και όχι μόνο. Ο περιορισμός των δαπανών των νοικοκυριών για ηλεκτρική -κατά κύριο λόγο- ενέργεια συνεπάγεται την επιδείνωση της ποιότητας ζωής και αποτελεί δείκτη της ευημερίας μιας χώρας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί τον «καθρέφτη» της κατάστασης της ελληνικής κοινωνίας. Η Αρχή ανέκαθεν δεχόταν αναφορές πο-

49 ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2019/944 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 5ης Ιουνίου 2019 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ, L 158/14.06.2019.

50 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2021 ΣΤΠ, σελ. 114 επ., <https://www.synigoros.gr/el/category/ethsies-ek8eseis/post/h-ethsia-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021>

λιτών, που αφορούσαν σε ζητήματα κακοδιοίκησης στη συνεργασία τους με τη ΔΕΗ. Την τελευταία διετία, όμως, η Αρχή έχει κατακλυστεί από αναφορές, που φανερώνουν πραγματική αδυναμία του πολίτη να ανταποκριθεί στο βάρος που έχει επωμιστεί με τη μετακύλιση του κόστους της ενέργειας και των ενεργειακών υπηρεσιών και τη ρήτρα αναπροσαρμογής.

Ενδεικτική της πυραμίδας της ενέργειας, που γκρεμίστηκε συμπαρασύροντας σε μια δίνη τον τελικό καταναλωτή είναι πρόσφατες ανάλογου αντικειμένου αναφορές, που κατατέθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη, και εστιάζουν στην **αύξηση κατά 30% των τελών ύδρευσης** από τη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Χίου. Στην πρότασή της για την τιμολογιακή αναπροσαρμογή η Δημοτική Επιχείρηση αναφέρει ως σημαντικό παράγοντα στην απόφαση αυτή το γεγονός ότι μόνο από την ενεργοποίηση της ρήτρας αναπροσαρμογής, η οφειλή της προς τη Δ.Ε.Η. Α.Ε. επιβαρύνθηκε με 600.000 ευρώ για το έτος 2021. Αντίστοιχα, η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ηρακλείου Κρήτης, συνεκτιμώντας μεταξύ άλλων την κατά 30-35% αύξηση του ενεργειακού κόστους, προχώρησε σε αύξηση των τιμολογίων της⁵¹.

Ήδη, ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη τη μακροχρόνια εμπειρία του, έχει καταθέσει πρόταση για την καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας, στο πλαίσιο του σχολιασμού της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας και εν όψει της επικαιροποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Ένδειας, θέτοντας, κατά την κρίση του, τα ουσιώδη προαπαιτούμενα για την επιτυχή χάραξη και εφαρμογή της σχετικής εθνικής στρατηγικής. Ο Συνήγορος εστίασε -μεταξύ άλλων- σε μία από τις σχεδιαζόμενες δράσεις του Εθνικού Σχεδίου για την καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας, η οποία αφορά σε χρηματοδοτικά προγράμματα ενίσχυσης, τόσο για τη συντεταγμένη ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων κατοικίας πληττόμενων νοικοκυριών, όσο και για την προώθηση της χρήσης των Α.Π.Ε., με σκοπό την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους. Επί της δράσης αυτής, η οποία συμβαδίζει και με τον γενικότερο εθνικό και ευρωπαϊκό στόχο της πράσινης και κοινωνικά δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, η Αρχή επεσήμανε την ανάγκη ενίσχυσης και διασφάλισης του θεσμού του ενεργειακών κοινοτήτων, προκειμένου, μέσω αυτού, να υποστηριχθούν ευάλωτοι καταναλωτές και να καταπολεμηθεί η ενεργειακή ένδεια⁵². Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι Ε.Κοιν. περιλαμβάνονται στο πακέτο μέτρων «Clean Energy for all Europeans»⁵³, ενώ στη χώρα μας θεσμοθετήθηκαν με το νόμο 4513/2018.

51 Αρ. Υποθέσεων 318324/2022, 318707/2022 & 318892/2022, 321291/2022.

52 Οι Ε.Κοιν. αποτελούν ένα νέο συνεταιριστικό μοντέλο που εκμεταλλεύεται τον εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας για 20 έτη, πετυχαίνοντας οικονομίες κλίμακας.

53 https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans-package_en

Καθώς όμως, το θεσμικό πλαίσιο παρουσιάζει εγνωσμένες αδυναμίες, καθίσταται επιτακτική η συνολική εξέταση των εντοπισθέντων θεσμικών εμποδίων και πρακτικών προβλημάτων, και η θεσμοθέτηση του αναγκαίου υποστηρικτικού πλαισίου. Σημαντική είναι η νομοθέτηση της εκ των προτέρων δέσμευσης ότι ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικά εγκατεστημένης ισχύος, κατά τη χορήγηση αδειών Α.Π.Ε. με τις ανταγωνιστικές διαδικασίες του ν. 4759/20, θα κατευθύνεται σε σχήματα Ε.ΚΟΙΝ. κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή η θεσμοθέτηση αυτοτελούς ειδικού πλαισίου αδειοδότησης έργων Α.Π.Ε. που θα αφορά αποκλειστικώς και μόνο σε ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Επισημαίνεται, ότι παρά το γεγονός ότι ο Συνήγορος είχε προτείνει την ένταξη των ενεργειακά αδύναμων σε μη ανταγωνιστικές διαδικασίες, οι τελευταίες διατάξεις του ν. 4796/2021 εμμένουν στη συμμετοχή σε ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών⁵⁴. Οι ανταγωνιστικές διαδικασίες υποβολής προσφορών οδηγούν σε ανισότητες μεταξύ των διαφόρων παραγόντων της αγοράς. Η υιοθέτηση ανταγωνιστικών διαδικασιών αδιακρίτως για όλους τους παίκτες της αγοράς τείνει να οδηγήσει στην εξαφάνιση των ενεργειακών κοινοτήτων από την αγορά ενέργειας. Η αδυναμία των τελευταίων να ανταγωνιστούν με ισχυρότερους παίκτες αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σε άλλες χώρες που εφαρμόστηκε το ίδιο μοντέλο ανταγωνιστικών διαδικασιών, όπως είναι η Γερμανία και η Γαλλία, οι ενεργειακές κοινότητες δεν μπόρεσαν να συμβαδίσουν και σταδιακά αποκλείστηκαν από τις ανταγωνιστικές διαδικασίες.

Η λειτουργία των Ε.Κοιν. εμφανίζει δυσκολίες, καθώς αυτές διαφέρουν από άλλες παραδοσιακές εμπορικές εταιρικές δομές, ενσωματώνοντας μοναδικές αρχές αυτονομίας και διακυβέρνησης. Επιπλέον, τα συνεταιριστικά σχήματα δεν διαθέτουν την τεχνογνωσία για να δραστηριοποιηθούν μέσα σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον ενέργειας και να εκπαιδεύσουν τα μέλη τους, ώστε να είναι σε θέση να αναλάβουν ρόλους, όπως του παραγωγού-καταναλωτή, του προμηθευτή, του συνιδιοκτήτη. Ακόμα ένα βασικό πρόβλημα είναι η χρηματοδότηση. Οι μικρές ενεργειακές κοινότητες δεν δανειοδοτούνται από τις τράπεζες εύκολα, καθώς οι τράπεζες δεν αναλαμβάνουν τον κίνδυνο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, το κράτος να πρέπει να καλύψει το κενό, ώστε να μπορέσουν αυτές οι

54 Ν. 4796/2021 Άρθρο 92 παρ. 2. Η προθεσμία της παρ. 3δ του άρθρου 7 του ν. 4414/ 2016 παρατείνεται από τη λήξη της, την 1η.7.2021, μέχρι την 1η.1.2022 και η παρ. 3δ διαμορφώνεται ως εξής: «...3δ. Ειδικά για φωτοβολταϊκούς σταθμούς που αναπτύσσονται από Ενεργειακή Κοινότητα (Ε.Κοιν.), εξαιρουμένων των περιπτώσεων της παρ. 3ε, και επιπροσθέτως των οριζόμενων στην παρ. 3β, η ίδια Ε.Κοιν. δεν δύναται, μετά την 1η.1.2022, να συνάψει συμβάσεις λειτουργικής ενίσχυσης για φωτοβολταϊκούς σταθμούς χωρίς την προηγούμενη συμμετοχή σε ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών....»

μη κερδοσκοπικές πρωτοβουλίες, που στοχεύουν στην ιδιοπαραγωγή και ιδιοκατανάλωση ενέργειας, να προχωρήσουν.

Συνοψίζοντας, αυτή η νέα μορφή αυτοδιαχείρισης και αυτοπαραγωγής – οι αυτόνομες δομές διακυβέρνησης – που άρχισε να προτείνεται μέσα από τις ευρωπαϊκές πολιτικές, δεν έχει εισέτι κατορθώσει να αποτελέσει μέρος της ελληνικής κουλτούρας, ενώ οι δυσχέρειες συνεργασίας ανάλογων κοινοτήτων στην ελληνική πραγματικότητα αντικατοπτρίζονται συχνά στο πλαίσιο της σύνθετης συνύπαρξης «στην ελληνική πολυκατοικία».

Περαιτέρω, οι οικονομικά ευάλωτες ομάδες/νοικοκυριά προσδοκούν άμεση ανταποδοτικότητα των μέτρων που αφορούν στην ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, μη δυνάμενες εκ της θέσης τους να μπορούν να διαχειριστούν μια προοπτική εικονοματίας. Πολλά νοικοκυριά μαστίζονται από την ενεργειακή φτώχεια και δεν έχουν οικονομική άνεση να επενδύσουν σε ένα ενεργειακό σύστημα. Επίσης, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν η στενότητα του χώρου, ο σφικτός πολεοδομικός ιστός, η παλαιότητα και η δομή των κτιρίων και των ελεύθερων χώρων, ζητήματα που έχουν κάνουν με την ιδιοκτησία κλπ..

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Ένδειας (ΦΕΚ Β' /4447/2021) αναγνωρίζει την ανάγκη εντοπισμού των πληττόμενων νοικοκυριών, που προτείνεται να βασιστεί σε εύκολα προσβάσιμες πηγές δεδομένων, περιλαμβάνει μέτρα βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων, συμπληρωματικά στις κοινωνικές πολιτικές, ενώ κρίσιμη θεωρείται η αξιοποίηση του θεσμού των ενεργειακών κοινοτήτων. Ο πρόσφατος εθνικός κλιματικός νόμος 4936/2022 αναφέρεται στην πρόβλεψη και παρακολούθηση των κινδύνων και επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία, με έμφαση στους πλέον ευάλωτους στην κλιματική αλλαγή τομείς. Επιπλέον, το ευρωπαϊκό σχέδιο REPowerEU υπογραμμίζει ότι η αύξηση των τιμών των ορυκτών καυσίμων πλήττει ιδιαίτερα τους ενεργειακά φτωχούς ή ευάλωτους οικιακούς καταναλωτές, οι οποίοι δαπανούν υψηλό ποσοστό του συνολικού εισοδήματός τους στους λογαριασμούς ενέργειας⁵⁵, και επιτείνει τις διαφορές και τις ανισότητες στην ΕΕ. Το ευρωπαϊκό σχέδιο προτείνει μεταξύ άλλων την εγκατάσταση αντλιών θερμότητας στα νοικοκυριά, το κόστος εγκατάστασης των οποίων δεν είναι αμελητέο, ενώ η αύξηση των τιμών της ενέργειας κάνει τη δαπάνη τους αποτρεπτική. Το ευρωπαϊκό σχέδιο REPowerEU προτείνει τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας,

55 Βλ. την έκθεση του εργαστηρίου σχετικά με την ενεργειακή φτώχεια που διοργανώθηκε στις 9 Νοεμβρίου 2016 για την επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE) του ΕΚ, Η οπτική του φύλου σχετικά με την πρόσβαση στην ενέργεια στην ΕΕ, Φύλο και ενέργεια | Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (europa.eu) και GFE-Gender-Issues-Note-Session-6.2.pdf (oecd.org).

τη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού, την ταχεία υποκατάσταση των ορυκτών καυσίμων με την επιτάχυνση της μετάβασης της Ευρώπης σε καθαρές μορφές ενέργειας, σε συνδυασμό με αύξηση της ενεργειακής απόδοσης.

Αυτό που γίνεται φανερό από την τρέχουσα ενεργειακή κρίση είναι, ότι απαιτείται το κράτος αφενός να μεριμνήσει για καλύτερη ενεργειακή απόδοση και αναβάθμιση των κατοικιών, αφετέρου να ενισχύσει την αυτοπαραγωγή και την ιδιοκατανάλωση, προνοώντας για τις αναγκαίες παρεμβάσεις στο δίκτυο και αξιοποιώντας στο έπακρο τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις αλλά και τους κρατικούς πόρους, όπως ακολουθεί η διεθνής πρακτική (όπως π.χ. τους φόρους που βαρύνουν τα ακίνητα).

Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι απαιτείται ένα ευρύ πλέγμα μέτρων που δεν θα εστιάζει μόνο στην στήριξη των καταναλωτών αλλά και της παραγωγής, ένα πλέγμα μέτρων που θα καταλαμβάνει το σύνολο της οικονομίας, προκειμένου να μετριαστούν οι επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης. Το δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων που θα απαιτηθούν, προκειμένου να στηριχθεί ουσιαστικά τόσο η παραγωγή όσο και η κατανάλωση δεν φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί επαρκώς από κάθε ένα κράτος χωριστά. Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι κράτη, όπως η χώρα μας, που βρίσκονται σε οριακή δημοσιονομική ισορροπία. Αποφασιστικά μέτρα, εργαλεία και πόροι χρηματοδοτικής ενίσχυσης θα πρέπει να εξεταστούν και να τεθούν σε εφαρμογή και από την ΕΕ, στα πρότυπα των μέτρων που ελήφθησαν για τη διαχείριση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, σε κάθε περίπτωση, **το κράτος οφείλει να παίξει έναν ουσιαστικό ρόλο στα ζητήματα της ενέργειας, καθώς αποτελεί καθήκον του η διασφάλιση της ανεμπόδιστης παροχής του αγαθού της ηλεκτρικής ενέργειας. Επομένως, η κατά τα ανωτέρω με-
τακύλιση της ευθύνης του κράτους προς τους πολίτες και η οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγεται η υλοποίηση αυτών των πολιτικών (π.χ. με τη θέσπιση μέτρων για εξοικονόμηση ενέργειας με την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, την ιδιοπαραγωγή) δεν μπορεί να αποτελεί μονόδρομο για την επίλυση του προβλήματος.** ⚡

6. ΔΕΗ Α.Ε. και Καταναλωτές - Η Εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη

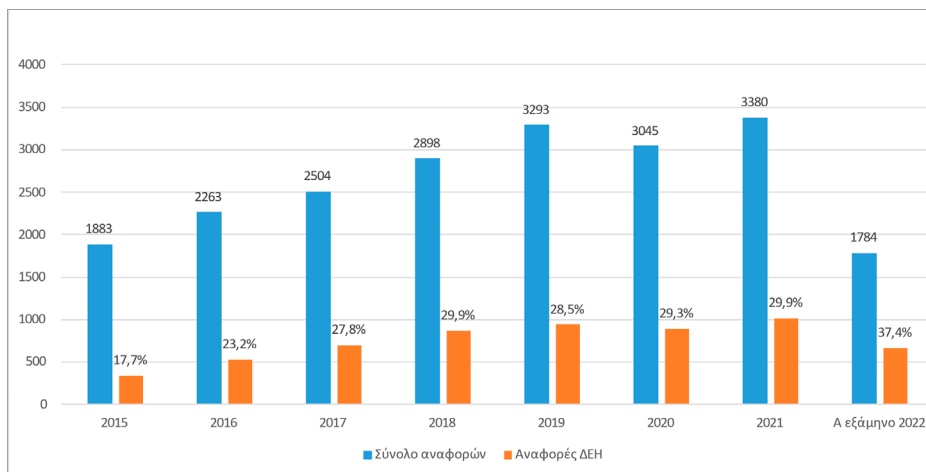
6. ΔΕΗ Α.Ε. και Καταναλωτές - Η Εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη

- Από την έναρξη της λειτουργίας του, ο Συνήγορος του Πολίτη γινόταν δέκτης καταγγελιών σχετικά με θέματα που άπτονται της Δ.Ε.Η. Α.Ε. και πλέον και των θυγατρικών της, ιδίως του ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ, που είναι υπεύθυνος για την λειτουργία και συντήρηση του δικτύου. Η εκτόξευση των χρεώσεων για την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας τους τελευταίους μήνες, που οφείλεται στη θέση σε εφαρμογή εκ μέρους της Δ.Ε.Η. Α.Ε. (στις 05.08.2021) της ρήτρας αναπροσαρμογής χρεώσεων προμήθειας, είχε ως αποτέλεσμα να υποβληθούν πληθώρα αναφορών στο Συνήγορο του Πολίτη. Συνοπτικά τα κυριότερα προβλήματα συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Υπεραυξημένες χρεώσεις - Ρήτρα αναπροσαρμογής χρεώσεων προμήθειας
- Είσπραξη τελών και λοιπών χρεώσεων που δεν αφορούν στην κατανάλωση
- ηλεκτρικού ρεύματος μέσω των λογαριασμών της Δ.Ε.Η. Α.Ε.
- Δυσκολία ανταπόκρισης στην εξόφληση των οφειλών
- Ρευματοκλοπές
- Διαδικασία ένταξης ευάλωτων καταναλωτών στο Κοινωνικό Οικονομικό Τιμολόγιο
- (ΚΟΤ) και στο Μητρώο Ευάλωτων Πελατών (ΜΕΠ)
- Παραγραφή.

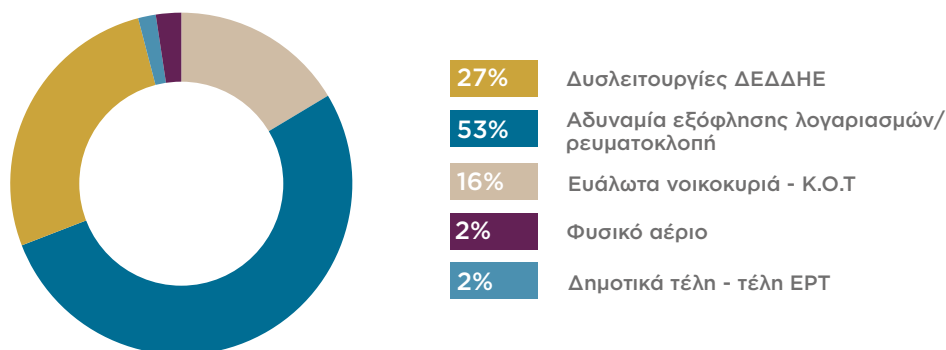
Στο γράφημα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εικόνα των προβλημάτων

των πολιτών σε σχέση με ζητήματα ενέργειας (ΔΕΗ, ΔΕΔΔΗΕ, Φυσικό Αέριο) μέσα από τις αναφορές, που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη από το 2015 μέχρι σήμερα.

ΓΡΑΦΗΜΑ 6: ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΤ' ΕΤΟΣ

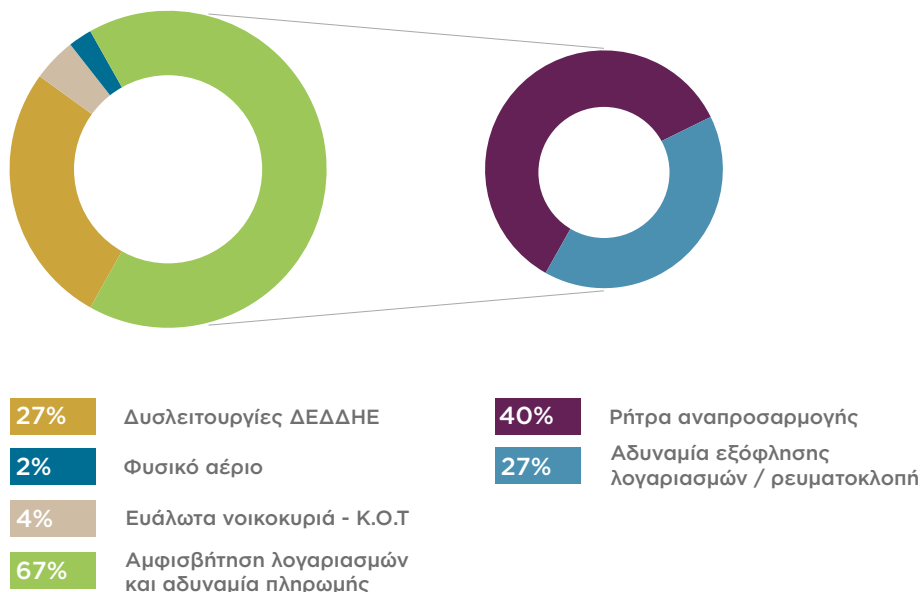
Το ανωτέρω γράφημα (Γράφημα 6) αποτυπώνει καθαρά ότι τα ζητήματα ενέργειας αναφορικά κυρίως με τη ΔΕΗ παρουσιάζουν σταδιακά ανοδική τάση ως προς την υποβολή αναφορών τα τελευταία επτά (7) έτη, από το 2015 και μετά. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης καταγράφονται κατά τα έτη 2016-2020 με σταδιακή αύξηση των καταγγελιών για τη ΔΕΗ. Από το 2017-2021, οι αναφορές που σχετίζονται με τη ΔΕΗ αποτελούν το 1/3 περίπου των συνολικών αναφορών του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη (βλ. Γράφημα 6).

ΓΡΑΦΗΜΑ 7: ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ 2015-2021

Κατά το 2022, το οποίο απεικονίζεται με τη μέχρι στιγμής δραστηριότητα, καθώς βρισκόμαστε στα μέσα της χρονιάς, οι καταγγελίες για τη ΔΕΗ σημειώνουν αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και ξεπερνούν το 1/3 του συνόλου. Η αύξηση αυτή (7,5%) του αριθμού των αναφορών για τη ΔΕΗ, που υποβλήθηκαν μέχρι στιγμής εντός του 2022 σε σχέση με το προηγούμενο έτος 2021, αλλά και με τα τελευταία πέντε έτη, επιβεβαιώνει την έντονα ανοδική τάση που καταγράφεται ως προς την υποβολή αναφορών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των αναφορών (53%) αποδίδεται σε αδυναμία εξόφλησης λογαριασμών, στην οποία εντάσσονται και οι ρευματοκλοπές, διακοπή σύνδεσης λόγω οφειλής, αμφισβήτηση χρεώσεων ΥΚΩ και ρυθμιζόμενων χρεώσεων, διαμαρτυρία για μετακύλιση οφειλής ρεύματος από ενοικιαστή σε ιδιοκτήτη, υπέρογκοι λογαριασμοί και αδυναμία πληρωμής αυτών, αιτήματα ευνοϊκότερων διακανονισμών, εσφαλμένη τιμολόγηση (σταθερό και κυμαινόμενο τιμολόγιο). Μια δεύτερη κατηγορία κακοδιοίκησης που καταγράφεται μέσω των αναφορών αφορά σε δυσλειτουργίες του ΔΕΔΔΗΕ (27%), στις οποίες περιλαμβάνονται: καθυστερήσεις αρχικής ηλεκτροδότησης και επανασυνδέσεων λόγω διακοπής ή μετά από ρυθμίσεις οφειλής, καθυστερήσεις μετρήσεων, υπερβολική καθυστέρηση ανταπόκρισης σε αιτήματα αντικατάστασης μετρητών, μη ανταπόκριση σε αιτήματα αποζημίωσης ηλεκτρικών συσκευών λόγω βλάβης (βλ. Γράφημα 7). Ένα ποσοστό 15% αφορά στα ευάλωτα νοικοκυριά και στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (Κ.Ο.Τ.), το 2% στα Δημοτικά και λοιπά τέλη, που συμπεριλαμβάνονται στα τιμολόγια του ρεύματος, ενώ το 2% που καταγράφεται ως Φυσικό Αέριο, μέχρι το τέλος του 2021 αφορούσε τεχνικής φύσεως ζητήματα.

Η απότομη αύξηση είναι αποτέλεσμα κατά κύριο λόγο της επιβολής της ρήτρας αναπροσαρμογής στα τιμολόγια του ρεύματος, που επιβλήθηκε τον Αύγουστο του 2021, όπως άλλωστε καταγράφεται και στο παρακάτω γράφημα. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022 το 67% των αναφορών που σχετίζονται με τη ΔΕΗ, αφορούν σε αμφισβήτηση λογαριασμών και αδυναμία πληρωμής. Εξ αυτών, το 40% αφορά σε υπεραυξημένες χρεώσεις λόγω της ρήτρας αναπροσαρμογής χρεώσεις και το 27% των καταγγελιών αφορούν σε αδυναμία εξόφλησης λογαριασμών και καταλογισμό ρευματοκλοπής (βλ. Γράφημα 8).

ΓΡΑΦΗΜΑ 8: ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ Α ΕΞΑΜΗΝΟ 2022

6.1 Ρήτρα αναπροσαρμογής

Πλήθος πολιτών έχουν προσφύγει στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για την αύξηση, που παρατηρούν στον λογαριασμό τους και δηλώνοντας την αδυναμία τους να ανταποκριθούν. Είναι γεγονός ότι η εφαρμογή της ρήτρας αναπροσαρμογής έχει οδηγήσει μέχρι και σε πενταπλασιασμό των χρεώσεων χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη αύξηση της κατανάλωσης. Η εξυπηρέτηση του λογαριασμού από την πλευρά του καταναλωτή καθίσταται δυσβάστακτη, σε βαθμό που θέτει εν αμφιβόλω την ίδια τη διαβίωσή του, αν αναλογισθεί κανείς τα μειωμένα εισοδήματα της πλειοψηφίας των πολιτών, λόγω και των επιπτώσεων της πανδημίας. Οι περισσότεροι πολίτες αμφισβητούν τη νομιμότητα της ρήτρας αναπροσαρμογής ζητώντας να ενημερωθούν σχετικά με τη νομοθετική διάταξη που προβλέπει την εφαρμογή της.

Κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι ο όρος «ρήτρα» είναι ατυχής στην επιλογή του, καθώς στη νομική ορολογία ως «ρήτρα» νοείται όρος που τίθεται σε μία συμφωνία/σύμβαση, η μη τήρηση του οποίου οδηγεί είτε σε ακύρωση της ίδιας της σύμβασης είτε σε επιβολή κυρώσεων σε βάρος του παραβάτη του όρου. Περαιτέρω, ο όρος αυτός δημιουργεί την εύλογη εντύπωση στον καταναλωτή, ιδίως στον πιο ευάλωτο, ότι είναι ένα μέγεθος που προστέθηκε στο λογαριασμό χωρίς να προβλέπεται στη σύμβαση, την οποία έχει υπογράψει με τον Προμηθευτή Ενέργειας, που

έχει επιλέξει, εν προκειμένω με τη ΔΕΗ Α.Ε.. Όπως, δε, αποτυπώνεται στο λογαριασμό ρεύματος, ως ένα κυμαινόμενο μέγεθος, επιπλέον της χρέωσης προμήθειας, που μέχρι πρότινος ο καταναλωτής είχε συνηθίσει να βλέπει στο λογαριασμό, δημιουργεί επίσης τη λανθασμένη εντύπωση ότι πρόκειται για μία διαφορετική χρέωση και όχι γι' αυτή καθ' αυτή τη χρέωση μέρους του κόστους προμήθειας της ηλεκτρικής ενέργειας που έχει καταναλωθεί. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η Ρήτρα Αναπροσαρμογής Χρεώσεων Προμήθειας είναι ένας μηχανισμός αναπροσαρμογής των χρεώσεων προμήθειας και αντικατοπτρίζει τις διακυμάνσεις της χονδρικής τιμής ενέργειας στη χρηματιστηριακή αγορά και κατ' επέκταση του κόστους προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Επομένως, γίνεται σαφές ότι **δεν αποτυπώνεται σε συγκεκριμένη διάταξη, καθώς αποτελεί ένα κυμαινόμενο τιμολόγιο, πλέον της εγγυημένης τιμής**. Το πρόβλημα ξεκινά από το γεγονός ότι, η Ρήτρα Αναπροσαρμογής Χρεώσεων Προμήθειας που ενεργοποιείται όταν η χονδρική τιμή ενέργειας στη χρηματιστηριακή αγορά έχει διαμορφωθεί σε επίπεδα μη συμβατά με την εγγυημένη τιμή, υπολογίζεται με βάση έναν δυσνόητο τύπο εγκεκριμένο από τη ΡΑΕ. Επιπλέον, δεν αποτυπώνεται στο εκάστοτε τιμολόγιο προμήθειας κατά τρόπο πλήρη, αναλυτικό, σαφή και εύκολα κατανοητό, ως μια κυμαινόμενη τιμή με την οποία πολλαπλασιάζεται η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας.

Ο Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας ορίζει ότι η Προσφορά Προμήθειας περιλαμβάνει «σαφή, εύλογα και διαφανή κριτήρια βάσει των οποίων λαμβάνει χώρα η αναπροσαρμογή των Χρεώσεων Προμήθειας» (άρθρο 28 παρ. 3γ ΚΠΗΕ). Ορίζει επίσης ότι, κατά την κατάρτιση και την εξέλιξη της συμβατικής σχέσης Προμηθευτών-Πελατών, η αρχή της διαφάνειας εφαρμόζεται όσον αφορά στην τιμολόγηση και την αναπροσαρμογή των χρεώσεων προμήθειας, ενώ οποιοσδήποτε μηχανισμός αναπροσαρμογής των τιμολογίων πρέπει να είναι διαφανής, με σαφώς ορισμένο τρόπο ενεργοποίησης και υπολογισμού, και γνωστός στον Πελάτη εκ των προτέρων. Ωστόσο, η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.) διαπίστωσε, ήδη από το 2020, έλλειμμα διαφάνειας ως προς την τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας και εξέδωσε την υπ' αρ. 409/2020 Απόφασή της (ΦΕΚ 1364Β'/2020) στην οποία επεσήμανε ότι «..., οι όροι της παροχής ενός καίριας σημασίας «δημόσιου αγαθού», δηλαδή της ηλεκτρικής ενέργειας, δεν νοείται να εμπεριέχουν ασάφειες και αοριστίες. Ειδικά, όσον αφορά στους οικιακούς καταναλωτές, οι οποίοι εμφανίζουν αυξημένη ευαισθησία στις διακυμάνσεις των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας, δεδομένου του αυξημένου ποσοστού των δαπανών του νοικοκυριού για την προμήθεια του εν λόγω αγαθού, θα πρέπει να τους καθίσταται σαφές εάν το τιμολόγιο που αποδέχονται εμπεριέχει και με ποιον τρόπο μεταβαλλόμενα τμήματα». Κατέληξε δε ότι:

α) οι προμηθευτές έχουν την υποχρέωση παροχής τουλάχιστον ενός σταθερού τιμολογίου ανά κατηγορία πελατών, προκειμένου για την προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών, οι οποίοι ανήκουν στην κα-

τηγορία των Μικρών Πελατών και δεν επιθυμούν την ανάληψη κινδύνου,

β) συστήνεται η τυποποίηση του ονόματος των Μηχανισμών Προσαρμογής Χρεώσεων Προμήθειας ως «Αναπροσαρμογή x» αναλόγως του μεγέθους x της αγοράς, το οποίο θα είναι αναγνωρίσιμο και θα προκύπτει από τη λειτουργία των χρηματιστηριακών αγορών,

γ) να τεθεί ένα εύρος διακύμανσης των τιμών του μεγέθους αυτού για το οποίο δεν θα προβλέπεται ενεργοποίηση του μηχανισμού αναπροσαρμογής (περιοχή ασφάλειας), το οποίο να είναι εύλογα συμβατό με τη διακύμανση των τιμών του μεγέθους. Συνεπώς, η ανάγκη ενεργοποίησης του μηχανισμού θα προκύπτει ως εξαιρετική περίπτωση, όταν οι τιμές του μεγέθους κινούνται σε επίπεδα δυσχερώς προβλέψιμα, βάσει των στοιχείων που ήταν διαθέσιμα στον Προμηθευτή κατά την κατάρτιση της σύμβασης προμήθειας ή κατά τη διαμόρφωση των τιμολογίων και των παραμέτρων τους.

Εν προκειμένω για κάθε ημερολογιακό μήνα υπολογίζεται η αντίστοιχη Πίστωση/Χρέωση Αναπροσαρμογής, που προκύπτει από τον εγκεκριμένο από τη ΡΑΕ τύπο υπολογισμού, και πολλαπλασιάζεται με τις κιλοβατώρες κατανάλωσης του κάθε ημερολογιακού μήνα. Εφαρμόζεται στα Οικιακά τιμολόγια Γ1 και Γ1Ν (και στους δικαιούχους ΚΟΤ). Όσο οι διαμορφωμένες τιμές χοντρικής δεν υπερέβαιναν κατά πολύ την περιοχή ασφαλείας, η ΔΕΗ απορροφούσε τις διακυμάνσεις, οι χρεώσεις παρέμεναν αμετάβλητες και η Ρήτρα Αναπροσαρμογής δεν ενεργοποιείτο.

Ωστόσο, η τιμή της μονάδας αυξήθηκε υπέρμετρα με αποτέλεσμα η περιοχή ασφαλείας να μην ανταποκρίνεται πλέον στα τρέχοντα δεδομένα της αγοράς ενέργειας, με αποτέλεσμα να ενεργοποιηθεί η ρήτρα αναπροσαρμογής. Συνεπώς, το ουσιαστικό πρόβλημα δεν είναι η επιβολή της ρήτρας αναπροσαρμογής, ή όπως αυτή θα ονομάζεται, αλλά αυτή καθ' αυτή η εκτόξευση των τιμών χοντρικής, όπως αυτή πλέον διαμορφώνεται στις χρηματιστηριακές αγορές.

Βέβαια, κάθε πάροχος παρέχει και κλειστά προγράμματα με σταθερά τιμολόγια, στα οποία δεν ενσωματώνεται η ρήτρα αναπροσαρμογής. Η Δ.Ε.Η. προσφέρει ως τέτοια προγράμματα τα «My home enter» και «My home enter+». Ωστόσο, το γεγονός ότι προσφέρονται τιμολόγια με σταθερή χρέωση δεν επηρεάζει παρά ελάχιστα το γενικευμένο πρόβλημα της εκτόξευσης των χρεώσεων. Τα προγράμματα σταθερής χρέωσης έχουν ετήσια διάρκεια και κατά συνέπεια όσοι είχαν ενταχθεί σε αυτά πριν την ενεργοποίηση της ρήτρας αναπροσαρμογής μετρούν στην καλύτερη περίπτωση μερικούς ακόμα μήνες με τις παλαιές, χαμηλότερες χρεώσεις. Τα νέα προγράμματα που προσφέρονται εφεξής στους καταναλωτές περιέχουν ακριβή τιμή κιλοβατώρας ενσωματώνοντας ουσιαστικά τη ρήτρα αναπροσαρμογής.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η ύπαρξη και εφαρμογή της ρήτρας αναπροσαρμογής δεν αντίκειται ευθέως σε κάποια διάταξη νόμου, αλλά ο συνολικός τρόπος διαχείρισής της δημιουργεί ένα καθεστώς ασάφειας και ελλιπούς ενημέρωσης του καταναλωτή καθιστώντας την ακολουθούμενη εμπορική συμπεριφορά αντίθετη με τις γενικές αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (άρθρο 288 ΑΚ). Οδηγεί, μάλιστα, σε στρεβλώσεις που έχουν συνέπειες και στο πεδίο του ανταγωνισμού, αφού ο καταναλωτής δεν έχει την ευχέρεια να συγκρίνει τα προτεινόμενα τιμολόγια, καθώς η τελική χρέωση είναι προϊόν μιας διαδικασίας την οποία αδυνατεί να κατανοήσει.

Ο καταναλωτής πρέπει να έχει μία ξεκάθαρη ενημέρωση ότι η αύξηση χρέωσης στο κυμαινόμενο τιμολόγιό του οφείλεται σε μία αύξηση τιμής προμήθειας της ενέργειας και να μπορεί ευχερώς να την αντιλαμβάνεται μέσω μίας ενιαίας χρέωσης των κιλοβατώραν, που καταναλώνει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που αντιλαμβάνεται την αύξηση της τιμής της βενζίνης όταν προμηθεύεται αυτήν από τα διάφορα πρατήρια.

Τόσο η Οδηγία 2019/944 όσο και ο Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες (άρθρα 16, 17 και 18 του Παραρτήματος III) προβλέπουν το δικαίωμα πρόσβασης των καταναλωτών σε αντικειμενικά και διαφανή δεδομένα, που αφορούν την κατανάλωση και την πλήρη και αναλυτική περιγραφή της διαδικασίας τιμολόγησης. Επομένως, απαιτείται για λόγους διαφάνειας και κατανόησης από τον καταναλωτή, το κυμαινόμενο τιμολόγιο να μην έχει δύο εγγραφές, δηλαδή, μία σταθερή χρέωση και μία ρήτρα επιπλέον της σταθερής χρέωσης, αλλά να έχει κατευθείαν μία κυμαινόμενη χρέωση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω **η πρόσφατη τροποποίηση που προβλέπει την κατάργηση της χρέωσης ρήτρας αναπροσαρμογής από την 1/8/22 έως 1/7/23 σε κυμαινόμενα τιμολόγια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας αφενός έχει προσωρινό χαρακτήρα αφετέρου δεν επιφέρει ουσιαστικό αποτέλεσμα δεδομένου ότι μείζονος σημασίας είναι η συγκράτηση της χονδρικής τιμής.** Εξάλλου, όπως αναφέρει και η νομοθετική ρύθμιση, οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας ανακοινώνουν σε μηνιαία βάση και σε ευδιάκριτο σημείο στην ιστοσελίδα τους, πριν από τον μήνα εφαρμογής τις χρεώσεις προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

6.2 Είσπραξη τελών και λοιπών χρεώσεων που δεν αφορούν στην κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος μέσω των λογαριασμών της Δ.Ε.Η. Α.Ε.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη επισημάνει στην ετήσια έκθεση του έτους 2021, ότι οι ενεργειακές υπηρεσίες δεν είναι οικονομικά προσιτές, καθώς μαζί με τον λογαριασμό του ηλεκτρικού ρεύματος εισπράττονται χρεώσεις υπέρ τρίτων, όπως α) οι ρυθμιζόμενες χρε-

ώσεις που επιβαρύνουν όλους τους καταναλωτές που κάνουν χρήση του εθνικού ηλεκτρικού συστήματος (δηλαδή τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ρεύματος, τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας και το ειδικό τέλος μείωσης εκπομπών ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ), β) ο ειδικός φόρος κατανάλωσης, το ειδικό τέλος 5%, τα δημοτικά τέλη, οι δημοτικοί φόροι, το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ) και το ανταποδοτικό τέλος υπέρ της εταιρίας ΕΡΤ Α.Ε. Οι δαπάνες αυτές, ωστόσο, αναφέρονται στην σύμβαση που υπογράφουν οι καταναλωτές με τις εταιρείες προμήθειας και ο πολίτης τελεί από την αρχή σε γνώση ότι η είσπραξή τους διεξάγεται μέσω του λογαριασμού ενέργειας.

Οι πρόσθετες αυτές χρεώσεις αυξάνουν υπέρμετρα το συνολικό λογαριασμό και δυσχεραίνουν έτι περαιτέρω την συνεπή εξόφλησή του όχι μόνο από τους ευάλωτους καταναλωτές αλλά και από όλους τους καταναλωτές του οικιακού τιμολογίου. Θα ήταν συνεπώς σκόπιμο να διερευνηθεί ένας διαφορετικός τρόπος είσπραξης των ανωτέρω τελών, ώστε να μην ενσωματώνονται πλέον στους ήδη αυξημένους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος⁵⁶.

6.2.1 Ρυθμιζόμενες Χρεώσεις

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στις ρυθμιζόμενες χρεώσεις, οι χρεώσεις των δαπανών λειτουργίας, συντήρησης και ανάπτυξης των δικτύων μεταφοράς και διανομής αποτελούν κόστη. Η ΡΑΕ εγκρίνει τις χρεώσεις βάσει της εκάστοτε μεθοδολογίας σε ισχύ και κατόπιν εισήγησης των Διαχειριστών.

Ο εκάστοτε προμηθευτής εισπράττει τα έσοδα από τις χρεώσεις χρήσης του Δικτύου Διανομής και του Συστήματος Μεταφοράς και τα αποδίδει στον Διαχειριστή του Δικτύου και αντίστοιχα στο Διαχειριστή του Συστήματος, με απώτερο σκοπό την σωστή λειτουργία, τη συντήρηση και την επέκταση του Δικτύου Διανομής και αντίστοιχα του Συστήματος Μεταφοράς. Το ύψος των χρεώσεων εξαρτάται από την ισχύ και την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας της εκάστοτε εγκατάστασης των καταναλωτών. Εξαιρούνται συγκεκριμένες τιμολογήσεις όπως τα αγροτικά τιμολόγια ή οι νυχτερινές καταναλώσεις. Για λόγους διαφάνειας και ενημέρωσης των καταναλωτών αναγράφονται στα έντυπα των λογαριασμών από το έτος 2011, σε συμμόρφωση προς τις σχετικές οδηγίες της ΕΕ.

Το Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αέριων Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ) επιβάλλεται στους καταναλωτές με σκοπό την κάλυψη μέρους του κόστους παραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και Συμπα-

56 Ετήσια έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη του έτους 2021, σελ. 118, βλ. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/h-ethsia-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021> (synigoros.gr)

γωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ). Το ύψος του καθορίζεται από υπουργικές αποφάσεις. Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι αίτηση ακύρωσης οικιακών καταναλωτών ρεύματος ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία προσέβαλαν απόφαση της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.) σχετικά με το ΕΤΜΕΑΡ απορρίφθηκε με το σκεπτικό ότι η υποχρέωση καταβολής του Ειδικού Τέλους Μείωσης Εκπομπών Ρύπων συνδέεται με το κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, το οποίο συνιστά τμήμα της αγοράς της ενέργειας αυτής που χρησιμοποιεί ο τελικός καταναλωτής (ΣΤΕ 3366/2015).

Οι Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (Υ.Κ.Ω.) αποσκοπούν στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος είτε σε χαμηλή τιμή σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (πολύτεκνοι, οικονομικά ασθενείς) είτε σε τιμή ίδια με αυτήν των κατοίκων της υπόλοιπης χώρας σε κατοίκους απομονωμένων περιοχών (π.χ. ακριτικά νησιά) όπου το κόστος παραγωγής ρεύματος είναι υψηλό. Η κρατική μέριμνα προκειμένου να μην αποκλειστούν από το ενεργειακό αγαθό οι συγκεκριμένες ομάδες προβλέπεται από το άρθρο 3 της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ και η επιβολή των αντίστοιχων χρεώσεων μέσω των λογαριασμών ρεύματος από νομοθετικές διατάξεις (άρθρα 55 και 56 Ν. 4001/2011, άρθρο 36 Ν. 4067/2012).

Με την ψήφιση του πρόσφατου νόμου 4936/2022 (Εθνικός Κλιματικός Νόμος) τα έσοδα από τις ΥΚΩ προβλέφθηκε (άρθρο 38) να χρηματοδοτήσουν το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης από τους πόρους του οποίου αντλούνται οι επιδοτήσεις των οικιακών και μη καταναλώσεων, με σαφή την πρόθεση να απορροφηθεί εν μέρει η τεράστια αύξηση των λογαριασμών ηλεκτρικής ενέργειας που σημειώθηκε τα έτη 2021-2022.

Η κρατική μέριμνα επεκτείνεται και σε άλλες παραμέτρους όπως την πρόβλεψη (άρθρο 21 Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες, ΦΕΚ 832Β/2013) για παράταση κατά τριάντα (30) μέρες στην δυνατότητα του καταναλωτή να μεριμνήσει για άρση της παράβασης όρου της σύμβασης με τον προμηθευτή πριν αυτός καταγγείλει την σύμβαση ή την πρόβλεψη (άρθρο 34 Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες) να μην γίνεται διακοπή ρεύματος στους ευάλωτους καταναλωτές από Νοέμβριο έως Μάρτιο και από Ιούλιο έως Αύγουστο κάθε έτους.

Το γεγονός, όμως, ότι το κόστος άσκησης της κρατικής πρόνοιας για τον ευάλωτο αυτό πληθυσμό μετακυλιέται στους λοιπούς καταναλωτές, μέσω της είσπραξής του από τους λογαριασμούς ρεύματος, δεν μπορεί ευχερώς να εξηγηθεί στο πλαίσιο μιας αλληλέγγυας πολιτικής, ιδίως στην παρούσα χρονική περίοδο που το σύνολο σχεδόν των καταναλωτών δυσκολεύονται ή και αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις αμιγείς χρεώσεις κατανάλωσης. Η άσκηση της όποιας κρατικής πρόνοιας αποτελεί κυβερνητική υποχρέωση και η πηγή χρηματοδότησής

της είναι τα έσοδα του κράτους, στα οποία συνεισφέρουν οι πολίτες μέσω της φορολόγησής τους. Στην εξεταζόμενη περίπτωση οι πολίτες συνεισφέρουν τόσο μέσω της γενικής φορολόγησης όσο και μέσω της χρέωσης σε κάθε λογαριασμό ρεύματος στην ενίσχυση της συγκεκριμένης κρατικής πολιτικής.

6.2.2 Δημοτικά Τέλη

Σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 1 ν. 3979/2011 τα δημοτικά τέλη καθαριότητας και φωτισμού, ο φόρος ηλεκτροδοτούμενων χώρων και το τέλος ακίνητης περιουσίας, βαρύνουν τον υπόχρεο σε πληρωμή του λογαριασμού καταναλισκόμενου ηλεκτρικού ρεύματος και συνεισπράττονται από τη ΔΕΗ ή από τον εναλλακτικό προμηθευτή ηλεκτρικού ρεύματος. Οι πραγματοποιούμενες από τη ΔΕΗ ή τον εκάστοτε εναλλακτικό προμηθευτή εισπράξεις αποδίδονται στο δικαιούχο δήμο, βάσει σχετικής εκκαθαριστικής κατάστασης εντός του δεύτερου μήνα από τη λήξη του μήνα στον οποίο λογιστικώς ανήκουν οι λογαριασμοί.

Η μη καταβολή των συνεισπραττώμενων τελών επισύρει την διακοπή της ηλεκτροδότησης, μέτρο ιδιαίτερα επαχθές για τον καταναλωτή του ηλεκτρικού ρεύματος.

Τα τέλη αυτά βαρύνουν, καταρχήν, τον υπόχρεο σε πληρωμή του λογαριασμού, ο οποίος μπορεί να είναι και πρόσωπο διαφορετικό από εκείνο που χρησιμοποιεί το ακίνητο, εφόσον δεν έχει γνωστοποιηθεί στη Δ.Ε.Η. μεταβολή στη χρήση του ακινήτου⁵⁷.

Κατά την πάγια νομολογία, η ΔΕΗ κατά την είσπραξη των τελών και φόρων δεν ενεργεί ως αυτοτελής αρχή, αλλά ως απλό όργανο είσπραξης επ' ονόματι και για λογαριασμό των Δήμων⁵⁸. Ο βαρυνόμενος μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά της οικείας εγγραφής των τελών αυτών στους καταλόγους της ΔΕΗ, η οποία του γνωστοποιείται με τον πρώτο λογαριασμό ηλεκτρικού ρεύματος της ΔΕΗ, για το έτος στο οποίο ανάγεται η βεβαίωση⁵⁹.

Η εγγραφή του υπόχρεου στις καταστάσεις της ΔΕΗ, με την οποία συντελείται η οριστική βεβαίωση των δημοτικών τελών, χωρίς να απαιτείται η σύνταξη χρηματικού καταλόγου, δεν συνιστά εν προκειμένω πράξη ταμειακής βεβαίωσης εν στενή εννοία της οφειλής του για δημοτικά τέλη του κρινόμενου έτους, ήτοι πράξη αναγκαστικής εκτέλεσης, με την οποία καλείται να καταβάλει την οφειλή του, έστω και επ' απειλή διακοπής της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, όπως προβλέπεται στις οικείες διατάξεις,

57 ΣΤΕ 3049/2017, 1323/2013, 585/2011, ΔΠρΑθ 9500/2020.

58 ΣΤΕ 4037/1987, ΑΠ 508-509/2011.

59 ΔΕφΑθ 1691/2015.

αλλά αποτελεί τον νόμιμο τίτλο υπό ευρεία έννοια για τη βεβαίωση και την συνακόλουθη είσπραξη των πιο πάνω απαιτήσεων του Δήμου⁶⁰.

Υφίσταται, ωστόσο, δυνατότητα απαλλαγής από τα δημοτικά τέλη των ακινήτων που δεν ηλεκτροδοτούνται και δεν χρησιμοποιούνται (άρθρο 3 εδάφιο β ν. 25/1975). Η δυνατότητα απαλλαγής από την καταβολή των τελών αυτών προβλέπεται στη διάταξη του άρθρου 5 ν. 3345/2005, η οποία προϋποθέτει ότι απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις: α) της μη ηλεκτροδότησης και β) της μη χρησιμοποίησης του ακινήτου. Για την απόδειξη των προϋποθέσεων αυτών τάσσονται από την ως άνω διάταξη, ως αποκλειστικά αποδεικτικά μέσα, αφενός η σχετική βεβαίωση μη ηλεκτροδότησης της Δ.Ε.Η. Ωστόσο, σε περίπτωση που διαπιστώνεται χρησιμοποίηση του ακινήτου, επιβάλλεται σε βάρος των υπόχρεων ολόκληρο το τέλος που αναλογεί σε κάθε κατηγορία ακινήτου μαζί με το σχετικό πρόστιμο, αναδρομικά από το χρόνο απαλλαγής.

Αναφορικά με τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού, το τέλος ηλεκτροδοτούμενων χώρων και το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ), τα οποία αποτελούν έσοδα των ΟΤΑ και εισπράττονται από τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας, η Αρχή διατυπώνει την θέση ότι θα πρέπει να εισπράττονται απ' ευθείας από τους ΟΤΑ, ενόψει της διοικητικής και οικονομικής τους αυτοτέλειάς τους. Ακολουθώντας, το ΤΑΠ θα μπορούσε, είτε να ενσωματωθεί στον ΕΝΦΙΑ και στη συνέχεια να επιμερίζεται αναλόγως (δημόσιο και ΟΤΑ), είτε να εισπράττεται απευθείας από τους ΟΤΑ⁶¹.

Ο υφιστάμενος τρόπος δε τρόπος υπολογισμού των τελών καθαριότητας με βάση το εμβαδόν των «εστεγασμένων ή μη εστεγασμένων χώρων, ανά μετρητή ηλεκτρικού ρεύματος» που βαρύνει το χρήστη του ακινήτου, «υπόχρεο στην πληρωμή του καταναλισκόμενου ηλεκτρικού ρεύματος» δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις. Το συγκεκριμένο έσοδο, δεδομένου ότι προορίζεται μεταξύ άλλων και για τη διαχείριση αποβλήτων, θα ήταν σκόπιμο να ενσωματώνει, κατά τον υπολογισμό του, τον πραγματικό ή αναμενόμενο όγκο αποβλήτων. Μείζον ζήτημα κατά τον Συνήγορο του Πολίτη είναι η έλλειψη οικονομικών κινήτρων που προάγουν την πρόληψη και συμμετοχή στην χωριστή συλλογή αποβλήτων⁶². Έχει, κατά συνέπεια, προταθεί από την Αρχή τα τέλη καθαριότητας των δήμων σύμφωνα με το άρθρο 185 του ν. 4555/2018 να ενσωματώσουν την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»⁶³ και να εισπράττονται απ' ευθείας από τους ΟΤΑ⁶⁴.

60 ΔΕφΑθ 1691/2015.

61 Ετήσια έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη του έτους 2021, σελ. 118, βλ. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/h-ethsia-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021> (synigoros.gr)

62 Βλ. «Η Διαχείριση των αποβλήτων. Ειδική έκθεση 2020».

63 Βλ. «Η Διαχείριση των αποβλήτων. Ειδική έκθεση 2020».

64 Ετήσια έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη του έτους 2021, σελ. 119, βλ. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/h-ethsia-ek8esh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021> (synigoros.gr)

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί περίπτωση πολίτη που προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη⁶⁵ καθώς, καίτοι είχε αιτηθεί τη διακοπή ηλεκτροδότησης ακινήτου του από το 2016, αυτή δεν πραγματοποιήθηκε από αμέλεια του ΔΕΔΔΗΕ. Καίτοι το ακίνητο παρουσίαζε μηδενικές χρεώσεις για μία τετραετία και το γεγονός της μη χρησιμοποίησής του επιβεβαιώθηκε από την ΔΕΗ, ο Δήμος Αθηναίων αρνήθηκε να προβεί στην διαγραφή της οφειλής των δημοτικών τελών θεωρώντας, ότι για να γίνει τούτο είναι απαραίτητο η ΔΕΗ να προβεί σε αναίρεση της οφειλής και όχι απλή βεβαίωση περί μη χρησιμοποίησης του ακινήτου. Η ΔΕΗ αρνήθηκε να πράξει τούτο δηλώνοντας, ότι η απαίτηση των δημοτικών τελών αποτελεί αρμοδιότητα των Δήμων και ο Δήμος Αθηναίων υποχρεούται να προβεί στη διαγραφή της οφειλής του μη ηλεκτροδοτούμενου ακινήτου. Η τυπολατρική άποψη του Δήμου Αθηναίων ότι δεν αρκεί η ενημέρωση για την μη ηλεκτροδότηση και χρήση του ακινήτου αλλά πρέπει να υπάρξει και αναίρεση οφειλής της ΔΕΗ, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί απλό όργανο είσπραξης εκ μέρους των Δήμων, ενισχύει την άποψη ότι η είσπραξη των δημοτικών τελών πρέπει να διαχωριστεί από τους λογαριασμούς ρεύματος.

6.2.3 Δυσκολία ανταπόκρισης στην εξόφληση των οφειλών

Διαχρονικά υπήρχε μία δυσκολία ανταπόκρισης των πολιτών στην εξόφληση των οφειλών τους. Τα πιο ασθενή οικονομικά στρώματα αδυνατούσαν να ανταπεξέλθουν ακόμα και στα προγράμματα διακανονισμών που κατά καιρούς ανακοίνωνε η Δ.Ε.Η. Α.Ε. προκειμένου να ρυθμίσει εκκρεμείς οφειλές. Οι προτεινόμενοι διακανονισμοί έχουν δύο συνισταμένες: ένα ποσοστό εφάπαξ προκαταβολής που κυμαίνεται από το 10% της συνολικής οφειλής (για οφειλές έως 1.000 ευρώ) έως το 30% (για οφειλές άνω των 3.000 ευρώ) και έναν αριθμό δόσεων που κυμαίνεται από τις πέντε (για οφειλές έως 500 ευρώ) έως τις 24 (για οφειλές άνω των 3.000 ευρώ).

Από τις αναφορές που έχουν κατατεθεί στον Συνήγορο του Πολίτη προκύπτει όμως ότι δεν είναι λίγα τα νοικοκυριά που δεν έχουν εξυπηρετήσει λογαριασμούς ενός και πλέον έτους με αποτέλεσμα η οφειλή να ανέρχεται σε ποσά μερικών χιλιάδων ευρώ, κάτι που οδηγεί άνεργους, χαμηλοσυνταξιούχους και χαμηλά αμειβόμενους πολίτες στην αδυναμία να ανταπεξέλθουν στο ύψος της προκαταβολής ή της προτεινόμενης δόσης.

Στις περιπτώσεις που ο κάθε διακανονισμός οφειλής αποβαίνει άκαρ-

[toy-polith-gia-to-2021\(synigoros.gr\)](http://toy-polith-gia-to-2021(synigoros.gr))

65 ΦΥ 281884

πος, ο καταναλωτής μεταβαίνει στο καθεστώς καθολικής υπηρεσίας που προβλέπεται από το άρθρο 58 ν. 4001/2011. Το καθεστώς καθολικής υπηρεσίας αφορά σε καταναλωτές που είτε αδυνατούν να βρουν άλλον προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας είτε αδυνατούν να βρουν αυτόν. Η υπαγωγή των μικρών πελατών στον προμηθευτή καθολικής υπηρεσίας διενεργείται αυτόματα μετά την παύση εκπροσώπησης από τον τελευταίο προμηθευτή εφόσον δεν υπάρχει εντολή εκπροσώπησης από νέο προμηθευτή και δεν έχει υποβληθεί από τον καταναλωτή αίτηση διακοπής της σύνδεσης (άρθρο 44 παρ. 2 Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας). Το τιμολόγιο της καθολικής υπηρεσίας όμως είναι το τιμολόγιο αναφοράς⁶⁶ προσαυξημένο κατά 12%. Η προσαύξηση αυτή δυσχεραίνει έτι περαιτέρω, καθιστώντας ουσιαστικά αδύνατη, την διευθέτηση των οφειλών από την κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος. Οι πολίτες που αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στα προγράμματα των διακανονισμών που προσφέρουν οι εκάστοτε πάροχοι (ανάμεσα στους οποίους και η Δ.Ε.Η. Α.Ε.), σπανίως θα καταφέρουν να εξοφλήσουν το χρέος τους μετά την υπαγωγή τους στην καθολική υπηρεσία και την χρέωση της κατανάλωσής του προσαυξημένης κατά 12%.

Το άρθρο 36 ν. 4508/2017 προβλέπει την σύσταση ειδικού λογαριασμού για την επανασύνδεση παροχών ηλεκτρικού ρεύματος, με κατάθεση σχετικών αιτήσεων από τους ενδιαφερομένους στους κατά τόπους Δήμους και αξιολόγηση αυτών από ειδικές Επιτροπές. Κατά την αξιολόγηση, λαμβάνονται υπόψη οικονομικά στοιχεία καθώς και πληροφορίες σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των αιτούντων και πιθανά ποσοστά αναπηρίας στα μέλη των οικογενειών. Τα κριτήρια ορίζονται στην ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΗΕ/70697/861/2020 (ΦΕΚ 3088Β/2020).

Το γεγονός ότι, σύμφωνα με την ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΗΕ/124788/2150/2021 (ΦΕΚ 6302Β/2021) ο ειδικός λογαριασμός για την επανασύνδεση των παροχών χρηματοδοτείται με 9.000.000 ευρώ, και με τη εν ισχύ ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΗΕ/52001/1821/2022 (ΦΕΚ 2567/Β/2022) με 15.000.000 ευρώ περίπου, καταδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος και τον αριθμό των νοικοκυριών που βρίσκονται σε καθεστώς διακοπής της παροχής ηλεκτρικής ενέργειας λόγω ανεξόφλητων οφειλών.

6.2.4 Ρευματοκλοπές

Το ζήτημα των ρευματοκλοπών απασχολεί συχνά τον Συνήγορο του Πολίτη. Η μία πτυχή για την οποία προσέρχονται οι αναφερόμενοι είναι η έτι δυσχέραση της αδυναμίας ανταπόκρισής τους στην εξόφληση

⁶⁶ Ως τιμολόγιο αναφοράς ορίζεται το τιμολόγιο με την υψηλότερη τιμή χρέωσης ανά κατηγορία πελατών, εκ του συνόλου των τιμολογίων των προμηθευτών καθολικής υπηρεσίας (άρθρο 5 ΥΠΕΝ/ΓΔΕ/57469/2612 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΦΕΚ 2400Β/2020).

των οφειλών επειδή κατόπιν διακοπής της σύνδεσης λόγω ανεξόφλητων οφειλών προέβησαν σε παράνομη σύνδεση της παροχής τους με το δίκτυο.

Η διαπίστωση της ρευματοκλοπής θέτει τους παραβαίνοντες σε καθεστώς δυσμενέστερων όρων διακανονισμού καθώς στο οφειλόμενο ποσό προστίθεται το διαχειριστικό κόστος του ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ, δηλαδή η αποζημίωση του ΔΕΔΔΗΕ για το κόστος που υφίσταται για τον εντοπισμό της ρευματοκλοπής και την διαχείριση της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αντικατάστασης του μετρητή και του εργαστηριακού ελέγχου του στην συνέχεια όπου αυτό απαιτείται. Το διαχειριστικό αυτό κόστος ανέρχεται από 300 ευρώ (σε περίπτωση μονοφασικής παροχής χωρίς αντικατάσταση μετρητή) έως 750 ευρώ (σε περίπτωση παροχής μέσης τάσης με αντικατάσταση μετρητή). Οι προτεινόμενες δόσεις για διακανονισμό της οφειλής είναι λιγότερες απ' ότι στους λοιπούς διακανονισμούς (εφάπαξ εξόφληση για ποσά έως 600 ευρώ και έως 12 δόσεις για ποσά άνω των 4.800 ευρώ).

Ο κυριότερος, όμως, λόγος για τον οποίο οι πολίτες καταφεύγουν στον Συνήγορο του Πολίτη σε περιπτώσεις καταλογιζόμενης ρευματοκλοπής είναι η αμφισβήτηση του ίδιου του γεγονότος. Ο ΔΕΔΔΗΕ θεωρεί την κάθε ένδειξη παραβίασης του μετρητή (ακόμα και του κιβωτίου αυτού) ως επαρκή ένδειξη για να καταλογίσει ρευματοκλοπή αν συνδυάζεται με μειωμένη κατανάλωση χωρίς να συνεκτιμά ισχυρισμούς των καταναλωτών ότι τα κιβώτια των μετρητών είναι σε πολλές περιπτώσεις παλαιά, με φθορές από επισκευές βλαβών από ιδιώτες ηλεκτρολόγους (η παραβίαση της σφραγίδας είναι συνήθης πρακτική) και η μειωμένη κατανάλωση οφείλεται σε περιστασιακή χρήση των σπιτιών αυτών ή ακόμα και καθόλου χρήση τους λόγω διαμονής των καταναλωτών σε άλλη κατοικία τους. Η δήλωση μιας οικίας ως ακατοίκητης με ταυτόχρονη διακοπή της ηλεκτροδότησης αυτής δεν είναι πάντοτε επιθυμητή λύση από τους καταναλωτές καθώς πολλοί εξ αυτών επιθυμούν να παραμένουν τα ακίνητά τους ηλεκτροδοτούμενα ώστε να είναι ευχερώς κατοικήσιμα στις περιστασιακές επισκέψεις τους.

Σε ακραίες περιπτώσεις έχει υπάρξει καταλογισμός ρευματοκλοπής με μόνη απόδειξη την παραβίαση της σφραγίδας του μετρητή παρ' όλο που η ελάχιστη έως μηδενική κατανάλωση της παροχής μπορούσε ευχερώς να εξηγηθεί από την μόνιμη κατοικία του καταναλωτή στο εξωτερικό (προσκομίστηκε Ε9 όπου δηλωνόταν ως κάτοικος εξωτερικού και η οικία ως ακατοίκητη καθώς και φωτοτυπία διαβατηρίου όπου φαινόταν τα διαστήματα παραμονής του καταναλωτή στην Ελλάδα την κρίσιμη χρονική περίοδο) ή ακόμα υπήρξε αύξηση και όχι μείωση της κατανάλωσης.

Περαιτέρω, έχει παρατηρηθεί κατά τον χειρισμό αναφορών, ότι ο ΔΕΔΔΗΕ ερμηνεύει ανελαστικά το κανονιστικό πλαίσιο των περιπτώσεων ρευματοκλοπών. Σημειώνεται ότι, η διαπίστωση ρευματοκλοπής από

τον ΔΕΔΔΗΕ συνιστά ποινικό αδίκημα, που διώκεται αυτεπαγγέλτως. Ειδικότερα, σε διερεύνηση σχετικής αναφοράς⁶⁷, όπου ο κατηγορούμενος για ρευματοκλοπή πολίτης αθώωθηκε στο ποινικό ακροατήριο, ο ΔΕΔΔΗΕ αρνήθηκε να επανεξετάσει το ζήτημα της οφειλής του, υπό το πρίσμα της αθωωτικής απόφασης, προβάλλοντας το επιχείρημα του διαχωρισμού ποινικής και αστικής διαδικασίας και επιφυλάχθηκε να διεκδικήσει και δικαστικά το οφειλόμενο ποσό.

Αξιίζει να σημειωθεί, ότι και το φαινόμενο των ρευματοκλοπών αναδεικνύεται σ' έναν ακόμα παράγοντα αύξησης των χρεώσεων, καθώς ένα μέρος της οικονομικής ζημίας των προμηθευτών μετακυλιέται στους καταναλωτές.

Οι απώλειες ενέργειας στα δίκτυα διανομής αποτελούν σημαντική συνιστώσα του συνολικού κόστους ενέργειας για τον τελικό καταναλωτή. Για τις απώλειες ενέργειας που σχετίζονται με τα εγγενή χαρακτηριστικά των ηλεκτρικών δικτύων (απώλειες για τεχνικούς λόγους π.χ. παλαιότητα δικτύου) έχει επικρατήσει ο όρος «τεχνικές απώλειες». Για τις λοιπές απώλειες ενέργειας, χρησιμοποιείται ο όρος «μη τεχνικές απώλειες». Οι μη τεχνικές απώλειες συναρτώνται σε μεγάλο βαθμό με φαινόμενα ρευματοκλοπής.

Σύμφωνα με τον τρέχοντα σχεδιασμό της αγοράς, οι προμηθευτές υφίστανται το κόστος προμήθειας της ενέργειας από την αγορά και το ενσωματώνουν στα τιμολόγια λιανικής. Για τις ανάγκες λειτουργίας της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, οι αναμενόμενες απώλειες ενέργειας στα δίκτυα διανομής προσεγγίζονται μέσω συντελεστών απωλειών, οι οποίοι υπολογίζονται από τους Διαχειριστές Δικτύου και εγκρίνονται από τη ΡΑΕ. Επομένως, τα ποσά που δεν εισπράχθηκαν λόγω ρευματοκλοπής («μη τεχνικές απώλειες δικτύου») μέσω ενός συντελεστή που ορίζει η ΡΑΕ περνούν μέσω των ρυθμιζόμενων χρεώσεων στην τιμή του Δικτύου Διανομής και το κόστος μεταφέρεται στον καταναλωτή, προκειμένου να καλυφθεί το κόστος των απωλειών (τεχνικών και μη).

Σημειώνεται, ότι, όπως προκύπτει από την υπ' αρ. 248 απόφαση της ΡΑΕ «Έγκριση Συντελεστών Απωλειών Δικτύου» (ΦΕΚ/2086/Β/20-5-2021), σύμφωνα με την επικαιροποιημένη μελέτη του Διαχειριστή του Δικτύου, οι συνολικές απώλειες του δικτύου εκτιμώνται σε 10% περίπου επί της συνολικής εισερχόμενης σε αυτό ενέργειας, εκ του οποίου ποσοστό 4,7% αποδίδεται σε μη τεχνικές απώλειες.

Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι νοικοκυριά και επιχειρήσεις πλήρωσαν 592 εκατομμύρια ευρώ το 2021 για απώλειες δικτύου, εκ των οποίων τα 209 εκατομμύρια ευρώ αφορούσαν σε απώλειες λόγω ρευματοκλοπών. Αν οι ρευματοκλοπές παραμείνουν στο επίπεδο των τριών τελευταίων ετών,

το 2022 το συνολικό ποσό αναμένεται να φτάσει τα 1,2 δισεκατομμύριο ευρώ με τα 798 εκατομμύρια να αφορούν σε ρευματοκλοπές⁶⁸.

Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαία η αντικατάσταση των παλαιών μετρητών προς αποφυγή λανθασμένων χρεώσεων. Όπως επεσήμανε η ΡΑΕ, *«η ευρείας κλίμακας αντικατάσταση μετρητών τελικής κατανάλωσης με ευφυείς μετρητές αναμένεται να έχει άμεσο θετικό αντίκτυπο στον εντοπισμό και στην άρση ρευματοκλοπών που πραγματοποιούνται με παρέμβαση στον μετρητή και γενικότερα σε ενεργές παροχές»*. Σύμφωνα με την ΡΑΕ, με βάση το πρόγραμμα αντικατάστασης μετρητών που έχει προτείνει ο ΔΕΔΔΗΕ (έναρξη πρακτικά το 2022, ολοκλήρωση το 2030) προβλέπεται ότι **οι ρευματοκλοπές θα υποχωρήσουν στα επίπεδα του 2003-2004 (0,2%) το 2031**.

6.2.5 Ένταξη στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (Κ.Ο.Τ.) και στο Μητρώο Ευάλωτων Πελατών (Μ.Ε.Π.)

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/16027/2010 απόφαση του Υφυπουργού ΠΕΚΑ - όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει - η ένταξη των δικαιούχων καταναλωτών στο Κ.Ο.Τ. πραγματοποιείται, κατόπιν αίτησής τους, για ένα ολόκληρο έτος. Εν συνεχεία, η παραμονή στο συγκεκριμένο ειδικό τιμολογιακό καθεστώς των ήδη ενταχθέντων καταναλωτών, προϋποθέτει την υποβολή νέας αίτησης εντός δυο (2) μηνών από τη λήξη της οριζόμενης ή της παραταθείσας προθεσμίας υποβολής των δηλώσεων φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, καθώς και τη διενέργεια επανελέγχου της συνδρομής των απαιτούμενων από τον νόμο προϋποθέσεων. Ανάλογες ρυθμίσεις υφίστανται και για την ανανέωση ένταξης ευάλωτων καταναλωτών στο Μ.Ε.Π, με τη διαφορά ότι στην περίπτωση έγκρισης της παραμονής τους στο Κ.Ο.Τ. επέρχεται αυτόματα η επανυπαγωγή στο Μ.Ε.Π.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί σημαντικό αριθμό αναφορών σχετικά με την ως άνω προβλεπόμενη διοικητική διαδικασία. Ειδικότερα, ευάλωτοι καταναλωτές, οι οποίοι είχαν καταστεί δικαιούχοι του Κ.Ο.Τ., διαμαρτυρήθηκαν ότι εξήλθαν προσωρινά του οικείου προνομιακού καθεστώτος, παρότι πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις παραμονής σε αυτό, εξαιτίας της μη εμπρόθεσμης υποβολής της απαιτούμενης αίτησης ανανέωσης.

Κατόπιν των ανωτέρω - και δοθέντος ότι έχει προβλεφθεί, βάσει της

68 Χρύσα Λιάγγου, 600 εκατ. ευρώ για κλεμμένο και χαμένο ρεύμα, Ρευματοκλοπές και απώλειες δικτύου διανομής «φουσκώνουν» τον λογαριασμό, άρθρο στην ΚΑ-ΘΗΜΕΡΙΝΗ, 31.03.2022, <https://www.kathimerini.gr/economy/561784801/600-ekat-eyro-gia-klemmeno-kai-chameno-reyma/>

υπ' αριθ. 424/2019 απόφασης του Υπουργού Επικρατείας, η διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών της Α.Α.Δ.Ε. και της Η.Δ.Ι.Κ.Α ΑΕ, με στόχο την άντληση και διασταύρωση στοιχείων και πληροφοριών για την αξιολόγηση των υποβαλλόμενων αιτήσεων υπαγωγής στο Κ.Ο.Τ. - ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε με την υπ' αρ. πρωτ. 23709/23.04.21 επιστολή του προς τους Υπουργούς Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, τη θέσπιση της άπαξ υποβολής αίτησης ένταξης στο Κ.Ο.Τ. και στο Μ.Ε.Π. καθώς και της αυτεπάγγελτης διενέργειας ετήσιου διοικητικού ελέγχου επί των νόμιμων προϋποθέσεων παραμονής των καταναλωτών στο οικείο καθεστώς, προκειμένου να αποφεύγονται καταστάσεις προσωρινής απώλειας νομίμων δικαιωμάτων.

Επίσης, βάσει της υπ' αριθ. Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/16027/2010 αποφάσεως του Υφυπουργού ΠΕΚΑ - όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει - η εξακρίβωση της ιδιότητας του ΑμεΑ ή της μεταβολής της οικογενειακής κατάστασης (απόκτηση πρόσθετου τέκνου) διενεργείται αποκλειστικά μέσω της τελευταίας εκκαθαρισμένης δήλωσης εισοδήματος, η οποία όμως αφορά το προηγούμενο του έτους ένταξης στο Κ.Ο.Τ. (φορολογικό) έτος.

Συνεπεία της ανωτέρω κανονιστικής ρύθμισης, ευάλωτα νοικοκυριά τα οποία αποκτούν τέκνο ή έχουν στη σύνθεσή τους μέλη που πιστοποιήθηκαν ως ΑμεΑ κατά τη διάρκεια ενός οικονομικού έτους, δεν δύναται να απολαύσουν το σχετικό ευεργέτημα ευθύς αφότου επέλθουν οι σχετικές μεταβολές και υποχρεούνται να περιμένουν τη φορολογική δήλωση του επόμενου οικονομικού έτους προκειμένου να δηλώσουν τα νέα στοιχεία αναφορικά με την αναπηρία ή την οικογενειακή κατάσταση και να αιτηθούν εν συνεχεία την υπαγωγή στο Κ.Ο.Τ..

Λαμβανομένου δε υπόψη ότι το σχετικό ευεργέτημα δεν τυχάνει, σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, αναδρομικής εφαρμογής - δηλαδή παρέχεται στους δικαιούχους ευάλωτους καταναλωτές από τον χρόνο έγκρισης της σχετικής αιτήσεώς τους και εφεξής και όχι από τον χρόνο επέλευσης των ως άνω μεταβολών- γίνεται αντιληπτό ότι η ελλιπής νομοθετική πρόνοια έχει εν προκειμένω ως επακόλουθο τη μη ανεκτή δικαιοκρατικά απώλεια απονεμόμενων δικαιωμάτων.

Ενόψει των προεκτεθέντων, η Αρχή πρότεινε - στο πλαίσιο έγγραφης παρέμβασής της προς τους Υπουργούς Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης (σχετ. η υπ' αρ. πρωτ. 23709/23.04.21 επιστολή του ΣΤΠ) - την τροποποίηση του κανονιστικού πλαισίου για την άρση της ανωτέρω δυσμενούς συνθήκης και τη διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών της Η.Δ.Ι.Κ.Α ΑΕ με το ηλεκτρονικό σύστημα υποστήριξης των ΚΕΠΑ και με το πληροφοριακό σύστημα Δημοτολογίων-Ληξιαρχείων για την άντληση και επικαιροποίηση των απολύτως αναγκαίων σχετικών στοιχείων και πληροφοριών.

Περαιτέρω αξίζει να σημειωθεί ότι το σύστημα ένταξης πελατών στο Κ.Ο.Τ. χρήζει περαιτέρω βελτίωσης καθώς μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν καλύπτουν τυπικά αλλά καλύπτουν ουσιαστικά τις ταχθείσες προϋποθέσεις, δεν μπορούν να ενταχθούν με τις ισχύουσες διατάξεις. Ο Συνήγορος του Πολίτη π.χ. δέχθηκε αναφορά πολίτη που ήταν ψιλός κύριος ακίνητης περιουσίας η αντικειμενική αξία της οποίας τον έθετε εκτός προϋποθέσεων ένταξης στο Κ.Ο.Τ.. Παρ' όλο που μπορούσε να αποδείξει ότι η οικία αυτή κατοικείται από τον επικαρπωτή και κατά συνέπεια ο ίδιος δεν έχει καμία απόλαυση του περιουσιακού του στοιχείου (είτε μέσω ιδιοκατοίκησης είτε μέσω εκμίσθωσης) στην παρούσα χρονική περίοδο, η αναφορά της ψιλής κυριότητας στο Ε9 τον έθετε εκτός δυνατότητας ένταξης στο Κ.Ο.Τ.

6.2.6 Παραγραφή

Από την εξέταση σχετικών αναφορών που έχουν υποβληθεί στο Συνήγορο του Πολίτη παρατηρείται σε ορισμένες περιπτώσεις η μακρά αδράνεια της ΔΕΗ για την είσπραξη των ληξιπρόθεσμων λογαριασμών του ηλεκτρικού ρεύματος. Σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων, συμβαλλόμενος παραμένει ο προηγούμενος μισθωτής του ακινήτου, ο οποίος, τουλάχιστον παλαιότερα, διατηρούσε την πεποίθηση ότι, μετά τη λήξη της μισθωτικής σχέσης, ο εκμισθωτής είχε μεριμνήσει για την αλλαγή του ονόματος του συμβαλλόμενου με τη ΔΕΗ.

Σε ακραίες καταστάσεις διαπιστώνεται, ότι η ΔΕΗ αφήνει να παρέλθουν μεγάλα χρονικά διαστήματα πέραν των πέντε ή δέκα ετών, χωρίς να αναζητήσει από τους συμβαλλόμενους καταναλωτές την καταβολή των ληξιπρόθεσμων λογαριασμών. Τότε καθίσταται κρίσιμο να διασαφηνιστεί αν οι απαιτήσεις της ΔΕΗ υπάγονται στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 250 ΑΚ ή στην γενική εικοσαετή παραγραφή του άρθρου 249 ΑΚ. Οι αξιώσεις του Δημοσίου υπόκεινται στην γενική εικοσαετή παραγραφή. Οι αξιώσεις των εμπορών, βιομηχάνων, βιοτεχνών, ελευθέρων επαγγελματιών και γενικώς όποια αξίωση συνδέεται με την άσκηση κάποιας επαγγελματικής/εμπορικής δραστηριότητας υπόκεινται στην πενταετή παραγραφή. Είναι σαφές και παγία η βούληση του νομοθέτη να υπαγάγει την επαγγελματική και εμπορική δραστηριότητα σε σύντομες περιόδους παραγραφής ώστε οι συναλλαγές να κινούνται με ταχύτητα και ευελιξία.

Η ΔΕΗ επικαλείται σχετική νομολογία⁶⁹ που υποστηρίζει ότι υπόκειται στην εικοσαετή παραγραφή του άρθρου 249 ΑΚ και όχι στην πενταετή του άρθρου 250 ΑΚ καθώς πρόκειται για κοινωφελή οργανισμό του κράτους και όχι για έμπορο⁷⁰. Η αντίληψη, όμως, αυτή δεν ανταποκρίνεται

69 π.χ. Εφ. Λάρισας 426/2017, Πολ. Πρωτ. Τρικ. 551/1992.

70 ΦΥ 284229

πλέον στην σημερινή ιδιωτικοποιημένη εικόνα της ΔΕΗ η οποία είναι μία ανώνυμη εταιρεία (άρθρο 43 ν. 2773/1999) η οποία, με το προεδρικό διάταγμα που ορίζει τα της μετατροπής της σε Α.Ε. προβλέπει ρητώς (άρθρο 3 π.δ. 333/2000), ότι σκοπός της εταιρείας είναι η άσκηση εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας. Ο οριακός κρατικός έλεγχος που διατηρείται ακόμα στη ΔΕΗ ΑΕ με την οριακή πλειοψηφία του Δημοσίου στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας, αναμένεται εξάλλου να απωλεσθεί στο άμεσο μέλλον.

Πιο πρόσφατα δείγματα της νομολογίας δείχνουν να κατανοούν την αλλαγή αυτή στη νομική υπόσταση της ΔΕΗ ΑΕ καθώς με την υπ' αρ. 4/2001 απόφασή του ο Άρειος Πάγος, καίτοι δέχτηκε ότι η Εταιρεία απολαμβάνει των δικονομικών προνομίων του Δημοσίου, διευκρίνισε ότι δεν απολαμβάνει των ουσιαστικών προνομίων του Δημοσίου, μέσα στα οποία ασφαλώς περιλαμβάνεται και ο χρόνος παραγραφής των αξιώσεων της.

Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η ΕΥΔΑΠ ΑΕ (η θέση της οποίας, ομοίως, είναι ότι οι αξιώσεις της υπόκεινται σε εικοσαετή παραγραφή) διατηρεί με ειδική διάταξη (άρθρο 11 παρ. 4 ν. 1068/1980) το προνόμιο να εισπράττει τις απαιτήσεις της μέσω του Κώδικα Δημοσίων Εσόδων, κάτι που δεν ισχύει στην περίπτωση της ΔΕΗ ΑΕ. Εξάλλου στην υπ' αριθμ. 4/2018 γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, σχετικά με την είσπραξη εσόδων των δημοτικών επιχειρήσεων ύδρευσης και αποχέτευσης, αναφέρεται, ότι ακόμα και εάν έχει προβλεφθεί από το νόμο η διοικητική βεβαιωτική διαδικασία (ΚΕΔΕ), αυτή δεν μεταβάλλει ωστόσο, τη φύση των απαιτούμενων διεκδικήσεων από ιδιωτικές σε δημόσιες. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η ΔΕΗ ΑΕ, όπως και οι λοιπές εταιρείες προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, αναθέτουν τη διαχείριση των απαιτήσεών τους σε εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων (άρθρο 1 παρ. 1 ν. 4354/2015), κάτι που δεν συμβαίνει στην περίπτωση της ΕΥΔΑΠ ΑΕ και των λοιπών επιχειρήσεων ύδρευσης οι οποίες διαχειρίζονται εξ ιδίων μέσων την επιδίωξη είσπραξης των απαιτήσεών τους.

Κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη είναι σαφές, ότι η ΔΕΗ διαθέτει όλα τα στοιχεία υπαγωγής στην πενταετή παραγραφή των αξιώσεών του άρθρου 250 ΑΚ και η πρακτική που ακολουθεί, της επίκλησης της εικοσαετούς παραγραφής του άρθρου 249 ΑΚ, δεν μπορεί επιπλέον να θεωρηθεί ανεκτή σύμφωνα με την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη και μπορεί να ερμηνευτεί ως καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος σύμφωνα με το άρθρο 281 ΑΚ.

Σε ακραία περίπτωση που χειρίστηκε ο Συνήγορος του Πολίτη, η ΔΕΗ αναζητούσε οφειλές από τον αρχικά αντισυμβαλλόμενο της σε μία παροχή για χρονικό διάστημα πέραν ακόμη της εικοσαετίας, παρ' όλο που ο αντισυμβαλλόμενος (τότε μισθωτής του ακινήτου) είχε εγκαταλείψει αυτό από ετών, είχε μετοικήσει σε άλλη πόλη και είχε μάλιστα

αποβιώσει. Οι κληρονόμοι του, κατά των οποίων στρεφόταν η ΔΕΗ, είχαν μάλιστα την πληροφόρηση ότι κατά την αποχώρησή του από το μίσθιο είχε γνωρίσει το γεγονός στη ΔΕΗ, πλην όμως δεν μπορούσαν να βρουν αποδεικτικά της γνωστοποίησης αυτής. ⚡

7. Συμπεράσματα / Προτάσεις

Συμπεράσματα

Παρά το γεγονός ότι η ενέργεια θεωρείται κοινωνικό αγαθό υπό την προστασία του κράτους και αποτελεί προϋπόθεση αξιοπρεπούς διαβίωσης, ένα από τα μεγάλα και ουσιαστικά προβλήματα που αφορούν σήμερα στην καθημερινότητα και στην επιβίωση των πολιτών, είναι το ζήτημα της ενεργειακής φτώχειας, δηλαδή η κατάσταση ενός νοικοκυριού που στερείται το αγαθό της ενέργειας και συναφών υπηρεσιών (ειδικότερα θέρμανση και ψύξη χώρου, φωτισμό και χρήση οικιακών συσκευών).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η απελευθέρωση και δημιουργία μιας ενιαίας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αποτέλεσε έναν από τους βασικούς πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μετέπειτα κλιματική κρίση οδήγησε στη δραστική αλλαγή της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής στοχεύοντας στη σημαντική μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα, μέσω της ενίσχυσης της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ).

Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς στον τομέα της ενέργειας έσπασαν τον κρατικό μονοπωλιακό τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας με τη μετατροπή της ΔΕΗ σε Ανώνυμη Εταιρεία. Η σταδιακή απελευθέρωση της ενεργειακής παραγωγής και προμήθειας της χώρας οδήγησε στη μετάβαση της ελληνικής αγοράς ενέργειας σε χρηματιστηριακή αγορά ενεργειακών προϊόντων χονδρικής. Ωστόσο, η άσκηση ενεργειακών δραστηριοτήτων εξακολουθεί να τελεί υπό την εποπτεία του κράτους, που οφείλει να διατηρεί ουσιαστική εποπτεία επ' αυτών και να εγγυάται την εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία τους.

Κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των τιμών της ενέργειας διαδραματίζουν οι πηγές που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή της και διαμορφώνουν το ενεργειακό μείγμα της χώρας. Η εθνική πολιτική, που ενσωμάτωσε και τα προαπαιτούμενα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής οδήγησε σε ένα σημαντικό μετασχηματισμό στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, με τη συμμετοχή των μονάδων φυσικού αερίου να ανέρχεται πλέον σε 40% περίπου αντικαθιστώντας σε μεγάλο βαθμό τη χρήση λιγνίτη, η οποία περιορίστηκε στο 11% περίπου. Στη σύνθεση του εγχώριου μείγματος συμβάλλουν οι ΑΠΕ (κατά κύριο λόγο ανεμογεννήτριες και Φ/Β) σε ποσοστό 30% περίπου, τα υδροηλεκτρικά και σε κάποιο βαθμό οι διασυνδέσεις με τις γειτονικές χώρες (Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Βουλγαρία, Ιταλία, Τουρκία).

Οι ΑΠΕ, οι οποίες έχουν σταθερή τιμή και, ενόψει του νέου στόχου της ΕΕ για κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, αποτελούν μονόδρομο, δεν έχουν συνεισφέρει μέχρι σήμερα τα αναμενόμενα, αφενός λόγω των ζητημάτων της χωροθέτησης και περιβαλλοντικής αδειοδότησης, αφετέρου λόγω της στοχαστικότητάς τους, καθώς θα πρέπει να συνδυαστούν με μεθόδους αποθήκευσης.

Το φυσικό αέριο, το οποίο θεωρήθηκε λιγότερο ρυπογόνο και ως εκ τούτου επιτρέπεται μεταβατικά στην πορεία της απανθρακοποίησης, έγινε χρηματιστηριακό είδος, που ως τέτοιο επηρεάζεται από τις επικρατούσες συνθήκες (γεωπολιτικές, ψυχολογία κ.λ.π), με αποτέλεσμα τη σταδιακή σημαντική αύξηση της τιμής του.

Εκτός από το φυσικό αέριο, χρηματιστηριακό είδος έγινε και η ηλεκτρική ενέργεια, γεγονός όμως που οδήγησε άμεσα σε αύξηση της μέσης μηνιαίας τιμής TEA (Τιμή Εκκαθάρισης Αγοράς), η οποία από τον Ιούνιο του 2021 διπλασιάστηκε και στη συνέχεια συνέχισε την ανοδική της πορεία κυμαινόμενη πλέον στο υπερτετραπλάσιο και ενίοτε στο υπερπενταπλάσιο του κόστους που είχε προ της λειτουργίας του ελληνικού χρηματιστηρίου.

Η εκθετική αύξησή της στο τέλος του 2021, συμπίπτει με τη μεγάλη αύξηση (πενταπλασιάστηκαν) των τιμών του Φυσικού Αερίου (ΦΑ) στο χρηματιστήριο της Ολλανδίας (TTF). Η εκτόξευση της χοντρικής τιμής ενέργειας μεταφέρθηκε στους καταναλωτές, μέσω της ρήτρας αναπροσαρμογής, με αποτέλεσμα την εκτόξευση των λογαριασμών του ρεύματος. Συνεπώς οι αγοραστές/καταναλωτές, για την απόκτηση ενός αγαθού απαραίτητου για τη διαβίωσή τους, του οποίου, ως εκ τούτου, η ζήτηση είναι ανελαστική, εξαρτώνται από τη λειτουργία μιας χρηματιστηριακής αγοράς χωρίς δυνατότητα παρέμβασης, διότι δεν μπορούν ούτε να αναβάλλουν την αγορά, όταν οι τιμές είναι υψηλές, ούτε να αποθηκεύσουν την ηλεκτρική ενέργεια, όταν οι τιμές είναι χαμηλές. Ενδεχομένως η σημαντική αύξηση των τιμών οφείλεται και στην πρόσφατη έναρξη της χρηματιστηριακής αγοράς η οποία δεν έχει ωριμάσει ακόμη. Τίποτε ωστόσο, δεν προεξοφλεί ότι οι τιμές ενέργειας θα μειωθούν στο άμεσο μέλλον λαμβάνοντας υπόψη και τις επικρατούσες κρίσιμες γεωπολιτικές συνθήκες. Επομένως, η αντιμετώπισή της ηλεκτρικής ενέργειας ως εμπορεύσιμο αγαθό που μπορεί να λειτουργεί αμιγώς με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας φαίνεται ότι οδηγεί εκ των πραγμάτων σε στρεβλώσεις.

Η εφαρμογή της ρήτρας αναπροσαρμογής δεν αντίκειται ευθέως σε κάποια διάταξη νόμου, αλλά ο συνολικός τρόπος διαχείρισής της δημιουργεί ένα καθεστώς ασάφειας και ελλιπούς ενημέρωσης του καταναλωτή, εμπορική συμπεριφορά που έρχεται σε αντίθεση με τις γενικές αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (άρθρο 288 ΑΚ). Το κυμαινόμενο τιμολόγιο προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας έχει δυο

εγγραφές, που αφορούν στο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας: τη χρέωση της προμήθειας της ηλεκτρικής ενέργειας υπολογισμένο βάση μιας σταθερής τιμής (λιανική) και την κρίσιμη χρέωση, αυτή της αναπροσαρμογής, η οποία παρουσιάζεται ως ένα ξεχωριστό κυμαινόμενο ποσό επιπλέον της χρέωσης προμήθειας. Ωστόσο, η εκάστοτε αναπροσαρμογή, που εφαρμόζεται για ένα δεδομένο διάστημα κατανάλωσης, δεν αφορά ένα διαφορετικό μέγεθος της σύμβασης, αλλά την ίδια τη χρέωση προμήθειας. Οδηγεί, μάλιστα, σε στρεβλώσεις που έχουν συνέπειες και στο πεδίο του ανταγωνισμού καθώς ο καταναλωτής δεν έχει την ευχέρεια να συγκρίνει τα προτεινόμενα τιμολόγια, καθώς η τελική χρέωση είναι προϊόν μιας διαδικασίας την οποία αδυνατεί να κατανοήσει.

Πέρα από την άμεση συρρίκνωση του εισοδήματος των νοικοκυριών, οι μεταφορές, η προμηθευτική αλυσίδα, η βιομηχανική, βιοτεχνική, τεχνολογική και πρωτογενής παραγωγή δοκιμάζονται από τις υψηλές τιμές ενέργειας. Το κόστος της λειτουργίας μονάδων παραγωγής, μεταποίησης και τυποποίησης π.χ. θέτει σε διακινδύνευση την ίδια τους την λειτουργία. Το αυξημένο κόστος της ενέργειας επιβαρύνει ακόμη και το κόστος παροχής πόσιμου νερού.

Αυτό που γίνεται ξεκάθαρο από την τρέχουσα ενεργειακή κρίση είναι ότι απαιτείται το κράτος, αφενός να μεριμνήσει για καλύτερη ενεργειακή απόδοση και αναβάθμιση των κατοικιών, αφετέρου να ενισχύσει την αυτοπαραγωγή και την ιδιοκατανάλωση, προνοώντας για τις αναγκαίες παρεμβάσεις στο δίκτυο και αξιοποιώντας στο έπακρο τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις αλλά και τους κρατικούς πόρους, όπως ακολουθεί η διεθνής πρακτική (όπως πχ. τους φόρους που βαρύνουν τα ακίνητα)

Απαιτείται ένα ευρύ πλέγμα μέτρων που δεν θα εστιάζει μόνο στην στήριξη των καταναλωτών αλλά και της παραγωγής, ένα πλέγμα μέτρων που θα καταλαμβάνει το σύνολο της οικονομίας, προκειμένου να μετριαστούν οι επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης. Το δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων που θα απαιτηθούν, προκειμένου να στηριχθεί ουσιαστικά τόσο η παραγωγή όσο και η κατανάλωση δεν φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί επαρκώς από κάθε ένα κράτος χωριστά. Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι κράτη όπως η χώρα μας που βρίσκονται σε οριακή δημοσιονομική ισορροπία. Αποφασιστικά μέτρα, εργαλεία και πόροι χρηματοδοτικής ενίσχυσης θα πρέπει να εξεταστούν και να τεθούν σε εφαρμογή και από την ΕΕ, στα πρότυπα των μέτρων που ελήφθησαν για τη διαχείριση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας.

Το κράτος οφείλει να παίξει έναν ουσιαστικό ρόλο στα ζητήματα της ενέργειας, καθώς αποτελεί καθήκον του η διασφάλιση της ανεμπόδιστης παροχής του αγαθού της ηλεκτρικής ενέργειας. Επομένως, η κατά τα ανωτέρω μετακύλιση της ευθύνης του κράτους προς τους πολίτες και η οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγεται η υλοποίηση αυτών των πολιτικών (π.χ με τη θέσπιση μέτρων για εξοικονόμηση ενέργειας με την

ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, την ιδιοπαραγωγή) δεν μπορεί να αποτελεί μονόδρομο για την επίλυση του προβλήματος.

Το οικονομικό βάρος της ενεργειακής μετάβασης της χώρας, τόσο της απανθρακοποίησης όσο και της απελευθέρωσης, κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν σε σημαντικό βαθμό οι καταναλωτές, εν μέσω μάλιστα της οικονομικής κρίσης που μείωσε σοβαρά το εισόδημά τους. Εκτός από την πρόσφατη εκτίναξη των τιμών ενέργειας, διαχρονικά οι καταναλωτές επιβαρύνονται με:

- Το Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ), που επιβλήθηκε στο πλαίσιο των ρυθμιστικών παρεμβάσεων για τη διευκόλυνση της διείσδυσης των ΑΠΕ στο μείγμα της ηλεκτροπαραγωγής της χώρας, το οποίο αυξήθηκε σημαντικά ώστε να καλύψει τα ελλείμματα του λογαριασμού των ΑΠΕ (ΕΛΑΠΕ),
- τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (ΥΚΩ) με σκοπό τη διασύνδεση των νησιών, την επίτευξη κοινής τιμής ενέργειας σε όλους τους καταναλωτές, τη χρηματοδότηση του ΚΟΤ,
- την ώθηση στη χρήση φυσικού αερίου και άλλων τεχνολογιών, όπως αντλίες θερμότητας, για τη θέρμανση, με την σχετική επιβάρυνση για τις αναγκαίες επενδύσεις, που όμως, με την αύξηση των τιμών του φυσικού αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας οδήγησαν σε εκθετική αύξηση του κόστους.

Οι ενεργειακές υπηρεσίες δεν είναι οικονομικά προσιτές, εξαιτίας και των εισπραττόμενων με το λογαριασμό του ηλεκτρικού ρεύματος χρεώσεων υπέρ τρίτων, ήτοι: α) οι ρυθμιζόμενες χρεώσεις που αφορούν στις χρεώσεις που επιβαρύνονται όλοι οι καταναλωτές που κάνουν χρήση του εθνικού ηλεκτρικού συστήματος (δηλαδή τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ρεύματος, τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας και το ειδικό τέλος Μείωσης Εκπομπών Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ), β) ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης, το Ειδικό Τέλος 5%, τα Δημοτικά Τέλη, οι Δημοτικοί Φόροι, το Τέλος Ακίνητης Περιουσίας και το ανταποδοτικό τέλος υπέρ της εταιρίας ΕΡΤ Α.Ε. Τα ποσά αυτά επιβαρύνουν υπέρμετρα το συνολικό λογαριασμό και δυσχεραίνουν έτι περαιτέρω τη συνεπή εξόφλησή του ειδικότερα από τα ευάλωτα νοικοκυριά.

Η Αρχή ανέκαθεν δεχόταν αναφορές πολιτών, που αφορούσαν σε ζητήματα κακοδιοίκησης στη συνεργασία τους με τη ΔΕΗ. Την τελευταία διετία, όμως, έχει κατακλυστεί από αναφορές, που φανερώνουν πραγματική αδυναμία του πολίτη να ανταποκριθεί στο κόστος της ενέργειας. Οι πολίτες ζητούν την παρέμβαση του Συνηγόρου αναφορικά με την αδυναμία καταβολής υψηλών ληξιπρόθεσμων οφειλών, τη μη δυνατότητα ένταξής τους στο κοινωνικό οικιακό τιμολόγιο, καθώς δεν πληρούν τις προϋποθέσεις, ακόμα και την αδυναμία να ανταπεξέλθουν στο διακα-
νονισμό των οφειλών τους.

Το φαινόμενο της ενεργειακής φτώχειας, που επιδεινώνεται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, έχει ως συνέπεια το ζήτημα των ρευματοκλοπών η μία πτυχή του οποίου είναι η έτι δυσχέραση της αδυναμίας ανταπόκρισης των καταναλωτών που κατόπιν διακοπής της σύνδεσης λόγω ανεξόφλητων οφειλών προέβησαν σε παράνομη σύνδεση της παροχής τους με το δίκτυο, καθώς η διαπίστωση της ρευματοκλοπής θέτει τους παραβαίνοντες σε καθεστώς δυσμενέστερων όρων διακανονισμού. Αξίζει να σημειωθεί ότι και το φαινόμενο των ρευματοκλοπών αναδεικνύεται σ' έναν ακόμα παράγοντα αύξησης των χρεώσεων καθώς ένα μέρος της οικονομικής ζημίας των προμηθευτών μετακυλίνεται στους καταναλωτές. Ωστόσο, ο κυριότερος λόγος για τον οποίο οι πολίτες καταφεύγουν στον Συνήγορο του Πολίτη σε περιπτώσεις καταλογιζόμενης ρευματοκλοπής είναι η αμφισβήτηση του ίδιου του γεγονότος, καθώς ο ΔΕΔΔΗΕ θεωρεί καταχρηστικά την κάθε ένδειξη παραβίασης του μετρητή (ακόμα και του κιβωτίου αυτού) ως επαρκή ένδειξη για να καταλογίσει ρευματοκλοπή.

Τέλος, διαπιστώνονται και σημαντικά διαδικαστικά ζητήματα. Κατ' αρχάς η μη δυνατότητα ένταξης στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιου (ΚΟΤ) πολιτών που βιώνουν ενεργειακή φτώχεια δεν πληρούν ωστόσο τις προϋποθέσεις αλλά και η απένταξη δικαιούχων του Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου (ΚΟΤ) από αυτό, για γραφειοκρατικούς λόγους. Σοβαρό είναι και το ζήτημα της μακράς αδράνεια της ΔΕΗ για την είσπραξη των ληξιπρόθεσμων λογαριασμών του ηλεκτρικού ρεύματος, και η επίκληση εκ μέρους της ότι οι οφειλές αυτές υπόκεινται σε εικοσαετή παραγραφή.

Προτάσεις

- ❖ **Η κοινή ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική** οδήγησε στην υιοθέτηση κανόνων για την αποκρατικοποίηση υπηρεσιών στο πεδίο της ενέργειας στα Κράτη Μέλη. Η διαδικασία αυτή, όμως, οφείλει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τους κανόνες που θεσπίζουν οι σχετικές συνταγματικές διατάξεις, οι οποίες καθιερώνουν ειδικό καθεστώς προστασίας των επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφελείας, που η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου στη βάση του «λελογισμένου κρατικού παρεμβατισμού». Ως εκ τούτου, απαιτείται ενδυνάμωση της κρατικής εποπτείας μέσω της συνεργασίας της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και της ΡΑΕ για τον εποπτικό έλεγχο του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας (ΕΧΕ)⁷¹.
- ❖ **Μείζον είναι το ζήτημα της συγκράτησης των τιμών** της ενέργειας, όπως αυτές διαμορφώνονται στο ΕΧΕ, υπό την εποπτεία του κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, αναγκαίο είναι ο μακροχρόνιος ενεργειακός σχεδιασμός της χώρας εκ μέρους του κράτους να λαμβάνει υπόψη τα υπάρχοντα και πιθανολογούμενα ενεργειακά αποθέματα σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.
- ❖ **Αναγκαία κρίνεται η ανάπτυξη των ΑΠΕ** -λαμβάνοντας υπόψη τα εμπόδια που προκύπτουν- και η περαιτέρω αξιοποίηση των υδροηλεκτρικών, με την απαραίτητη τήρηση των προβλεπόμενων διατάξεων τόσο στη χωροθέτηση όσο και στην περιβαλλοντική αδειοδότησή τους. Αναγκαία καθίσταται, επίσης, η αναθεώρηση του «Ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» -η ισχύς του οποίου λήγει το τέλος του 2023- τόσο για την επίλυση ζητημάτων όσο και για την ασφάλεια των σχετικών επενδύσεων. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα φέρουσας ικανότητας, οπτικής όχλησης και προστασίας του τοπίου, τα οποία προκαλούν τριβές με τις τοπικές κοινωνίες και καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων λόγω δικαστικών προσφυγών, καθώς και να εξεταστεί η θεσμοθέτηση χώρων υποδοχής για τις ΑΠΕ.

71 Βλ. υποσημείωση 14.

- ❖ **Σε περίοδο κρίσης με αδυναμία χρήσης άλλων πόρων** για την παραγωγή ενέργειας, όπως εν προκειμένω συμβαίνει με το φυσικό αέριο λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων, το άρθρο 106 του Συντάγματος επιτάσσει την προτεραιοποίηση των εγχώριων πηγών ενέργειας. Ο λιγνίτης αποτελεί το εθνικό ορυκτό καύσιμο και η χρήση του κρίνεται απαραίτητη μέχρι τουλάχιστον να υπερκεραστούν πολιτικές και τεχνικές δυσκολίες για την έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων.
- ❖ **Αναγκαία κρίνεται η μετατόπιση της εστίασης του κοινωνικού κράτους** από τις βραχυπρόθεσμες παθητικές παρεμβάσεις αποσπασματικού χαρακτήρα και προσωρινού μετριασμού του προβλήματος (όπως π.χ. η χορήγηση εφάπαξ βοηθήματος επανασύνδεσης ρεύματος για στήριξη καταναλωτών με χαμηλά εισοδήματα, οι πολιτικές των επιδοτήσεων όπως η επιδότηση ρεύματος-power pass) στις ενεργητικές και μακρόπνοες πολιτικές ριζικής καταπολέμησης των αιτιών του φαινομένου και ουσιαστικής στήριξης των οικονομικά ευάλωτων πολιτών με απώτερο στόχο τη σταδιακή αποκατάσταση της αυτοδυναμίας και του αυτοσεβασμού τους.
- ❖ **Η καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας** επιτάσσει σημαντική χρηματοδότηση από κρατικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, τόσο για τη συντεταγμένη ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων κατοικίας πληττόμενων νοικοκυριών, όσο και για την προώθηση της χρήσης των Α.Π.Ε., με σκοπό την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους.
- ❖ **Αναγκαία κρίνεται η ενίσχυση και διασφάλιση του θεσμού** του ενεργειακών κοινοτήτων με τη θεσμοθέτηση του αναγκαίου υποστηρικτικού πλαισίου, τη θέσπιση συγκεκριμένου ποσοτικού στόχου και ταχείας και απλής διαδικασίας αποδέσμευσης πόρων και τη νομοθέτηση της εκ των προτέρων δέσμευσης ότι ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικά εγκατεστημένης ισχύος, κατά τη χορήγηση αδειών ΑΠΕ με τις ανταγωνιστικές διαδικασίες του ν. 4759/20, θα κατευθύνεται σε σχήματα Ε.ΚΟΙΝ κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- ❖ **Απαιτείται ανασχεδιασμός και ενίσχυση των δικτύων μεταφοράς** ηλεκτρικής ενέργειας, δεδομένου ότι αυτό είναι απαραίτητο τόσο για επίτευξη των στόχων της ενεργειακής μετάβασης όσο και της διευκόλυνσης της σύνδεσης των μικρών αυτοπαραγωγών και της κάλυψης, έστω και μερικώς, του κόστους της ενέργειας, που καταναλώνουν σε μία δύσκολη οικονομικά περίοδο.
- ❖ **Αναγκαία κρίνεται η επίσπευση του προγράμματος** αντικατάστασης παλαιών μετρητών με ευφυείς μετρητές, η οποία θα έχει άμεσα θετικό αντίκτυπο στον εντοπισμό και στην άρση ρευματοκλοπών και παράλληλα θα ελαφρύνει τις επιπλέον χρεώσεις που μετακυλίνονται στους καταναλωτές.

- ❖ **Σε κάθε περίπτωση, το Κράτος οφείλει να παίξει έναν ουσιαστικό ρόλο** στα ζητήματα της ενέργειας, καθώς αποτελεί καθήκον του η διασφάλιση της ανεμπόδιστης παροχής του αγαθού της ηλεκτρικής ενέργειας. Επομένως, η κατά τα ανωτέρω μετακύλιση της ευθύνης του κράτους προς τους πολίτες και η οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγεται η υλοποίηση αυτών των πολιτικών (π.χ με τη θέσπιση μέτρων για εξοικονόμηση ενέργειας με την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, την ιδιοπαραγωγή) δεν μπορεί να αποτελεί μονόδρομο για την επίλυση του προβλήματος.
- ❖ **Το κυμαινόμενο τιμολόγιο δεν πρέπει να έχει δύο εγγραφές**, δηλαδή, μία σταθερή χρέωση και μία κυμαινόμενη «ρήτρα αναπροσαρμογής» επί της σταθερής χρέωσης, αλλά να έχει κατευθείαν μία κυμαινόμενη χρέωση. Με τον τρόπο αυτό οι καταναλωτές θα είναι σε θέση να γνωρίζουν την προσφερόμενη τιμή χρέωσης βάση της χονδρικής τιμής, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στη χρηματιστηριακή αγορά, και να έχουν την ευχέρεια να συγκρίνουν τα προτεινόμενα τιμολόγια.
- ❖ **Με δεδομένο ότι η ενέργεια αποτελεί ένα προϊόν** που υπόκειται στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, αλλά ταυτόχρονα και αγαθό ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο, ο καταναλωτής δεν πρέπει να επιβαρύνεται με χρεώσεις αναντίστοιχες του είδους της παροχής. Πόσο μάλλον, όταν η μη εξόφληση του λογαριασμού του ηλεκτρικού ρεύματος, με τον οποίο οι χρεώσεις αυτές συνεισπράττουνται, έχει ως αποτέλεσμα το επαχθές μέτρο της διακοπής ηλεκτροδότησης. Ειδικότερα, τις επιπρόσθετες αυτές χρεώσεις οφείλουν κατ' ουσίαν να εισπράττουν είτε οι ΟΤΑ Α' βαθμού είτε ο ευρύτερος δημόσιος τομέας και να μη γίνεται μετακύλισή τους στους καταναλωτές μέσω των λογαριασμών ενέργειας.
- ❖ **Αναφορικά με τις ρυθμιζόμενες χρεώσεις**, οι χρεώσεις των δαπανών λειτουργίας, συντήρησης και ανάπτυξης των δικτύων μεταφοράς και διανομής και το ETMEAP (σύμφωνα με την 3366/2015 απόφαση της Ολομέλειας του ΣΤΕ) αποτελούν κόστη. Οι λοιπές χρεώσεις, που ουσιαστικά αποτελούν υλοποίηση πολιτικών επιλογών οικονομικής ενίσχυσης, θα έπρεπε να εντάσσονται στη γενική φορολόγηση ή σε χρηματοδοτικά εργαλεία και να μην επιβαρύνουν τον καταναλωτή. Κατ' αναλογία, θα μπορούσε να εξεταστεί διαφορετικός τρόπος είσπραξης του τέλους είσπραξης υπέρ της ΕΡΤ Α.Ε.
- ❖ **Αναφορικά με τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού**, το τέλος ηλεκτροδοτούμενων χώρων και το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ), τα οποία αποτελούν έσοδα των ΟΤΑ και εισπράττονται από τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας, θα έπρεπε να εισπράττονται απ' ευθείας από τους ΟΤΑ, ενόψει της αυτοτέλειάς τους. Το ΤΑΠ δυνητικά θα μπορούσε είτε να ενσωματωθεί στον ΕΝΦΙΑ και στη

συνέχεια να επιμερίζεται αναλόγως (δημόσιο και ΟΤΑ) είτε να εισπράττεται απευθείας από τους ΟΤΑ.

- ❖ **Θέσπιση της άπαξ υποβολής αίτησης ένταξης στο ΚΟΤ και στο ΜΕΠ**, καθώς και της αυτεπάγγελτης διενέργειας ετήσιου διοικητικού ελέγχου επί των νόμιμων προϋποθέσεων παραμονής των καταναλωτών στο οικείο καθεστώς και,
- ❖ **Διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών** της ΗΔΙΚΑ ΑΕ με το ηλεκτρονικό σύστημα υποστήριξης των ΚΕΠΑ και με το πληροφοριακό σύστημα Δημοτολογίων-Ληξιαρχείων για την άντληση και επικαιροποίηση των απολύτως αναγκαίων σχετικών στοιχείων και πληροφοριών.

Ακρωνύμια

ΑΑΔΕ Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΑΔΜΗΕ Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΑΕΠΟ Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΑΠΕΕΠ Διαχειριστής ΑΠΕ και Εγγυήσεων Προέλευσης Α.Ε. (Α.Ε.),
ΔΕΔΔΗΕ Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔΕΗ Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΠΑ Δημόσια Επιχείρηση Αερίου
ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΣΥΠ Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών & Περιουσίας Α.Ε.
ΕΝΦΙΑ Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
ΕΕΤΗΔΕ Ειδικό Τέλος Ηλεκτροδοτούμενων Δομημένων Επιφανειών
ΕΣΕΚ Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας και Κλίματος,
ΕΤΜΕΑΡ Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου
ΕΧΕ Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας
ΗΔΙΚΑ Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
ΚΗΠΗΕ Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΚΟΤ Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο
ΛΑΓΗΕ Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΜΕΠ Μητρώο Ευάλωτων Πελατών
ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΤΑ Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΤΣ Οριακή Τιμή Συστήματος
ΡΑΕ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΒΑ Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΔΑΜ Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης
ΣΗΘΥΑ Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης
ΣΛΕΕ Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΤΕ Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤΑΠ Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
ΤΕΑ Τιμή Εκκαθάρισης της Αγοράς
ΥΚΩ Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας
ΦΑ Φυσικό Αέριο

Συνήγορος του Πολίτη, Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 – ΑΘΗΝΑ
www.synigoros.gr

ISBN:978-960-6762-24-6

